

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ბელნაწერის უფლებით

ჰაზიმ მოჰამედ ჰუსეინი

ნაზიმ ჰიქმეთის სოციალური შეხედულებები

“ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ მიხედვით

1005 - ფილოლოგია

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

ქუთაისი

2015

ნაშრომი შესრულებულია აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის აღმოსავლური ფილოლოგიის დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი

გიორგი შაყულაშვილი

რეცენზენტები: 1) ფილოლოგიის დოქტორი
პროფესორი ილიას უსთუნიერი

2) ფილოლოგიის დოქტორი
ასოცირებული პროფესორი ელენე ჯაგელიძე

დისერტაციის დაცვა შედგება 2015 წლის 28 მარტს 12 სთ-ზე აწსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს მიერ შექმნილ სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე (4600, ქუთაისი, თამარ მეფის ქუჩა №59, პირველი კორპუსი, ოთახი №1114)

ავტორეფერატი დაიგზავნა 2015 წლის

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი

ფილოლოგიის დოქტორი, პროფესორი

ი. კიკვიძე

ISBN

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალობა. ნაზიმ ჰიქმეთი არის პოეტი, რომელმაც დამსახურებულად მოიპოვა თურქული პოეტური სიტყვის დიდოსტატის სახელი. ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებისა და მისი მხატვრული აზროვნების ერთიან მთლიანობაში განხილვისას უნდა გავითვალისწინოთ შემდეგი მნიშვნელოვანი ფაქტორი: მან თურქულ სინამდვილეში პირველმა შემოიტანა ხელოვნების ახლებური გაგება, სამყაროს მხატვრულად აღქმას მან პირველმა მიუსადაგა დიალექტიკური მატერიალიზმის მსოფლმხედველობა და მეთოდი, მოგვცა ყოველივე ამის შეუდარებელი მაგალითები. ამავე დროს, ნაზიმ ჰიქმეთი არის თურქეთში მეცნიერულ-მატერიალისტური ხელოვნების თეორიისა და ესთეტიკის ფუძემდებელიც.

პოეტის აზრით, სამყაროს მხატვრულად აღქმის კანონები და მეთოდები ერთიანია, მაგრამ გადმოცემის გზები, რა თქმა უნდა, სხვადასხვა. იგი გვარწმუნებს: “ხელოვნებაში ჩინური კედელი არ არსებობს. სხვადასხვა ქვეყნის ხელოვნება არის ერთი მთლიანის შემადგენელი ნაწილი... ამის საწინააღმდეგოს მტკიცება ჩვენს ცოდნაში დიალექტიკური კავშირის არდანახვას ნიშნავს”. ამგვარად, სხვადასხვა ხელოვნება ერთმანეთისაგან განსხვავდება რეალობის აღქმის ჩვენეული ფორმით; თუმცა მათ შორის ძირითადი კავშირები არსებობს. სწორედ ნაზიმ ჰიქმეთისთვის დამახასიათებელი ეს გამაერთიანებელი (სინთეზური) - ერთიანი აზროვნების თავისებურება აქცევს მას ხელოვნების მნიშვნელოვან თეორეტიკოსად და ესთეტიკოსად.

ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებაში ეპოპეა “*ჩემი ქვეყნის ადამიანებო*“ ის ნაწარმოებია, რომელიც საუკეთესოდ გადმოგვცემს პოეტის შეხედულებებს. ამ თხზულების როგორც ტექნიკური, ისე შინაარსობრივი თვალსაზრისით განხილვისას ვრწმუნდებით, რომ ის არის ნაზიმ ჰიქმეთისა და მისი შემოქმედების საუკეთესო აღმწერი, ყველა პარამეტრით პოეტის პიროვნების საუკეთესო წარმომჩენი. ამის უკეთ გასაგებად საჭიროა გადავხედოთ, თუ როგორ აწყობს და ავითარებს ნაზიმ ჰიქმეთი ლექსის შინაარსსა და ფორმას.

ეპოპეა “*ჩემი ქვეყნის ადამიანებო*“ ნათელ წარმოდგენას გვიქმნის მწერლის პოეტურ მიღწევებზე. აქ მთელი სიგრძე-სიგანით ჩანს უკვე სავიზიტო ბარათად ქცეული, თავისუფალი საზომის ლექსის ტექნიკა. გარდა ამისა, ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიაში მთლიანად გაბატონებული სოციალისტური მსოფლმხედველობა ამ ნაწარმოების ფუნდამენტს აყალიბებს. დაახლოებით ოცი ათასი სტრიქონისაგან შემდგარი ეს გრძელი ლექსი – დესტანი – პოეტისათვის დამახასიათებელი გასაგები ენის, გულწრფელი და რეალისტური სტილის წყალობით ადვილად იკითხება.

შეიძლება ითქვას, რომ ეპოპეა “*ჩემი ქვეყნის ადამიანებო*“ ხუთ ტომად ჩაფიქრებული და დაწერილი გრძელი პოემაა. უფრო მეტიც, ეს ნაწარმოები ერთი

დროისა და ერთი თემის გარშემო შექმნილი, მაგრამ სხვადასხვა პერიოდში დაწერილი ლექსებისაგან შედგება. ამდენად, მას შეიძლება ანთოლოგიაც ვუწოდოთ. ოღონდ, ამ ნაწარმოების თუნდაც ყველაზე ლირიკული ერთეულის მხოლოდ პოეზიად შეფასება და ამ ცნებაში ჩატევა შეუძლებელია, რადგანაც, თუ თხრობის ტექნიკას და შინაარსს გავითვალისწინებთ, ეს ნაწარმოები, ამავე დროს, ეპიკური პოემაც არის და რომანიც. თავისი ქარგით და ხშირად ხმარებადი სასაუბრო ტექნიკით ცოტათი სცენარიცაა. ალბათ, პიესაც არის და, რაღა თქმა უნდა, დესტანიც (ეპოსი), რადგანაც მოგვითხრობს ანატოლიელი ადამიანის ბრძოლაზე მტერთან, გადაგვარებასთან, ისტორიასა თუ ბუნებასთან, ცოდნასა თუ უმეცრებასთან, გათანამედროვებასა თუ ჩამორჩენილობასთან, ასევე, საკუთარ თავთან.

ამიტომაცაა, რომ ყველანაირი თავისუფალი ლექსთწყობის შემცველი ეს ნაწარმოები უდავოდ ნაზიმ ჰიქმეთის ყველაზე გამორჩეული ქმნილებაა. მართალია, არ მოგვეპოვება სიტყვიერი ან წერილობითი ხასიათის მონაცემები იმის თაობაზე, რომ პოეტი ამ პოემას გამორჩეულ, განსაკუთრებულ ღირებულებას ანიჭებდა, მაგრამ ვფიქრობთ, მისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა ეს ნაწარმოები. ეპოპეა წლების განმავლობაში საკუთარ ენაზე, საკუთარ ქვეყანაში აკრძალული იყო, ის სხვადასხვა ადგილას სხვადასხვა დროს ნაწილ-ნაწილ იწერებოდა. *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* არის ნაზიმ ჰიქმეთისათვის სამშობლოს მონატრება და სიყვარული; სამშობლოსი, რომელიც ყველაზე მეტად უყვარს; ეს ნაწარმოები დესტანია, რომელიც მიუძღვნა თავის საყვარელ ხალხს; ხალხს, რომელზედაც არანაკლებ გაბრაზებული იყო და რომლის ბნელეთიდან გამოყვანას ცდილობდა მთელი ცხოვრება.

მეცნიერული სიახლე. ნაზიმ ჰიქმეთი თურქეთსა და მის ფარგლებს გარეთ ცნობილია, როგორც სოციალისტური რეალიზმის წარმომადგენელი. თუმცა, აქ მხედველობიდან არ უნდა გამოგვრჩეს ერთი მნიშვნელოვანი მომენტი: ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ სოციალისტური რეალიზმის აღქმასა და საბჭოთა კავშირში არსებულ სოციალისტურ რეალიზმს შორის დიდი სხვაობაა. ნაზიმ ჰიქმეთი როდესაც 1921 წელს საბჭოთა კავშირში ჩავიდა და აღმოსავლეთის მშრომელთა კომუნისტურ უნივერსიტეტში ჩაირიცხა, ჯერ კიდევ არ იცოდა რუსული ენა. თანაც იმ პერიოდში საბჭოთა კავშირში ლიტერატურული სამყაროს ცნობადი სახეები: მაიაკოვსკი, სელვინსკი, ბაგრიტსკი და სხვა პოეტები ფუტურიზმისა და კონსტრუქტივიზმის მიმდინარეობების გავლენის ქვეშ იმყოფებოდნენ. გარდა ამისა, ხელოვნების სფეროში სხვა მრავალი შეხედულება და მიმდინარეობა არსებობდა.

ამგვარად, ცხადია, რომ ნაზიმ ჰიქმეთმა რუსული არ იცოდა, ამასთანავე, იმ პერიოდში გაბატონებული ხელოვნების გაგება მას სოციალისტური რეალიზმის პოეტად ვერაფრით აქცევდა. 1924 წელს იგი თურქეთში ბრუნდება და მომდევნო წელს ისევ

ჩადის საბჭოთა კავშირში. იქ გატარებული სამი წლის განმავლობაში სოციალისტური რეალიზმით კი არა, უფრო მეტად ზემოთ ხსენებული მიმდინარეობებით იყო გატაცებული. თუ კარგად დავაკვირდებით, იმის თქმაც კი გაძნელებია, რომ იმ პერიოდში იგი მაიაკოვსკის გავლენის ქვეშ მოექცა. მემეთ ფუათის ბიოგრაფიულ ნაშრომში, რომელსაც “ნაზიმ ჰიქმეთი“ ჰქვია, მოყვანილია პოეტის საუბარი საბჭოთა თეატრის წარმომადგენელ ფევრალსკისთან, რომელშიაც იგი მაიაკოვსკის შესახებ შემდეგნაირად საუბრობს:

“თავიდან, როცა რუსული ენა კარგად არ ვიცოდი, მაიაკოვსკის ლექსები არ მესმოდა. ახლაც ვერ ვიტყვი, რომ ყველაფერი მესმის, მაგრამ მისი ლექსის ფორმას ვბაძავდი. მეგონა, რომ იგი თავის ნააზრევს ყოველთვის ამ ფორმით გამოხატავდა, მეც ვცდილობდი ჩემი აზრებიც ამ სახით გადმომეცა, მაგრამ, როდესაც მისი შავად ნაწერი ლექსების რვეული ვნახე, აღმოვაჩინე, რომ მაიაკოვსკი ყოველთვის მაინცადამაინც იმ საფეხურებზე იყო, დანაწევრებული სტრიქონების სისტემით არ წერდა, ე.ი., მდგომარეობა უფრო რთული აღმოჩნდა“.

აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ არ გვაქვს საფუძველი ვიფიქროთ, რომ 1928 წელს თურქეთში მეორედ დაბრუნებული ნაზიმ ჰიქმეთი სწორედ სოციალისტური რეალიზმის გავლენას განიცდიდა. მხოლოდ ექვს არ იწვევს ის გარემოება, რომ საბჭოთა კავშირში ყოფნის პერიოდში ნაზიმ ჰიქმეთმა, როგორც ლიტერატურული, ასევე პოლიტიკური თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი ცვლილება განიცადა. ამ ცვლილების შედეგად მისი ლირიკა ფორმისა და შინაარსის თვალსაზრისით თურქეთში იმ პერიოდში გაბატონებულ ტრადიციულ პოეზიას დაშორდა. მან კი ლენინიზმის საფუძვლების მქონე კომუნიზმის იდეები გაითავისა. თუმცა, როგორც აჰმეთ ოქტაი აღნიშნავდა, 1940-იან წლებამდე ნაზიმ ჰიქმეთის გარდა არ გამოჩენილა არც ერთი მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი მწერალი, რომელსაც ახალი ლიტერატურა მარქსისტულ კონტექსტში გაეაზრებინოს. უფრო მეტიც, ჟურნალებში არ გამოქვეყნებულა არც ერთი მნიშვნელოვანი ანალიზი ან გამოკვლევა, რომელიც ლიტერატურის თეორიას ამ კონტექსტში განიხილავდა, ან, თუნდაც, გარკვეულ წვლილს შეიტანდა ამ მიმართულებით. ეს პერიოდი დაიწყო იმ დღეებიდან, როდესაც ძალაში შევიდა “კანონი სიმშვიდის დამყარების” შესახებ და რა სამწუხაროა, რომ ის, პრაქტიკულად, მხოლოდ ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ იყო გამოყენებული.

თუ გადავშლით პოეტის მიერ ეროვნულ-განმათავისუფლებელი წლების პერიოდში დაწერილ ნაწარმოებს *“ეროვნული არმია“*, რომელიც განიხილება იმპერიალიზმის წინააღმდეგ მიმართული სახალხო მოძრაობის გამომხატველი ნიმუშად, პირველი ფურცლებიდან დავინახავთ, რომ მას ბევრი საერთო აქვს სოციალისტურ რეალიზმთან. პირველ რიგში, კომუნიზმი რომც არ ერქვას, გარკვეული

რეჟიმისა და იდეოლოგიის მატარებელი ნაწარმოების პოლიტიკურ გზავნილად მისი ჩამოყალიბება აშკარაა. ამ ნაწარმოების გმირები ნათელი გზით მავალი, განვითარების პროცესის მონაწილე, კოლექტიურად მშრომელი, მებრძოლი, მაღალი ზნეობის თავგანწირული, სამაგალითო ადამიანები არიან. თანაც ტექსტი დესთანის ტიპისაა და პიროვნებათა თავგადასავლებზეა აგებული. ეს კი სოციალისტურ რეალიზმისთვის ნიშანდობლივ ფუნდამენტურ ურთიერთობებს წარმოაჩენს. *“ეროვნული არმია”* სოციალიზმისა და სოციალისტური რეალიზმის პრინციპებით აგებული და ამ პრინციპების დამცველი ნაწარმოებია. ამის მთავარი მიზეზი არის ის, რომ, როცა ნაზიმ ჰიქმეთი ამ ნაწარმოებს წერდა იგი, ერთი მხრივ, ათათურქსა და რესპუბლიკას აქებდა, მეორე მხრივ, არ სურდა მომწყდარიყო მარქსისტულ იდეალებს. მას სურდა დაემტკიცებინა, რომ იგი ამ იდეალებს არ შორდებოდა. ამგვარად, *“ეროვნული არმია”* საბჭოთა კავშირში დაბადებული და სოციალისტური რეალიზმის პრინციპებით შექმნილი ნაწარმოებია. *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* კი უმეტესად ნაზიმ ჰიქმეთის ციხეში ყოფნის დროს იწერებოდა და, ასე ვთქვათ, ხელის ცეცებითაა შექმნილი; ის თურქეთში დაწერილ სოციალისტურ რეალიზმის პრინციპებთან მიახლოებულ სანიმუშო ნაწარმოებად შეიძლება ჩაითვალოს.

თემის მიზანი ძირითადად პოეტის მხატვრული სამყაროს კვლევა, იდეოლოგიური გამორჩეულობა – დიალექტიკურ მატერიალისტური შეხედულებები, ლექსის სპეციფიკურობა და ეპოპეაში *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* პოეტის სოციალური შეხედულებების გამორკვევა.

ნაწარმოებში *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* არა გვაქვს მუშათა და გლეხთა კლასის ცნება, როგორც ამას სოციალისტური რეალიზმი მოითხოვს. თუმცა, ნაწარმოებში საბჭოთა კავშირის ხოტბა და ქება-დიდება გვხვდება, მაგრამ ტექსტში მხოლოდ საბჭოთა კავშირის სოციალისტური რეალიზმი კი არა, არამედ ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ შექმნილი და დანახული თურქეთში არსებული სოციალისტური რეალიზმის პოზიციებია მოცემული და განხილული. უფრო მეტიც, 1951 წელს ნაზიმ ჰიქმეთის საბჭოთა კავშირში გაქცევის შემდეგ იქ გაცნობილ სოციალისტურ რეალიზმზე მისი შეხედულებები ამ მიმდინარეობის შესახებ თურქეთში ყოფნის პერიოდში არსებულ მის პოზიციას ამყარებს.

“ჩემი ქვეყნის ადამიანებში” *“ეროვნული არმიის”* მსგავსი სიტუაციები არ გვაქვს. ათათურქისა და, განსაკუთრებით, რესპუბლიკის მიმართ განწყობა შეცვლილია. აქ კვლავ იდეალიზებული გმირები და ამ გმირებისათვის მებრძოლი იდეოლოგია გვხვდება, მხოლოდ მას უკვე კომუნიზმი ჰქვია, მაგრამ იდეალურ გმირებზე უფრო მეტად *“ჩემი ქვეყნის ადამიანებში”* საცოდავი, უმეცარი, ჩამორჩენილი ხალხის წარმომადგენლები, მათი თავგადასავალია მოთხრობილი.

სინამდვილეში, “ჩემი ქვეყნის ადამიანების“ გმირები საკუთარ, ე.წ. “კლასობრივ“ ენაზე საუბრობენ. პოეტის ენა ძირითადად “ხალხურ თურქულ ენას“ ემყარება. ამიტომაც, რომ “ხალხისთვის მოღვაწე შემოქმედის“ ნააზრევი, პირველ რიგში, ხალხს უნდა ესმოდეს და, ამდენად, იგი ხალხს უნდა ეკუთვნოდეს“. ამ მიზეზით, “ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ პოეტს არაერთხელ წაუკითხავს ციხეში ყოფნისას სხვადასხვა კლასის წარმომადგენელთათვის. გაუგებარი ადგილები ამოუყრია, უფრო გასაგები, სადა ენით არაერთხელ თავიდან დაუწერია.

ნაზიმ ჰიქმეთი თავის ეპოსში დიდი წარმატებით გვიხატავს პერსონაჟთა საკმაოდ ფართო სპექტრს. დიდ ყურადღებას უთმობს იმას, რომ არ ჩავარდეს სქემატიზმსა და იდეალიზმში. ავტორი მოვლენებსა და გმირებს განიხილავს შესაბამის გარემოსა და განვითარების პროცესში, მათ მოწინააღმდეგეებსაც მრავალი მომხრის შეხედულებით წარმოადგენს, (პოეტის სიტყვებით რომ ვთქვათ, – რეალისტური დიალექტიკურ-მატერიალისტური ხედვით). მწერალი, შესაძლოა, ტიპური ხასიათის შესაქმნელად ეძებს და არჩევს მათ, თავიდან ასწორებს, მაგრამ მთავარ არსს არასოდეს უცვლის და არ აიდევლებს. ამდენად, არც რომანტიზმში ვარდება და არც – სენტიმენტალიზმში. თეორიისა თუ პოლიტიკის გამო ყველაფერს ძალდაუტანებლად, როგორც არის, ისე გვიხატავს, ანუ სიმართლეს გვაწვდის ობიექტურად.

ამ ობიექტურობის შესანარჩუნებლად, ძირითადად, კონკრეტულ ფაქტებს, შიშველ რეალობას თითქოს დამკვირვებლის თვალით გვაწვდის. მათი შეხედულებები სრულად მათი გარემოდან მომდინარეობს. ამიტომ გარემოში არსებული სხვადასხვა ფენის წარმომადგენელს – ყველაზე ცოცხალ, სახასიათო ტიპაჟებს არჩევს. მათ წარმოგვიჩენს მათივე კარგი თუ ცუდი, მართალი თუ მცდარი, ლამაზი თუ მახინჯი, ძლიერი თუ სუსტი მხარეებით, გადმოგვცემს მათ ცხოვრებას. ნაწარმოები “ჩემი ქვეყნის ადამიანები“ შეიცავს დესტანის, ნოველის, პიესის, ისტორიის, რომანის, მოთხრობის ჟანრებიდან მთელ რიგ შტრიხებს. ოღონდაც, მთლიანობაში, არც ერთ მათგანს არ ეკუთვნის. ხანდახან თავისი პანორამული ჩვენების ტექნიკით ცოტა კინოხელოვნებას უახლოვდება, მაგრამ არც კინოსთან შეიძლება მისი გაიგივება. იგი სპეციფიკური, ორიგინალური ნაწარმოებია.

ნაზიმ ჰიქმეთი ცდილობს ბურჟუაზიული ხელოვნებისა და ესთეტიკისათვის მე-20 საუკუნის სრულიად უცხო – სოციალისტური ხელოვნების – დაკანონებას და ხელოვნებაში ამას ჩანაცვლების პრინციპით უდგება. იგი ამას განიხილავს, როგორც შემოქმედის მიერ მიღწეულ ყველაზე მაღალი ცნობიერების დონედ და შემოქმედებაში მწერლის იდეოლოგიის საუკეთესო გამოხატვის ფორმად მიიჩნევს. მომავლისკენ ორიენტირებული, სამყაროს შეცვლის ცნობიერების მატარებელი ამგვარი უშიშარი ოპტიმიზმი მისი მსოფლმხედველობის განუყრელი ნაწილია. ნაზიმ ჰიქმეთი თავისი

შემოქმედების პირველ წლებში ჰეჯეს (მარცვლის) საზომით (კვალიტატიური ლექსწყობით) წერდა ლექსებს. მოგვიანებით თურქულ პოეზიაში პირველმა გამოიყენა თავისუფალი საზომი და თანამედროვეობის ნოვატორი, პიონერი გახდა. ნაზიმ ჰიქმეთმა დივანისა და ხალხური პოეზია საერთაშორისო ბრძმედში გამოაწრო, თანამედროვეობასთან სინთეზური შერწყმით უნივერსალურ დონეს მიაღწია.

თემის პრაქტიკული მნიშვნელობა. ზოგადად, ლიტერატურით და ნაზიმ ჰიქმეთის ნაწარმოებებით დაინტერესებული მკითხველისათვის ნაზიმ ჰიქმეთი, ერთი მხრივ, დიდი პოეტი და, მეორე მხრივ, დიდი ჰუმანისტი და პატრიოტი. ამ გამოკვლევის მიზანია თურქოლოგებს და უნივერსიტეტის სტუდენტებს, განსაკუთრებით კი თურქული ლიტერატურის სწავლებისას დამსწრეთ დაანახოს, თუ რა მიმართულებით არის შესაძლებელი ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის გამლა-განვითარება და რა წვლილის შეტანა შეუძლია ამას სასწავლო პროცესში.

დისერტაცია განხილულ იქნა აკაკი წერეთლი სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში.

დისერტაციის საკვანძო საკითხებზე მოხსენებები წაკითხულ იქნა სხვადასხვა სამეცნიერო კონფერენციაზე და გამოქვეყნდა სტატიების სახით.

დისერტაცია შედგება **წინასიტყვაობის, შესავლის, სამი თავისა და დასკვნისაგან.** დისერტაციის პირველ თავში საუბარია ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრებასა და მის ლიტერატურულ მემკვიდრეობაზე. მეორე თავში გამოკვლეულია ნაზიმ ჰიქმეთის პოლიტიკური იდეალები და ეპოპეის შექმნის თარიღი. მესამე თავში განხილულია მწერლის იდეოლოგიური პოზიციები და მისი დესთანის “*ჩემი ქვეყნის ადამიანების*” ზოგიერთი პოეტური ნიმუშ-თვისება.

შესავალი

ნაზიმ ჰიქმეთის შესახებ სხვადასხვა ენაზე არაერთი წიგნი გამოცემულა და არაერთი თემა დამუშავებულა. შესაძლოა, ზოგიერთი მათგანი არასათანადო დონისა იყოს, მაგრამ მათში მოცემული ინფორმაციის ერთმანეთის გვერდიგვერდ დალაგებისას, მაინც მნიშვნელოვან შენაძენს ვიღებთ. ამ დისერტაციის მიზანია, ზოგადად ლიტერატურით და ნაზიმ ჰიქმეთის ნაწარმოებებით დაინტერესებულ მკითხველს დაანახოს, თუ რა დიდი პოეტი, ჰუმანისტი და პატრიოტი იყო ნაზიმ ჰიქმეთი.

ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრებაში 1938 წლიდან დაიწყო ციხის პერიოდი. ამ დროიდან იგი იწყებს ახალ-ახალ ცდებისა და ექსპერიმენტების განახორციელებას. იგი ცდილობს ლექსები განსხვავებული ხმიერებით, ტონით, გამოხატვის ახალი ხერხებით გაამდიდროს. 1939-1940 წწ. დაწერილ ისეთ ლექსებში, როგორებიცაა “კაკლის ხე და

კოჭლი იუნუსის ამბავი“, “შაბანის ძე სელიმი და წიგნი“, ასევე მისი მეუღლე ფირაიესადმი მიძღვნილ ეპისტოლარულ სტილში დაწერილ ლექსებში პოეტი პოეზიაში თხრობის გადმოცემის სხვადასხვა გზის ძიებაშია.

ნაზიმ ჰიქმეთმა *“ჩემი ქვეყნის ადამიანების“* წერა 1941 წ. დაიწყო. იგი მიზნად ისახავდა მეორე კონსტიტუციური მონარქიის პერიოდიდან თანამედროვე დღეებამდე თურქეთის საზოგადოების ისტორიის გადმოცემას. ეს წიგნი მისი შემოქმედების ქვაკუთხედად იქცა. ნაზიმ ჰიქმეთმა ახალგაზრდობის წლებიდანვე თანდათანობით ნიჭიერი პოეტის სახელი მოიხვეჭა. ისეთ ნაწარმოებებში, როგორებიცაა *“ჩემი ქვეყნის ადამიანებო“*, *“გამათავისუფლებელი ბრძოლის დესთანო“* არაჩვეულებრივად დაგვიხატა საკუთარი ქვეყნის ისტორია. ასევე, *“შეიხ ბედრედინის დესთანში“* გვიჩვენა, თუ როგორი ღრმა, შთამბეჭდავი დასკვნების გამოტანა შეიძლება ქვეყნის წარსულში დამაბრუნებელი მსოფლმხედველობით დაწერილ ლექსით. ყველაფერმა ამან, რასაკვირველია, მოიტანა მანამდე არნახული, არარსებული გაგება პოეზიისა, რაც თვით პოეტშიც და თურქულ ლიტერატურაშიც დიდი ცვლილებების შემოტანის მიზეზი გახდა.

ნაზიმ ჰიქმეთმა თავისი დროისთვის სრულიად ახალი კანონების დამკვიდრებით ეპოქალურ ბრძოლაში შემოქმედებითსა და თეორიულ ასპარეზზე ეს სამყარო გაითავისა, როგორც ესთეტიკურად, ასევე მხატვრულად და საშუალება მოგვცა ჩავღრმავებოდით მას. როგორც ცნობილია, ნაზიმ ჰიქმეთს არასოდეს დაუწერია წიგნი ოდენ ხელოვნებაზე, მას არ შეუქმნია თხზულება მხოლოდ ხელოვნების თეორიისა და ესთეტიკაზე. ამიტომ იგი არასოდეს განიხილავდა საკუთარ თავს, როგორც ხელოვნების თეორეტიკოსს ან ესთეტიკოსს. თუმცა, ნაზიმ ჰიქმეთი ახალგაზრდობის წლებიდან მოწიფულობამდე თავისი აზრებითა და შეხედულებებით, ასევე, თუნდაც, ხელოვნების არსის, ძირითადი კანონების, სტრუქტურის, ფუნქციისა და დანიშნულების, ჟანრების გააზრებით, აგრეთვე, ხელოვნების განვითარების, მისი კლასობრივი, საერთაშორისო თავისებურებებისადმი საკუთარი მიდგომით წარმოგვიდგება, როგორც ხელოვნების თეორეტიკოსი და ნამდვილი ესთეტიკოსი. ნაზიმ ჰიქმეთი, როგორც პოეზიის, პროზის, თეატრის, ასევე კინოსა, მხატვრობისა თუ გამოყენებითი ხელოვნების სფეროებში თავისი შემოქმედებითი, პრაქტიკული და თეორიული მოღვაწეობით, ნებით, თუ – უნებლიეთ, ესთეტიკის შუაგულში დგას. ნაზიმ ჰიქმეთმა თურქეთში პირველად ხელოვნების გაგების დიალექტიკურ-მატერიალისტური მსოფლმხედველობა და მეთოდი შემოიტანა და მეცნიერული მატერიალისტური ხელოვნების თეორიისა და ესთეტიკის შემქმნელი და მამამთავარიც გახდა.

ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ მსოფლიო ხელოვნების ისტორიაში დამკვიდრებული ამ უბადლო ადგილის მასაზრდოებელი წყარო ბრძოლაა “ძველის” “ახლით” შეცვლისა და დამკვიდრებისათვის, ბუნებრივი შედეგი კი შეხედულებებისა და ქმედების ერთმანეთთან განუყრელ კავშირში წარმოდგენა და ამ პრინციპების ცხოვრებაში გატარებაა. ნაზიმ ჰიქმეთის აზრით, ხელოვანი მსოფლიოს ტრანსფორმაციის პროცესის განუყოფელი ნაწილია. ამიტომ პირველ რიგში, ამ პროცესში მისი ჩაბმვა აუცილებელი, რადგან იგი ახლის შექმნა-ძიებაშია და “ცხოვრების ორგანიზატორია”. ამდენად, შემოქმედი უნდა იყოს პროგრესული განმანათლებელი და, ამავე დროს, აქტიური, მოქმედი, სირთულეების დამძლევი პიროვნება. პიროვნებისა და, ზოგადად, საზოგადოების კეთილდღეობას შორის კავშირში შემოქმედმა თავისი ფუნქცია, როლი უნდა შეასრულოს და ისტორიით ნაკარნახევი ახალი ადამიანური კავშირები უნდა ჩამოაყალიბოს.

ამდენად, ნაზიმ ჰიქმეთისათვის სამყაროს მხატვრულად გარდაქნაში ამოსავალი წერტილი შემოქმედის მსოფლმხედველობაა, რომლის დამკვიდრებისათვისაც ის იბრძვის. ამგვარ მსოფლმხედველობას გარკვეულწილად თემატურობა ახლავს და ეს თემა კი ჩვენს თანამედროვე ეპოქაში “სოციალიზმია”. ამდენად, “დღევანდელი მსოფლიოსა და პროგრესულად მოაზროვნე კაცობრიობის ბედნიერებისა და მშვიდობისათვის” ბრძოლაში მონაწილეობის მიღება და ამის გამო კამათი ნიშნავს, რომ იგი მხარს უჭერს მეცნიერულ მსოფლმხედველობას. ჩვენს ეპოქაში თემატურობა ხელოვნებაში უკვე მიკერძოებად იქცა. ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედება, ძველის ადგილას ახლის დამკვიდრება და ოპტიმიზმი ამ საქმეში, პროგრესული აზროვნების ყველაზე საუკეთესო და ბუნებრივი მახასიათებელია. თურქეთში პროგრესულ, რეალისტ, კვალიფიციურულ შემოქმედთა აღზრდაში უაღრესად მნიშვნელოვანია ნაზიმ ჰიქმეთის განმანათლებლური, დამრიგებლური, დირექტიულ-ინსტრუქციული და მხარდამჭერი როლი.

თავი I

XX საუკუნის პირველი ნახევრის სოციალურ-პოლიტიკური მდგომარეობა თურქეთში და ახალი თურქული პოეზიის თავისებურებანი

1.1. ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრება

ნაზიმ ჰიქმეთის (1902-1963) ახალგაზრდობის წლები მისი საყვარელი სამშობლოს ოკუპაციის პერიოდს ემთხვევა. ქვეყნის ძვალ-რბილში გამჯდარმა სიყვარულმა, ახალგაზრდულმა ჟინმა, მეზრდოლმა სულმა იგი ანატოლიაში წაიყვანა. ანატოლიამ პოეტს ბევრი რამ ასწავლა. მის თვალწინ გაცოცხლდა ცხოვრება მთელი თავისი

სიშიშვლითა და რეალობით. ანატოლიაში წასვლა, შემდეგ მოსკოვში გამგზავრება და პარტიული განათლების მიღება მან ერთად აღგვიწერა. ნაზიმ ჰიქმეთის ამის შემდგომი ცხოვრება კი მის ქვეყანაში არალეგალურად გაქცევა-დაბრუნებებისა და უსამართლო სასამართლოებისაგან შედგება. ამ სასამართლოებმა კი პოეტს ცხოვრების უმშვენიერესი 16 წელი რკინის გისოსებს მიღმა გაატარებინა, ხოლო დარჩენილ გადასახლებების წლებში სამშობლოს მონატრება მის გულში მოურჩენელ ჭრილობად დარჩა.

1.2. ნაზიმ ჰიქმეთის ლიტერატურული მემკვიდრეობა

საყოველთაოდ მიღებულია, რომ ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზია, ისევე, როგორც 1940-იანი წლების დასაწყისში ციხეებში დაწერილი ეპიკური ნაწარმოები *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”*, ასევე ციხეებში ყოფნისას შექმნილი სხვადასხვა ლექსი თურქულ პოეზიაში დიდ რევოლუციურ გადატრიალებად ითვლება. თუმცა, ჩვენი აზრით, ნაზიმ ჰიქმეთის ლექსსა და ახალი თურქული პოეზიის სხვა ქმნილებებს შორის, სხვა პოეტურ მიმდინარეობებს შორის ურთიერთკავშირი საკმარისად გამოკვლეული არ არის. ამის რამდენიმე მიზეზი არსებობს: საყოველთაოდ ცნობილია თურქეთში პოეზიის კრიტიკის ზედაპირულობა; მნიშვნელოვანი, სერიოზული კრიტიკული დისციპლინის არარსებობა.

ცნობილია, რომ ნაზიმ ჰიქმეთი რესპუბლიკის პერიოდის პირველი თაობის პოეტების წარმომადგენელია და თავიდან ასპარეზზე გამოვიდა ჰეჯეს საზომით დაწერილი ლექსებით. ახალგაზრდობის ადრეულ წლებში რუსეთში ცხოვრება მოუწია და იმ ეპოქის ხელოვნების მოწინავე მიმდინარეობების გავლენა განიცადა. რუსეთში ცხოვრების დროს ნაზიმ ჰიქმეთი გაეცნო ვ. მაიაკოვსკის. ისინი სახვადასხვა შეკრებაზე ერთად კითხულობდნენ ლექსებს. ნაზიმ ჰიქმეთი კარგად იცნობდა კლასიკური დივანის პოეზიას და ამ პოეზიაზე ფრანგული პოეზიის გავლენით XIX საუკუნეში განხორციელებულ სიახლეებს. მისი ლიტერატურის პედაგოგი იაჰია ქემალი იყო, რომელიც, ამავე დროს, ოჯახის ახლობელიც გახლდათ. ნაზიმ ჰიქმეთი ასევე ახალგაზრდობის ადრეულ წლებში გაეცნო თურქულ ხალხურ პოეზიასაც.

ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიასა და ახალი თურქული პოეზიის სხვა მიმართულებებს შორის გათიშულობა 1940-იან წლებამდე არსებული კომუნიკაციის სიმწირით აიხსნება და ამის მიზეზები შესაძლოა რამდენიმე პუნქტად წარმოგიდგინოთ: ეს უაღრესად ორიგინალური სინთეზის მქონე პოეზია გარკვეულ წილად გასცდა თანამედროვე თურქული პოეზიაში არსებულ უფრო ბუნებრივ ფორმებს და რაღაც დონეზე კიდევ ამაღლდა მასზე... პოეტის გამუდმებული დევნა, გნებავთ, მისი ნაწარმოებების, გნებავთ, პოლიტიკური მიზეზების გამო, დროდადრო ქვეყნის გარეთ ყოფნა, არალეგალური ყოფა თუ ციხეებში გატარებული ცხოვრება გახდა მიზეზი ქვეყნის ლიტერატურული

ცხოვრებიდან მისი ერთგვარი მოწყვეტისა... ამას შეგვიძლია სხვა მიზეზებიც დავუმატოთ.

ახალგაზრდა ნაზიმ ჰიქმეთმა პირველი ლექსები რესპუბლიკამდელ პერიოდში გამოაქვეყნა, 1920-იან წლებში იგი საზოგადოების წინაშე წარსდგა წიგნებით: “835 სტრიქონი”, “ჯოკონდა და სი-ა-უ”, რომლითაც საზოგადოებაზე გავლენის მოხდენა მოახერხა. პოეტმა, როგორც ფორმის, ისე თემატიკის თვალსაზრისით გააფართოვა თავისი პოეზია, ხოლო ენაში იმდენი სიახლე შემოიტანა, რომ მის შემდეგ სამწერლობო ასპარეზზე გამოსული პოეტებიც კი განაცვიფრა. ნაზიმ ჰიქმეთი არ ყოფდა ლექსიკას ლექსში გამოსაყენებელ და გამოუყენებელ სიტყვებად. სტრიქონების ორიგინალური განლაგებით თავისუფალი ლექსის ფორმის განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა. ზემოთ აღნიშნულ ორ წიგნს მოჰყვა ლექსების რამდენიმე კრებული: “მიღწეული 3,” “1+1=1”, “ზმადაკარგული ქალაქი”, “ღამით მოსული დეპეშა”, “რატომ მოიკლა თავი ბენერჯიმ?”, “წერილები ტარანტა ბაბუს”, “პორტრეტები,” “დესტანი სიმავენელი ყადის ძის შეიხ ბედრედინის შესახებ,” “21-22 საათის ლექსები”, “ჩემი ქვეყნის ადამიანთა სახეები”. ეს და პოეტის “ზოლო ლექსები” მის წიგნებშია ერთად თავმოყრილი.

გვინდა აღვნიშნოთ, რომ ახალგაზრდობის წლებში ნაზიმ ჰიქმეთი განიცდიდა ისეთი პოეტების გავლენას, როგორებიც არიან იუსუფ ზია, ორჰან სეიფი, ფარუქ ნაფიზი და იაჰია ქემალიც კი. ნაზიმ ჰიქმეთის მომწიფების წლებში ისეთ ძლიერ ხელოვანს, როგორიც აჰმედ ჰაშიმი იყო თავისი გამორჩეული ლექსიკა ჰქონდა. იაჰია ქემალი კი, ერთი მხრივ, “ძველი პოეზიის ქარით” შექმნილ დივანის პოეზიის ლექსიკით, არუხით დაწერილ ღაზელებსა და რუბაიებს გთავაზობდა, მეორე მხრივ, ახალი სტილის ლექსებში სადა თურქული ენის გამოყენებას ცდილობდა.

უნდა ითქვას, რომ რუსეთში წასულ ნაზიმ ჰიქმეთს რუსული ენა ახალი ნასწავლი და რუსული ლექსებიც ახალგაცნობილი ჰქონდა. შესაბამისად, მის პოეზიაზე გავლენა მხოლოდ ლექსის ფორმამ (საუბარია დანაწევრებულ, საფეხურებრივ სტრიქონებზე) იქონია. თურქულ პოეზიაში ნაზიმ ჰიქმეთის ადგილის გასარკვევად და იმის განსასაზღვრად, თუ რა ენობრივი სიახლე შემოიტანა მან თურქულ ლექსში, საჭიროა ქვემოთ მოყვანილ საკითხებზე ვისაუბროთ:

1. პოეტის სალაპარაკო ენა სტამბოლური თურქულია, ხოლო სამწერლობო ენა სრულიად განსხვავებულია. თურქულ პოეზიაში მას არცთუ მცირე წვლილი მიუძღვის უმეტესად გულიდან ამოსული, სადა თხრობის ლექსის დამკვიდრებაში. პოეტის ღრმა, გულითადი დამოკიდებულება, სიყვარული თურქული ენისადმი, გამუდმებით ხალხური უბრალო თურქულით წერა ის ფაქტორებია, რომელთა ხსენება აქ აუცილებელია. ასევე რუსეთიდან პირველი

დაბრუნების შემდეგ თავის ლექსებში პოეტი მიმართავდა ხალხის ფართო მასებს, წერდა მათთვის გასაგები ენით, რადგან მიაჩნდა, რომ ეს დაეხმარებოდა ყველა იმ პროცესის, დავის გასაჯაროებაში, რომლებიც ხელისუფლებასთან ჰქონდა.

2. დღეს ჩვენ ხელთ გვაქვს პოეტის ისეთი ლექსები, რომლებიც გულიდან ამოსული, სადა, ბუნებრივი და სასიამოვნო თხრობის მანერით თურქულ პოეზიაში ლირიზმის საუკეთესო ნიმუშებია.
3. ასევე, უნდა აღინიშნოს ის, რომ ნაზიმ ჰიქმეთმა შემოიტანა რა სხვადასხვა ტიპის მრავალფეროვანი საკითხები, თემატიკის თვალსაზრისითაც გაამდიდრა თურქული პოეზია. რუსეთში ყოფნისას გაეცნო და შეითვისა იქ დამკვიდრებული იდეოლოგია. მან ლექსში შემოიტანა ტექნოლოგიური ცნებები: ტრაქტორი თუ ბენზინი, მაზუთი, ფაბრიკა-ქარხნები თუ მრავალსართულიანი კორპუსები; მუშათა კლასი, მშრომელი ხალხი, რომელსაც მუდამ ქებითა და აღფრთოვანებით ახსენებდა; რევოლუცია, აჯანყება, გაფიცვა და მრავალი მსგავსი სიტყვა, შეიძლება ითქვას, რომ თურქულ პოეზიაში მან პირველმა გამოიყენა. იგი მუშის სპეცტანსაცმელს შემდეგი სტრიქონებით აქებს და “დამოუკიდებლობის ყველაზე იღბლიან ტანისამოსს” უწოდებს:

“და უეჭველია, ჩემო ძვირფასო, აუცილებლად
ისეირნებს ხელების ქნევით, ისეირნებს
დამოუკიდებლობის ყველაზე იღბლიანი ტანსაცმლით,
ჩემს ლამაზ სამშობლოში თავისუფლება”.

ნაზიმ ჰიქმეთმა თავისი შემოქმედების სხვადასხვა პერიოდში სხვადასხვა შინაარსისა და თემატიკის ლექსები დაწერა; ძიებაზე და სიახლის შემოტანაზე არასოდეს უთქვამს უარი, ყოველთვის ნოვატორობის მომხრე იყო.

მიუხედავად იმისა, რომ პოეტმა თავისი პირველი ლექსები ჰეჯეს საზომით დაწერა, შინაარსის თვალსაზრისით იგი შორს იდგა იმ პოეტებისგან, რომლებიც ჰეჯეთი წერდნენ. მათი ინდივიდუალისტური ლექსების მახეში არ გაბმულა, ძირითადად სოციალისტური შინაარსის ლექსები მოგვცა. ნაზიმ ჰიქმეთი ისეთი პოეტების გზას გაჰყვა, როგორებიც იყვნენ თევფიქ ფიქრეთი, მეჰმეთ ემინი და მეჰმეთ აკიფი.

თანდათანობით მისეული ლექსის ფართო შინაარსისათვის არასაკმარისი აღმოჩნდა ჰეჯეს საზომის შეზღუდული ჩარჩო და პოეტი ახალი ფორმების ძიებაში ჩაერთო. მან ჰეჯეს საზომის ვიწრო ყალიბი დაანგრია და თურქული ენის მდიდარი ვოკალური თავისებურებებისა და სინტაქსისათვის უფრო შესაფერის თავისუფალ ლექსზე გადავიდა.

ნაზიმ ჰიქმეთი თავის ლექსებში ერთიან დიალექტიკურ მთლიანობაში იხილავდა საზოგადოების განვითარების კანონებსა და ისტორიაში ადამიანის გონების, შრომისა და იმედების განხორციელებულ როლს. პირველად პოეტმა თავისი ლექსისათვის შესაფერ ფორმას “*შეიხ ბედრედინის დესთანში*” მიაგნო. შემდეგ ეს კონკრეტიზაცია კულმინაციას აღწევს ნაწარმოებში “*ჩემი ქვეყნის ადამიანთა სახეები*”.

ნაზიმ ჰიქმეთის პირველ ლექსებში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ეროვნულ თემატიკას, რომლის წყაროა ის დაძაბული ვითარება, რომელიც სუფევდა იმდროინდელ ოსმალეთის იმპერიაში, ბრძოლებში განცდილი მარცხი და მისთ. ამის ნათელი მაგალითებია მისი ლექსები “*ორმოცი ყაჩაღის ტყვე*” და “*დაჭრილი მოჩვენება*”.

ნაზიმ ჰიქმეთმა თურქულ პოეზიაში შინაარსის, ფორმისა და ლექსის გაგების თვალსაზრისით მანამდე არნახული სიახლეები შემოიტანა და თავისუფალი ლექსის ნოვატორი გახდა. თავის ლექსებში იგი წერდა ისეთ თემებზე, როგორცაა პატრიოტიზმი, სოციალიზმი, მშვიდობა, სიყვარული, მონატრების სევდა და ნალველი, მაგრამ მაინც უფრო მეტად სოციალიზმის თემატიკაზე დაწერილი ლექსები ჭარბობს. ზოგიერთი მტკიცებით, თავისუფალი ლექსის ფორმების ძიების პერიოდში იგი მაიაკოვსკის გავლენას განიცდიდა.

სასიყვარულო თემატიკაზე დაწერილი ლექსებიც უხვად არის მის შემოქმედებაში. მისი ლექსების ობიექტები არიან ისინი, ვინც პოეტს ერთ დროს ჰყვარებია. საერთოდ, ნაზიმ ჰიქმეთი სასიყვარულო ლირიკის ოსტატად ითვლება. კაცობრიობის ბედნიერებისათვის მებრძოლი პოეტი თავის ლექსებში აღწერდა ადამიანთა სიყვარულს, სიხარულს, ტკივილსა და გაჭირვებას, მასთან გამკლავებას, ამბოხებას, ადამიანთა ურთიერთ მონატრებას. პოეტს სჯეროდა ხვალინდელი დღისა და წყვდიადის ნათელი დღეებით შეცვლისა.

ნაზიმ ჰიქმეთი გახლდათ კომუნისტური პარტიის წევრი და აქტიურად იყო ჩაბმული პარტიის მუშაობაში, ამის გამო ხშირად ხვდებოდა უსიამოვნებები და აგდებდნენ ციხეებში. იგი ყოველთვის ხალხთა დამოუკიდებლობისათვის იბრძოდა და ამ თემაზე საუკეთესო ლექსებს წერდა. მრავალი წლის მერე მან დატოვა პარტიის რიგები, მაგრამ არჩეული გზიდან არ გადაუხვევია – ისევ აგრძელებდა ლექსების წერას კაცობრიობის ბედნიერებისა და მშვიდობისათვის. ნაზიმ ჰიქმეთი იმ იშვიათ შემოქმედთა რიგს ეკუთვნის, რომელმაც თავისი ხანმოკლე ცხოვრების განმავლობაში ერთმანეთზე უკეთესი და მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები დაგვიტოვა.

თავი II

ნაზიმ ჰიქმეთის პოლიტიკური იდეალები და დესტანის დაბადების თარიღი

სტამბოლის ოკუპაციის წინააღმდეგ იარაღად მან თავისი ლექსი გამოიყენა და იმპერიალიზმთან მებრძოლი მებაირახტრე პოეტის სახელი დაიმკვიდრა.

სოციალისტურ იდეებს პირველად ანატოლიაში გაეცნო. ანკარასა და შემდგომ ბოლუში, სადაც იგი მასწავლებლად გაიგზავნა, უკვირდებოდა სოციალისტურ იდეებს. იქ გაცნობილი სოციალისტების წყალობით, ამ მოძღვრებით დაინტერესდა. ამ მცირე გამოცდილების შემდეგ რევოლუციით ინტერესდება და მასში პირადად მონაწილეობის მისაღებად გადაწყვეტს საბჭოთა რუსეთში გამგზავრებას. იქ გატარებული ორი წლის განმავლობაში განვითარდა და ძლიერ პოლიტიკურ პიროვნებად ჩამოყალიბდა. 1923 წელს თურქეთის კომუნისტური პარტიის რიგებში შევიდა. ეს ფაქტი იმის მაჩვენებელია, რომ მან თავისი ბედი მუშათა კლასის ბედს დაუკავშირა. თავის ლექსებსა და წერილებში საკუთარ პოზიციას არც მალავს. მისი ლექსები სოციალიზმის ბრძოლისა და მუშათა კლასის სამსახურში უკვე, როგორც იარაღი, ისე გამოიყენება. მისი სიკვდილის შემდეგაც ათი ათასობით ახალგაზრდა მისი ლექსების წყალობით რევოლუციონერთა რიგებში ჩადგა. 1923 წელს მის მიერ დაწერილ ლექსში “პოეტი” თავის პოეტურ შეხედულებებს ასე აღგვიწერს: “ჩემი ყველაზე საყვარელი ღაზელი ენგელსის “ანტი-დიურინგია” და შემდეგ ასე განაგრძობს:

“ჩემო პოეტო,

მთელი წლის განმავლობაში მოსული წვიმის ოდენა ლექსი დავწერე...

მაგრამ შედეგის

შესაქმნელად

ვიცდი, ვიდრე კაპიტალის ჰაფიზი

არ გავხდები”.

ნაზიმ ჰიქმეთის კრებულში “პირველი ლექსები” არის 1913 წელს დაწერილი ლექსი სათაურით “*სამშობლოს კვნესა*”, რომელიც შემდეგი პწკარით მთავრდება: “*სამშობლოს დაფლეთილი მკერდი შენ გელოდება იმედად...*”. ასევე, ამ კრებულშია შესული 1914 წელს დაწერილი ლექსი სათაურით “*ბაჰრიელის პირით*”, რომელშიც შემდეგი სტრიქონი გვხვდება: “*სამშობლოსათვის თავგანწირული მრავალი ჩემნაირი ადამიანი დადის ამ ქვეყანაზე*”, აქვეა ლექსი “*სამშობლოს*”. ყოველი მათგანი

ყმაწვილობის ასაკში შექმნილი ლექსებია. მათში გადმოცემულია ნაზიმ ჰიქმეთის დამოკიდებულება იმპერიალიზმის მიმართ. მის კალამს ეკუთვნის ლექსი *“შავი ძალა”*, რომელშიც ბედავს და ილაშქრებს იმპერიალიზმის, სულთნებისა და ფადიშაჰის მმართველობის წინააღმდეგ. ამ ლექსში იგი წარმოგვიდგა, როგორც ნაციონალისტი პოეტი.

ნაზიმ ჰიქმეთმა თურქულ პოეზიაში რევოლუცია მოახდინა. ეს რევოლუცია ლექსის ტექნიკურ სფეროში “თავისუფალი ლექსის” სახელით ცნობილი სიახლეა. ის საზრდოობს XIX საუკუნის ბოლოს თურქულ პოეზიაში მომხდარი ცვლილებებით, ფრანგული ვერლიბრის მიმართულებით და რუსული მოდერნიზმით. აი, ყოველივე ამის სინთეზი შემოიტანა ნაზიმ ჰიქმეთმა თურქულ პოეზიაში და თურქული ენით გადმოგვცა. ოღონდაც, იმ პერიოდში მისი სახელის ხსენებაც კი აკრძალული იყო. 1950 წელს ამნისტიის კანონის გამოსვლის შედეგად იგი გაათავისუფლეს. სამწუხაროდ, ამჯერად ცხოვრებამ სხვა მახე დაუგო და იგი იძულებული გახდა დაეტოვებინა ქვეყანა.

1950 წლის ივლისში გათავისუფლებული ნაზიმის მთავარი საქმე გახლდათ ციხეში დაწერილი ნაწარმოების *“ჩემი ქვეყნის ადამიანების”* დასაბეჭდად მომზადება. ამ ნაწარმოების შექმნის ისტორიას რომ გადავხედოთ, დავინახავთ, თუ როგორი სიმძნელები შეხვდა პოეტს. 1961 წელს ამ ეპიკური ქმნილების რუსული გამოცემის წინასიტყვაობაში ავტორი აღნიშნავდა, რომ ეპოპეის წერა მან 1941 წელს დაიწყო ბურსის ციხეში ყოფნისას, მაგრამ, როგორც პოეტის წერილებიდან ირკვევა, ეპოპეისთვის სტამბოლსა და ჩანქირიში დაწერილი თავებიც მიუმატებია. 1950-იანი წლების ბოლოსათვის პოეტს არ ჰქონდა საშუალება, საბოლოო ცვლილებები შეეტანა ნაწარმოებში. ამიტომ ეპოპეის შუალედებით დასრულება დაახლოებით 20 წელს გაგრძელდა. ამ ხანგრძლივ შემოქმედებით პროცესში ნაწარმოები გამოიწრთო, გამოიბრძმედა, უამრავი ცვლილება განიცადა, პოლიტიკური გზავნილებიც დაემატა. ასე რომ, ეპოპეის შექმნის პროცესს თვალს თუ გადავავლებთ, ნაზიმ ჰიქმეთის ინტელექტუალურ განვითარებაზეც შეგვექმნება წარმოდგენა.

ეპოპეა *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* სხვადასხვა დროს და განსხვავებული მიზნით დაწერილ ამბებს აერთიანებს. 1960-იანი წლების დასაწყისში დასრულებული ეპოპეა (ცხადია, თუ მას დასრულებული ეთქმის) სათავეს 1939 წლის დეკემბერში იღებს. იმ დროს სტამბოლის ციხეში მჯდარ ნაზიმს, ნაცვლად ჩვეული წიგნებისა *“ვინ ვინ არის?”*, რომელშიაც ყოველთვის *“დიდი ადამიანების”* ცხოვრება იყო აღწერილი, აზრად მოუვიდა შეექმნა ე.წ. *“ენციკლოპედია”* მუშების, გლეხების, დიასახლისების, ერთი სიტყვით, რიგითი უბრალო ადამიანების ყოფის, ჩვეულებრივი თურქი ხალხის ცხოვრებისა. ჩანქირის ციხეში გადაყვანიდან ცოტა ხნის მერე ნაზიმმა სერიოზულად შეუდგა მასზე მუშაობას და თავიდან ნაწარმოებს ასეთი პროვოკაციული,

დამაინტრიგებელი სათაური მისცა: “ცნობილ ადამიანთა ენციკლოპედია”. 1940 წლის ბოლოს მეუღლე ფირაიესადმი მიწერილ წერილში პოეტი ასე წერდა: “აქ აღწერილი ადამიანების უმრავლესობა ჩვენ ერთად გავიცანით, ერთად გვიფიქრია მათზე. ვცდილობ ხალხის ისტორია დიდ ლექსიკონებსა და ენციკლოპედიებში წარმოდგენილი მანერის სტილიზაციით დავწერო”.

ეპოპეის “ჩემი ქვეყნის ადამიანები” რუსული თარგმანისათვის დართულ წინასიტყვაობაში ნაზიმ ჰიქმეთი ასე წერდა: “ჩემს დესტანში თავისი ბედით თუ უბედობით, საკუთარი აზრებითა და შეხედულებებით სამი ათასზე მეტი ადამიანია. მოქმედება ვითარდება ევროპაში, აზიაში, საფრანგეთში, საბჭოთა კავშირში, ჩინეთსა და სხვა ქვეყნებში. ასეთი ფართო მოცულობის ფაქტების მოტანა და ამდენი ხალხის აღწერა თხრობით სტილში ადვილი არაა. ამის გაკეთებას ერთი ადამიანის ცხოვრება არ ეყოფოდა, მაგრამ პოეზიის ლაკონურობის წყალობით, იმით, რომ მასში სულ რაღაც 20-30 სტრიქონში პერსონაჟის პიროვნების ჩამოყალიბება, მისი ბედის მოთხრობა შესაძლებელია, ამგვარი სამუშაოს წარმატებით შესრულება შესაძლებელია”.

ნაზიმ ჰიქმეთმა 1940 წლის 20 მარტს ქემალ თაჰირისადმი მიწერილ წერილში ჩამოაყალიბა ის ამოცანები, რომელთა განხორციელება სურდა ნაწარმოებით “ჩემი ქვეყნის ადამიანთა სახეები”:

“1. მსურს, რომ მკითხველი ამ 1200 სტრიქონის წაკითხვის შემდეგ ხალხით სავსე “ბაბილონის გოდოლში” გავატარო. 2. მსურს, რომ ადამიანთა ამ თავმოყრის კონკრეტული გადმოცემით მკითხველს, ძირითადად თურქი ადამიანების საშუალებით, ეპოპეის სხვადასხვა კლასის წარმომადგელები დავანახო. გავაცნო თურქეთის გარკვეული პერიოდის სოციალური მდგომარეობა, მაგრამ, რასაკვირველია, გაყინულ მდგომარეობაში კი არა, დიალექტიკური ხედვით და დინამიკით. 3. მსურს, რომ მეორე პლანზე გომოჩნდეს მსოფლიო ვითარება, რომელიც გარს არტყია თურქეთის მოსახლეობას – განსაზღვრულ პერიოდში. 4. მსურს, ჩემი კომპეტენციის ფარგლებში მაქსიმალურად ამომწურავი პასუხი გაეცეს კითხვებს: საიდან მოვდივართ? სად ვიმყოფებით? და საით მივდივართ? ეს ოთხი პუნქტი ჩემი მთავარი საკითხებია. საშიშროება “სქემატურობაში” გადავარდნაა.

სქემატურობის თავიდან ასაცილებლად საჭიროა შესაბამისი ადამიანებისა და მოვლენების მრავალმხრივად გადმოცემა. ახლა განვიხილოთ ტექნიკური გეგმა. 1. პირველი წიგნი (ტომი) ლუმპენ პროლეტარიატის, პროლეტარიატის, წვრილი ბურჟუაზიის კლასების პრეზენტაციის შესავალი და მომზადებაა. აქ რამდენიმე მნიშვნელოვან პიროვნებასაც ვეცნობით. 2. მეორე წიგნი წვრილი ბურჟუაზიისა და ბურჟუაზიის კლასების პრეზენტაციისათვის შესავალია. აქ ფაქტებითა და შესაბამისი შედეგებით იწყება “ეროვნული დესტანი”. მივაგენი იმას, თუ როგორ უნდა დავიწყო. შენ

არ გწერ, რადგან მინდა სიურპრიზი იყოს. ამ მეორე წიგნშიც ზოგიერთი მნიშვნელოვანი პიროვნებაა, ისინი ჯერ ერთმანეთს არ შეხვედრიან, ხან ერთი მატარებლით, ხან მეორეთი მგზავრობენ და წიგნის ბოლოს იწყება მათი დაპირისპირება. 3. მესამე და მეოთხე წიგნები პირველისა და მეორის განვითარება-გავრცობაა. ანატოლიის რომელიღაცა დაბა, სოფელი და ქალაქი (ქალაქი სტამბოლია). აი, ტექნიკური გეგმა ეს არის. ამ პროცესის დასამთავრებლად დავიანგარიშე და დაახლოებით 300 კაცი დამჭირდება – სხვადასხვა განზომილებებში. მათი სცენაზე გამოყვანა, შემდეგ გაყვანა და ა.შ. მათ შორის ზოგიერთი მათგანი სცენაზე მოქმედების ბოლომდე რამდენჯერმე გამოვა, მაგრამ ეს მხოლოდ მეორე ელემენტის წარმოსაჩენი ერთგვარი ხერხია, თორემ – ოთხი ძირითადი საკითხის პოზიციიდან – ეს სულაც არ არის საჭირო”. მართლაც, “ჩემი ქვეყნის ადამიანები” პოეტის მიერ მოქსოვილი მშვენიერი პანორამაა, რომელიც ნამდვილად კარგად ესადაგება წინასწარ ჩაფიქრებულ გეგმას:

“პირველ წიგნში” ლაპარაკია მატარებელზე, რომელიც 15.45-ზე ჰაიდარ ფაშას რკინიგზის სადგურიდან გადის. №510 მატარებლის მესამე კლასის ვაგონის მგზავრები ძირითადად უბრალო ხალხის წარმომადგენლებია: მუშები, გლეხები, ჯარისკაცები, ჟანდარმები, მოხეტიალეები, უმუშევრები, ხეიბრები, მსჯავრდადებულნი, წვრილი მოსამსახურენი და მისთ... პოეტი მოკლედ აღწერს მათ აღნაგობას, მოგვითხრობს მათ თავგადასავალს, საუბრის მანერას, წარმოშობას და მათ გარემოცვას. მგზავრთა თავგადასავლების, მათი პიროვნებებისა და მდგომარეობის ჩვენების საშუალებით გარკვეულწილად ვეცნობით თურქეთის მუშათა კლასსა და მის სოციალურ მდგომარეობას.

“მეორე წიგნში” მოთხრობილია იმ მგზავრების შესახებ, რომლებიც მგზავრობენ ჩქარი მატარებლით, 19.00-ზე რომ გადის ჰაიდარ ფაშას რკინიგზის სადგურიდან. ამ მატარებელს საძილე ვაგონებიც ახლავს და მისი მგზავრები არიან ჟურნალისტები, პოლიტიკოსები, კაპიტალისტები, ვაჭრები, მოკლედ, წვრილი და მსხვილი ბურჟუაზიის წარმომადგენლები; ასევე განმათავისუფლებელი ბრძოლის შედეგად ხალხიდან გამოსული გმირები. პოეტი, ისევე როგორც პირველ წიგნში, აქაც მათი თვისებებისა და ცხოვრების აღწერით თურქეთის კლასობრივ და სოციალურ ფენებს გვაცნობს.

პირველი და მეორე წიგნების გაგრძელება და განვითარებაა “მესამე წიგნი”. აქ ავტორი გვიყვება მსჯავრდადებულ მგზავრთა, მაგ., სოციალისტი ჰალილის ანატოლიის ციხეებსა და საავადმყოფოებში გატარებული ცხოვრების შესახებ. მასთან ერთად სხვა პატიმრების, ავადმყოფების, ექთნებისა და ექიმების, გლეხების ცხოვრებასა და პიროვნებების შესახებ მოგვითხრობს.

“მეოთხე წიგნში” სხვადასხვა თემაა წარმოჩენილი: ანატოლიაში გლეხთა და აღათა (ბატონების) დამოკიდებულება, არისტოკრატის წინაშე ბიუროკრატის მოშლა,

ხალხის სასოწარკვეთილება, ჰალილის ციხეში გატარებული დღეები, საშინელი სცენები მეორე მსოფლიო ომიდან, ფრანგების (განსაკუთრებით მემარცხენეების) ფაშისტთა წინააღმდეგ პატრიოტული ბრძოლა, გერმანელებისა და საბჭოთა კავშირის შეტაკებები, გმირი პარტიზანები (ზოიასნაირი), ზედ მოსკოვთან ფაშიზმის განადგურება...

ნახევრად დაუმთავრებელ ბოლო ანუ მეხუთე წიგნში გადმოცემულია ომის წლებში სტამბოლის ყოფა, ხალხის მიერ გადატანილი გაჭირვება, ჰალილის სიმწარით სავსე ცხოვრება ციხეში, მონატრების სევდა-ნაღველი, მისი მეუღლე აიშესაგან მიღებული წერილები და უკვე ციხიდან გათავისუფლებულის შემდეგ გარეთ გადატანილი პრობლემები.

III თავი

ნაზიმ ჰიქმეთის დესტანი “ჩემი ქვეყნის ადამიანების სახეები”

3.1. ნაზიმ ჰიქმეთის იდეოლოგიური პოზიცია “ჩემი ქვეყნის ადამიანთა სახეების” მიხედვით

ნაზიმ ჰიქმეთი თავის ნაწარმოებში “ჩემი ქვეყნის ადამიანები” თითქმის ყველა პერსონაჟს რამდენიმე წინადადებით წარმოგვიდგენს. პერსონაჟთა იმ მცირე უმრავლესობას, რომლებსაც მეორე მსოფლიო ომში არ სურთ მონაწილეობა, ძირითადად წარმოადგენენ ომის ძველი გმირები, ან ის ქალები, რომელთაც ქმარი, ვაჟიშვილი ან ახლობელი ჯარისკაცი ჰყავთ, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მათი დიდი უმრავლესობა თანხმდება იმაზე, რომ თურქეთი აუცილებლად ჩაერთვება მეორე მსოფლიო ომში; ის კი არა და, აუცილებელია ომში პირადი მონაწილეობის მიღება. ამ შემთხვევაში მთავარია, ომს ვინ მოიგებს და თურქეთი ვის მხარეზე იქნება.

ნაწარმოებში ზოგი პერსონაჟი ფიქრობს, რომ ომს მოიგებს გერმანია ჰიტლერის მეთაურობით, ზოგს, პირიქით, სჯერა, რომ ომი საბჭოთა კავშირის გამარჯვებით დამთავრდება. მაგრამ ამ ხალხის მასაში, როგორც ადვილად შეიძლება შევნიშნოთ, ჰიტლერის მომხრეები უფრო მეტია. საბჭოთა კავშირს, კომუნისტი მსჯავრდადებულების გარდა, ძალიან ცოტა ემხრობა. უფრო მეტიც, საბჭოთა კავშირს ისევ, კომუნისტების გარდა, მომხრე არც კი ჰყავს. აქ, შეიძლება ითქვას, ნაზიმ ჰიქმეთს კლასიფიცირებული ჰყავს გმირები იმის მიხედვით, თუ ვინ რას ფიქრობს და რა შეხედულება აქვს ომზე.

ნაწარმოების ერთ-ერთი გმირი კი თვით ავტორია. ლირიკული გადახვევები ფაქტების თხრობასთან ისე არის გადაჯაჭვული, რომ ძნელად თუ ვინმე შეძლებს მათ შორის საზღვრის გავლენას. მთელი თხრობის განმავლობაში ისმის პოეტის ხმა, რომელიც აფასებს მოვლენებს. ლირიზმი უფრო აძლიერებს ობიექტურ სინამდვილესა

და დესტანის შემეცნებით მნიშვნელობას. მკითხველი მხოლოდ იმას კი არ იგებს, თუ რა ხდებოდა თურქეთში ეროვნულ-გამათავისუფლებელი ომის დროს ან მოსკოვში, როდესაც მათ წინ დიდი და გარდაუვალი ბრძოლა ელოდათ და, ზოგადად, თუ რა მდგომარეობა იყო თურქეთში, საფრანგეთში, საბჭოთა კავშირში, არამედ, ასევე, ავტორს აინტერესებს, თუ რა დღეში არიან, რას გრძნობენ, რა გადაიტანეს იმ ადამიანებმა, რომლებიც ამ მოვლენებში მონაწილეობდნენ და, რაც ყველაზე მთავარია, ეპოპიდან ვიგებთ, თუ რას განიცდიდა და რა დღეში იყო იმ ძნელბედობის ჟამს თავად პოეტი.

“ჩემი ქვეყნის ადამიანებში” გამოყენებულ მხატვრულ ჟანრს პოეტმა ადვილად ვერ მიაგნო. ეს იყო ხანგრძლივი და რთული კვლევების შედეგი. ციხეებიდან მოწერილ წერილებში იგი ხშირად საუბრობდა ამ კვლევების შესახებ: “ტვინს ვიჭყლეტ ლექსში შინაარსის ახლებურად გადმოცემაზე. უსაზღვროა პოეზიის შესაძლებლობა. მჯერა, რომ ის უმშვენიერესი და ყოვლისმომცველი დარგია ლიტერატურისა. მხოლოდ საჭიროა ლექსის გათავისუფლება ტრადიციული სივიწროვისაგან. აქამდე ბევრს ვიღწვოდი ამის გამო, მაგრამ უფრო ფართო, უფრო ახალი იარაღით და სხვა მეთოდებით არის საჭირო მუშაობა...”.

პოეტი ცდილობს თავისი გმირების თავგადასავალი მოგვითხროს მოკლედ და ლაკონურად, ისევე, როგორც ეს ენციკლოპედიებშია მოცემული. ამის გაკეთებისას სიმპათიას თუ ანტიპათიას – თავის პიროვნულ დამოკიდებულებას გმირებისადმი – ავტორი გვერდზე ტოვებს. ზოია კოსმოდემიანსკაიასადმი მიძღვნილი ნაწილის შესახებ (აქ გმირს ტანია ჰქვია) პოეტი მეუღლეს, ფირაიას ასე წერდა: “... მართალი ხარ, უეჭველია, ტანიას პასაჟის უდიდესი ნაკლი ის არის, რომ აუცილებელზე მეტი მღელვარება და ექსტაზია გამოხატული. ეს დეფექტი მე მხოლოდ დაწერის შემდეგ აღმოვაჩინე, მაგრამ გამბედაობა აღარ მეყო შემეცვალა რამე. ზედმეტი, ზღვარგადასული მღელვარება და ენთუზიაზმი, ახალგაზდრობისდროინდელ ლექსებში, შესაძლოა, მისატევებელია, მაგრამ უკვე ზრდასრული, მომწიფებული კაცის შემოქმედებაში ეს დიდი ნაკლია”.

როგორც აღვნიშნეთ, “ადამიანთა სახეები” თავდაპირველად “ცნობილ ადამიანთა ენციკლოპედიად” იყო ჩაფიქრებული. ამ “ენციკლოპედიაში” ნაზიმ ჰიქმეთს სურდა “ცნობილ” ადამიანთა, ანუ მისი ციხის ამხანაგების მოკლე თავგადასავალი მოეთხრო. მას სურდა საზოგადოების ამ გარკვეული ნაწილის წარდგენა ენციკლოპედიის, ბიოგრაფიის და ბროშურული წერის სტილით. დაახლოებით 3 000 სტრიქონი ამგვარად დაიწერა. პოეტის ობიექტივი მიმართულია ადამიანის სახისაკენ, ანუ ობიექტისაკენ, იმ ბუნებრივი ელემენტისაკენ, რომელიც პირდაპირ მიზანთან მიგვიყვანს. ავტორს ყველაფერი ზედმეტი ობიექტივის მიღმა დაუტოვებია; ბუნებაში, საგნებსა თუ ადამიანთა სახეებში ყოველდღიური პოეზიის ძიებაშია. ეს პოეზია ბუნების, საგნების,

ადამიანთა ერთობლიობაშია, მათ ერთმანეთში გადასვლაშია, ისევე, როგორც საღებავებია. ერთი ფერი, მხოლოდ ერთს ნიშნავს, მაგრამ ფერთა ერთობლიობა, მათი ერთმანეთში გადასვლა სილამაზეს წარმოშობს. ნაზიმ ჰიქმეთი იღებს საგნებს ჩვეულებრივ მდგომარეობაში და შეულამაზებლად აერთიანებს მათ, გარკვეულ ერთობლიობას ქმნის და ამგვარად აყალიბებს ლექსს. ფიგურალური გამოთქმები თითქმის არ გვხვდება. საგნებს ვიღებთ შიშვლად, ყოველგვარი შელამაზების გარეშე. არ ხდება მათი არაფერთან შეპირისპირება ან მიმსგავსება. გადატანითი მნიშვნელობა გამორიცხულია. მოკლედ რომ ვთქვათ, სიმბოლოს გადმოსაცემად მანამდე გამოყენებული საშუალებებიდან არაფერი გვხვდება.

დესთანში ხალხის ცხოვრებიდან მრავალი მოვლენაა აღწერილი. ესენია ზოგჯერ ინონუს ომი, დუმლუფინარის ბრძოლის მსგავსი დიდი მოვლენა, ზოგჯერ ცალკეული პიროვნული შემთხვევები, მგლების პირისპირ დარჩენილი დაჭრილი გლეხი, ხალხის გმირული ბრძოლა, მძლოლი აჰმეთი, რომელიც თავის სატვირთო მანქანას ემშვიდობება და ქოჯათეფეს ბრძოლის დეტალები. ეს ყველაფერი ერთად “ადამიანთა სახეებში” ერთმანეთის გვერდით არის მოცემული.

ნაზიმ ჰიქმეთის სოციალიზმი არასოდეს ყოფილა მხოლოდ შიშველი სოციალიზმი. აქ ლაპარაკია სულიერებით ნაკვებ, მაგრამ არა მხოლოდ რომანტიკულ, არამედ ცოდნითა და ჭკუით აალებულ სოციალისტურ რეალიზმზე. სპილოსძვლის კოშკში ჯდომით არ აფასებს ლიტერატურას ნაზიმ ჰიქმეთი. იგი ხალხის წარმომადგენელია, მისთვის იბრძვის და ამიტომაც უწევს შორს ყოფნა თავისი საყვარელი სამშობლოსაგან. იგი კარგად იცნობს თავის ხალხს, რომლის უფლებებსაც იცავს, იცნობს მის გაჭირვებას, ბედნიერებას, სევდასა თუ იმედების გაცრუებას. ამიტომაც, რომ “ჩემი ქვეყნის ადამიანებში” მოყვანილი არც ერთი დიალოგი ტყუილ-უბრალოდ დაწერილი არ არის, მისი ყოველი სიტყვა ნამდვილად წარმოთქმელივით მწვავეა. ნაზიმ ჰიქმეთი თავის გმირებს რეალურად ალაპარაკებს. მათი უმრავლესობა ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ციხეში გაცნობილი და ციხეში დაამხანაგებული მსჯავრდადებულებია. თვითონაც ამ ხალხთან ახლოს მდგომი პატიმარია. მემანქანე ალაედინის ნათქვამ ყოველ სიტყვაში ანატოლიელი კაცის სიბრძნე იგრძნობა; მენახშირე ისმაილი ანატოლიელი ადამიანის ცრურწმენებით ნაკვები, დამახინჯებული აზრებით ცხოვრობს; უნივერსიტეტელი სტუდენტი კი ერთგვარი ეჭვის თვალით უყურებს ხვალინდელ დღესა და ქვეყნის მომავალსაც. ექიმი ფაიქისა და ქალბატონი შაჰენდეს უარყოფითი ტიპების ჩვენებით ნაზიმ ჰიქმეთს სურდა ეჩვენებინა მკითხველისათვის, რომ ხელოვნებაში არ არის მხოლოდ დადებითი გმირები და დადებითი ფაქტები.

მთელ ამ თავის გმირების კოჰორტას ნაზიმ ჰიქმეთი მატარებლით ამგზავრებს. მოქმედება მიმდინარეობს 510-ე მატარებლის მესამე კლასის ვაგონშიც და ანატოლიის

ჩქაროსნულ ექსპრესშიც. ერთმანეთის მიყოლებით ჩაბმულ ვაგონებში ერთი მიმართულებით მიმავალი ადამიანების საზოგადოება... და, ცხადია, ამ მიმართულებას და წასასვლელ გზას ძირითადად თვით ამ მატარებლის მგზავრები განსაზღვრავენ. ცივილიზაციისკენ მიემართება ეს მატარებელი თუ განადგურებისაკენ? მწვერვალებისაკენ აქვს გეზი აღებული, თუ უფსკრულს უახლოვდება? რასაკვირველია, ნაზიმის ეს მატარებელი ალეგორიულია. შიგ ათას ერთი დარდითა და ნაღველით დამძიმებული მგზავრი ზის; მაგრამ შიშის, დაღლილობის, სიზარმაცისათვის ძალიან ცოტა ადგილი დარჩენილა მასში და ეს მატარებელი, სინამდვილეში, თვით სამშობლოა. სამშობლოს საზღვრებში ყველა ჯურის ადამიანების შეფარებული უცნაურობებით სავსე ექსპრესია. ნაზიმ ჰიქმეთი, ფაქტობრივად, ჩვენ ჩვენ თავზე მოგვითხრობა, თან ამ სიმართლეს ყურში ჩაგვჭურჩულებს: ეს მატარებელი ჩვენია და მისი მიმართულებაც ჩვენ უნდა განვსაზღვროთ, ჩემო ტკბილო ხალხო. არა აქვს მნიშვნელობა, დღეს რომელი ვაგონით ვმგზავრობთ ან ხვალ რომელში ვიქნებით... ხოლო ყველაზე მნიშვნელოვანი ის სიმართლეა, მატარებლის გადაბრუნებისას ყველანი ერთად შიგ რომ აღმოვჩნდებით.

გონებრივი და ლიტერატურული შერკინება გაგრძელდება დაუსრულებელ წერაში. ეპოპეაში *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* მიდის მატარებელი და ქაღალდზე სამშობლოს მსჯავრდადებულთა თავგადასავალი იწერება. მეორე კონსტიტუციის მიღების პერიოდიდან მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდადმდე საკმაოდ ფართო დროის მონაკვეთის პანორამას გვთავაზობს ავტორი. იგი თავის პიროვნულ ისტორიას გვიყვება და, ამავე დროს, სამშობლოს ისტორიასაც. მხოლოდ სამშობლოს ისტორიის მოთხრობით არ კმაყოფილდება დიდი ოსტატი ნაზიმი, იგი სამყაროს ინტერნაციონალური თვალთვლით უცქერს, გვიყვება თავის სამშობლოში გამოხატულ მსოფლიო ისტორიას. თანაც, ისეთი სიმართლით გვიხატავს ყველაფერ ამას, რომ მსგავსს ვერცერთი ისტორიის სახელმძღვანელოში ნახავ.

ნაზიმ ჰიქმეთი, როგორც თურქეთში, ასევე საზღვარგარეთ თავისი შემოქმედებით სოციალისტური რეალიზმის წარმომადგენლად არის ცნობილი. ნაზიმ ჰიქმეთის სოციალისტური რეალიზმის აღქმა-გაგებასა და საბჭოთა კავშირში გატარებულ სოციალისტურ რეალიზმს შორის დიდი განსხვავებაა. როცა *“ეროვნული არმია”* და *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* – ეს ორი ნაწარმოები სოციალისტური რეალიზმისა და *საბჭოთა* სოცრეალიზმის პოზიციიდან ფასდება, ამ ორი წიგნის შესახებ, ერთი შეხედვით, არაორდინალური შეფასებები ყალიბდება.

ნაზიმ ჰიქმეთს ათათურქი მიაჩნდა ხალხის გათავისუფლებისათვის მეზრძოლ ლიდერად. ათათურქის მიერ დაწერილი *“სიტყვა”* არის ერთადერთი წყარო, რომელიც საფუძვლად დაედო *“ეროვნულ არმიას”*. ამ ნაწარმოების გმირები განვითარებისა და წინსვლის პროცესში ჩართულან, კოლექტიურად შრომობენ, მაღალი ზნეობის მქონე,

თავგანწირული და სანიმუშო ხალხია. როგორც აღვნიშნეთ, დესტანის ტიპის ეს ნაწარმოები ცალკეული ადამიანების თავგადასავლებისაგან შედგება და ეს კი სოციალიზმის რეალიზმის პრინციპებია.

მუშათა და გლეხთა კლასი იდეალიზებულია, მათი ლიდერი კულტის რანგშია აყვანილი და ამაღლებულია. პრინციპში, ამგვარი თვისებებით შემკული ზოგიერთი ტიპაჟი ფაშისტურ გერმანიაში შექმნილ ნაწარმოებებსაც ამშვენებს. მუშათა და გლეხთა შეგნება, ეს ყბადაღებული, პოპულარული თვითშეგნება, ლიდერის პოზიცია, ავტორიტარული რეჟიმი და იდეოლოგია და ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი *წმიდათაწმიდა ბრძოლაა*. მართალია, ფაშიზმის, სტალინიზმის, ქემალიზმისა და რესპუბლიკის მიმართ შეხედულებების ერთ ხაზზე დაყენება და მათი შეფასება პრობლემური და უაზრო მცდელობაა, მაინც ერთი ლიდერის გარშემო ჩამოყალიბებული რეჟიმისა და სახელმწიფოს პირობებში, სადაც მეტ-ნაკლებად ავტორიტარული ზეწოლა იგრძნობა, შესაძლებელია შეგვხვდეს ის საერთო ნიშნები, რომლებზეც ზემოთ ვისაუბრეთ. ამიტომ *“ეროვნული არმიის”* შესახებ შეიძლება ითქვას, რომ ეს არის გარკვეული პროგრამით, მიზნითა და მიმართულებით დაწერილი ნაწარმოები, რომელშიაც მოცემულია რესპუბლიკისა და მისი დამაარსებლის – ათათურქის – ქება-დიდება, ოღონდ ავტორი უპირატესობას ანიჭებს მსოფლიოს მარქსისტულ მოწყობას.

ეპოპეაში *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* იგივე ვითარება არ ჩანს. ათათურქისა და, განსაკუთრებით, რესპუბლიკის მიმართ პოეტის პოზიცია შეცვლილია. ისევ იდეალიზირებული გმირები და ამ გმირებისათვის მებრძოლი იდეოლოგია გვაქვს, მხოლოდ ამ იდეალს ამჯერად კომუნიზმი ჰქვია. ამასთანავე, იდეალურ გმირებზე უფრო მეტად ნაწარმოებში *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* ადგილი ეთმობა უმეცარი, უვიცი, ჩამორჩენილი ხალხისაგან გამოსულ პიროვნებებს და მათ ამბავს. აქ სოციალისტური რეალიზმის მიერ ჩამოყალიბებული მუშათა და გლეხთა კლასის გაგება არ არსებობს. შემოთავაზებული და საქები, სწორი მაგალითი თვით საბჭოთა კავშირია, მაგრამ ის ტექსტი, რომელიც ხელთ გვაქვს, შექმნილია არა საბჭოთა კავშირის სოციალისტური რეალიზმის პრინციპებით, არამედ ნაზიმ ჰიქმეთის გონებაში შექმნილი თურქეთში არსებული სოციალისტური რეალიზმის პოზიციიდან.

ნაზიმ ჰიქმეთი ეკუთვნის იმ იშვიათ პოეტთა რიცხვს, რომელთაც მიაჩნიათ, რომ მუშათა კლასის წინამძღოლი ორგანიზაცია კომუნისტური პარტიაა. პარტიის საბრძოლო პრინციპები, კლასობრივი ბრძოლა მთელი თავისი სიმართლით პოეტმა, გენიალური ნიჭის წყალობით, მხატვრულად გადაამუშავა და მთელ მსოფლიოს დაანახა. ეს ნიშნავს იმას, რომ ნაზიმ ჰიქმეთის იდეოლოგია ნათელია. დიდი მგოსანი მუშათა კლასის, მშრომელი ხალხის ექსპლოატაციიდან გათავისუფლების, სოციალისტური, კომუნისტური საზოგადოებრივი წყობის, ნამდვილი თავისუფლების მომხრეა.

ამგვარად, იგი იმპერიალიზმის მიერ ინსპირირებული ომებისა და ექსპლოატაციის ყოველგვარი გამოვლინების წინააღმდეგი და მშვიდობის მომხრეა. ნაზიმ ჰიქმეთს ამ თავისი სოციალ-პოლიტიკური მახასიათებლებით კლასობრივ ბრძოლაში საკუთარი ადგილი განსაზღვრული და ფრონტის ხაზი მიგნებული აქვს. პოეტი “*ჩემი ქვეყნის ადამიანები*” ბოლოს ჰალილის საშუალებით ასაბუთებს, თუ რატომ არის კომუნისტი და ამ დასაბუთებისას დიალექტიკას იყენებს. მისთვის დღევანდელი კომუნისტობა ისტორიულ აუცილებლობას წარმოადგენს. უპირისპირდება რა რესპუბლიკას, ეროვნული ბრძოლისადმი რწმენას არ კარგავს, რადგანაც ეროვნული ბრძოლის არსი, ზუსტად კომუნიზმის მსგავსად, იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლას ნიშნავს. მხოლოდ ეს წმიდა ბრძოლა უნდა წარმოებდეს არა ისეთ რესპუბლიკაში, რომელიც წარმოშობს ბურჟუაზიას და ექსპლოატაციას უწევს პროლეტარიატს, არამედ კომუნიზმში, სადაც “ადამიანი ადამიანის თანასწორია”. ამ თვალსაზრისით, ნაზიმ ჰიქმეთისათვის დღევანდელ დღეს წარმოებული ბრძოლა კაცობრიობამ საბჭოთა კავშირის სახელით კი არა, არამედ ადამიანობის სახელით, კომუნიზმისა და კლასობრივი ბრძოლის სახელით უნდა აწარმოოს.

3. 2. ნაზიმ ჰიქმეთის დესთანის “*ჩემი ქვეყნის ადამიანების*” ზოგიერთი პოეტური თავისებურებანი

ნაზიმ ჰიქმეთი გახლდათ პოეტი, რომელიც აღიარებდა, რომ კომუნისტი იყო. ინტერვიუში მან ღიად განაცხადა, რომ “1923 წლიდან კომუნისტური პარტიის წევრი” იყო და “ერთადერთი საამაყო ზუსტად ეს ჰქონდა”. სწორედ ეს მსოფლმხედველობა გახლდათ მისი პოეზიის მიმართულების მიმცემი და მისი პოეზიის სათავე. ოღონდ, რასაკვირველია, ნაზიმ ჰიქმეთი მხოლოდ კომუნიზმზე და მისი ხოტბა-დიდების შემცველ ლექსებს არ წერდა. მას ჰქონდა ლექსები სიყვარულზე, მონატრებაზე, ადამიანების კარგსა თუ ცუდ თვისებებზე. ის კი არა და, მისი ლექსების უმეტესობა ამ თემებზე იყო შექმნილი. ოღონდ, რა თემაც არ უნდა აეღო, მისი ლექსების მამოძრავებელი ძალა მაინც დიალექტიკური მატერიალიზმი იყო. სიყვარულს, სიხარულსა თუ სიძულვილს მუდამ ამ პოზიციის პრიზმაში განიხილავდა. ამიტომ ზოგიერთი მკვლევარის მცდელობა, წარმოგვიდგინოს ის მხოლოდ სიყვარულისა და ღირსების პოეტად, მოწყვიტოს ამ ცხოვრებასთან დამაკავშირებელ მის მსოფლმხედველობას და მომავალ თაობებს ამგვარად გააცნოს, სრულიად უსაფუძვლოა.

ნაზიმ ჰიქმეთმა მშვენივრად უწყოდა: “პოეტის პასუხისმგებლობა ინჟინრების, ტექნიკოსების პასუხისმგებლობაზე ერთი წვეთით ნაკლები როდია; პირიქით, მეტიცაა... პოეტი სულის ინჟინერია. მისი ხმა მილიონობით ადამიანსა და მათ სულებს ესმის. სიტყვის ეს არნახული, უდიდესი ძალა ყოველი პოეტისათვის საამაყო უნდა იყოს, მისი

პასუხისმგებლობის ცნობიერების უფრო მეტად ამამაღლებელი. მშვიდობისა და ხალხების ბედნიერებისათვის მეზობლმა პატიოსანმა პოეტებმა კარგად უნდა გაითავისონ თავიანთი მისია. შეუძლებელია არსებობდეს განსხვავება პოეტის ცხოვრებასა და შემოქმედებას შორის. ჩვენ არ ვცხოვრობთ ორი ცხოვრებით, ერთი პრაქტიკულით და მეორე შემოქმედებით. ჩვენ ერთი განუყრელი სხეული ვართ”.

ნაზიმ ჰიქმეთი თითქმის ყველა თავის ნაწარმოებში იდეისათვის თავგანწირული ადამიანის როლში გამოდის, მაგრამ, ამავე დროს, იგი არის იშვიათი გრძნობების, სიყვარულისა და ენთუზიაზმის მქონეადამიანი. მას განუწყვეტლივ ენატრება თავისიანები და ამას დიდი წარმატებითაც აქსოვს სტრიქონებში. მონატრება ახლობლებისა და იმათი, ვინც და რაც ძლიერ უყვარს: სამშობლოს, ადამიანების, ბუნებისა. ძლიერი მონატრება, ერთი მხრივ, და, მეორე მხრივ, შინაარსი და თემატიკა მის შემოქმედებაში არის უმნიშვნელოვანესი. კრიტიკოსი ან მკვლევარი ამ პოზიციიდან თუ მიუდგება მის შემოქმედებას, ჩვენსავით ფრიად გაუჭირდება დადგენა იმისა, თუ ამ მახასიათებლებიდან მაინც რომელია განმსაზღვრელი. პოეტის პოეზიის მიმომხილვისას შემდეგ კლასიფიკაციას გვთავაზობენ:

2.1. ნაზიმ ჰიქმეთი თავის ლექსებში ილაშქრებს იდეოლოგიის, რეჟიმისა და იმპერიალიზმის წინააღმდეგ.

2.2. მონატრება:

2.2.1. სამშობლოს სიყვარულით გამოწვეული სამშობლოს ძლიერი მონატრება;

2.2.2. ვაჟიშვილის მონატრება;

2.2.3. თავისუფლების მონატრება.

2.3.1. მშობლიური ბუნების სიყვარული;

2.3.2. ადამიანების სიყვარული.

1920-იან წლებში თურქულ პოეზიაში აქტუალური იყო კამათი არუზისა და ჰეჯეს საზომებით წერის შესახებ. ეროვნული ლიტერატურის მიმდინარეობაში გაერთიანებული პოეტები, რომელთაც მეჰმეთ ემინ იურდაქული მეთაურობდა, წერდნენ ჰეჯეს საზომით. მათ ლექსის სოციალური ფუნქცია წამოწიეს, დამწერლობისა და სალაპარაკო ენის შერწყმის მომხრენი იყვნენ. პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ინტერვენტების წინააღმდეგ წარმოებული განმათავისუფლებელი ბრძოლის შედეგად ახლად შექმნილი თურქეთის რესპუბლიკის პოპულისტური და ნაციონალისტური განწყობა ეროვნული ლიტერატურის დამცველებს გზას უხსნის დაამყარონ ახლო ურთიერთობები ხელისუფლებასთან. სახელმწიფომ, რომელმაც თავის პოლიტიკურ, სოციალურ თუ კულტურულ არსებობას ოსმალეთის იმპერიის მთლიანად შეცვლის

გზით მიაღწია, გააბედინა ეროვნული ლიტერატურის მიმდინარეობის პოეტებს უარი ეთქვათ დივანის პოეზიაზე. წიგნში „თანამედროვე თურქული ლიტერატურის რესპუბლიკის დროინდელი პერიოდი“ შექრან ქურდაქული ამახვილებს ყურადღებას ამ ვითარებაზე; წერს, რომ ჰეჯეს საზომით მწერლების ხელისუფლებასთან ურთიერთობამ, ეროვნული ლიტერატურის მიმდინარეობის პოეტების ლექსებში ლოზუნგების მომრავლებამ განაპირობა ხალხთან დაახლოება და ლექსებში მათი პრობლემების წამოწევა.

ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებას პირველი ლექსების გამოქვეყნებიდან უკანასკნელ ნაწერებამდე ენობრივი თვალსაზრისით თუ განვიხილავთ, დავინახავთ, რომ მასში აისახა ყველა ის თავისებურება, რაც ანატოლიურ თურქულს ახასიათებდა XX საუკუნის 20-იანი წლებიდან 1963 წლამდე. პოეტის ენაზე დროდადრო გავლენას ახდენდა თევფიქ ფიქრეთის პოეზია, იმდროინდელი პოეტები, იაჰია ქემალი, რომლის მოწაფედაც ითვლება ნაზიმ ჰიქმეთი, მაგრამ ნელ-ნელა, განსაკუთრებით კი 1924 წლიდან, რუსეთიდან დაბრუნების შემდეგ პოეტი შეუდგა ახალი თავისუფალი ლექსის ფორმის ძიებას, მიმართა თხრობის ახალ მანერას და მისი ლექსის ენა თანდათან ხალხის ენას დაუახლოვდა.

რა შეგვიძლია ვთქვათ ეპოპეა “*ჩემი ქვეყნის ადამიანების*” ფორმის შესახებ? ეს ნაწარმოები კლასიკური პოეზიის, ხალხური ლექსის ოთხპეკარედისა და თავისუფალი ლექსის – ვერლიბრის – ნაზავია.

ქვემოთ მოყვანილი ამონარიდი, მაგალითად, ჰეჯეს (მარცვლის) საზომითაა დაწერილი:

<i>Dağ taş Memet dolu, dağ taş sevkiyat</i>	(a)
<i>Gidenler aç susuz, dönenler sakat</i>	(a)
<i>Memedin ayağında yarım çarıklar</i>	(b)
<i>Memet yüzükoyun yatmış sayıklar</i>	(b)

დესთანში ხალხურ სტილში დაწერილი სტრიქონებიც გვხვდება:

მთვარე ამოდის, გადმოსვლას ლამობს,
 სატრფოსთან შეყრას ლამობს.
 მთვარე ამოდის ნათელი, ნათელი,
 მთვარე ამოდის ქაშანურისა,
 მთვარე ამოდის, არემარე ითოშება და თეთრდება.

ოღონდაც, “*ჩემი ქვეყნის ადამიანების*” ძირითადი საზომი მაინც ნაზიმ ჰიქმეთის მიერ დესთანისათვის მისადაგებული ვერლიბრია, რომელიც, თხრობითობის გარეშე ხშირად ლირიკაში გადადის, გულიდან ამოსული აღსარებიდან – ენთუზიაზმში.

“ადამიანთა სახეებში” გამოჩნდა ნაზიმ ჰიქმეთის, როგორც პოეტის, ოსტატობის ახალი თავისებურებები: ფაქტობრივი მეთოდებით სიმბოლოსა და დოკუმენტურად განსაზღვრული პოეტური სახის არსის წარმატებული შეერთება; რეალური და პირობითი დროის მონაკვეთებს შორის პროპორცია; ეპოქის ისტორიული პანორამისა და რეალისტური კონკრეტულობის ერთად ჩვენება.

ნაზიმ ჰიქმეთის პოეზიას ფორმის თვალსაზრისით თუ განვიხილავთ, ამგვარი შთაბეჭდილება იქმნება: პოეტი ბავშვობისა და ადრეული ახალგაზრდობის დროინდელ და პირველად გამოქვეყნებულ ლექსებში იუსუფ ზიას, ორჰან სეიფის მსგავსად ზომიერი, სწორი რითმის ტიპის მაგალითებს იძლეოდა. მაგალითად, მისი 1921 წელს, 19-20 წლის ასაკში გამოქვეყნებული ლექსი “შავი ძალა” 6+5 საზომით, a,b,b,a რითმით და ოთხ სტროფადაა დაწერილი. პირველი სტროფი ასე გამოიყურება:

“საუკუნეებია ამ ქვეყნის,
ყველაზე უბრალო, სუფთა გულებზე
ცათა მარადიული სინათლის ნაცვლად
წყვდიადი წვება შავი ძალისა”.

თანამედროვე ლიტერატურის ლექსის ფორმა თავისუფალი ლექსია, რომელიც უკვე XIX საუკუნის ბოლოდან გამოიყენება. XX საუკუნეში ის მთელ მსოფლიოში გავრცელდა. თურქულ პოეზიაში პირველად ნაზიმ ჰიქმეთის 1922 წელს დაწერილ ლექსებში გვხვდება, უფრო მეტად გამოყენებულია 1929 წელს გამოშვებულ კრებულში “835 სტრიქონი”.

თავისუფალი ლექსის თავისებურებები მოკლედ შეიძლება ასე ჩამოვაცალიბოთ:

ა) თავისუფალი ლექსს მეტრიკა არა აქვს, ე.ი., მარცვალთა რაოდენობის თანაბრობა ან ისეთი წესები, როგორებიცაა მარცვალთა სიგრძე-სიმოკლის დაცვა საჭირო აღარ არის. ამიტომ ზოგი პწკარი გრძელი (მთელ ერთ ხაზზე), ზოგი კი მოკლე (მაგალითად, მხოლოდ ერთი სიტყვა) შეიძლება იყოს.

ამგვარმა მიდგომამ მდიდარი შესაძლებლობები მოიტანა. როგორც ჯვედეთ კუდრეთი გვიყვება, კლასიკური ლექსის მეტრული სისტემა, რითმა, ლექსის ფორმა, პოეტის ნათქვამს ზღუდავდა; აზრისა თუ სათხრობი ამბის ამ წესებში მოთავსება და მათთვის მისასადაგებელი საშუალებები საკმაოდ მწირი იყო; მაგალითად, სიტყვა, რომელიც ძალზე მოკლედ შეიძლება წარმოთქმულიყო, უნდა დამორჩილებოდა გამოყენებული საზომის სიგრძეს; ანდა ვრცელი აზრის საზომისა და ლექსის ფორმაში (მაგალითად, ბეითში – ორპწკარედში) ჩატევა იყო საჭირო.

რუსული ლიტერატურის “ვერცხლის საუკუნეში” პირველად ფუტურისტები პროსოდის ისეთი საშუალებების გამოყენებისას: როგორიცაა რითმა, ალიტერაცია,

დისონანსი მხოლოდ ბგერათა ჟღერადობის განახლებაზე ან სიმბოლოების შექმნაზე კი არ ზრუნავდნენ, არამედ ენის მოვლენათა შინაგან დინამიკასაც ყურადღებას აქცევდნენ. ამგვარად, გამოჩნდა, რომ მანამდე ფართოდ გავრცელებული ფორმით ლიტერატურის განხილვისას მეცნიერული პოზიციიდან თემატური და რეალისტური მიდგომა საკმარისი აღარ იყო. რუსულ ლიტერატურასა და, შესაბამისად, მსოფლიო ლიტერატურაში ფუტურიზმის ყველაზე მნიშვნელოვანი წვლილი გახლავთ ის, რომ რუსი ფორმალისტების მხარდაჭერით შემუშავებული თეორია, მეცნიერული თვალსაზრისით ლიტერატურის საკვლევი მეთოდების გაფართოებაში ნოვატორული გახდა.

ნაზიმ ჰიქმეთი თურქულ პოეზიაში მანამდე არარსებულ ფორმებსა და გამოხატვის ახალ საშუალებებს ეძებდა. 1928 წლით არის დათარიღებული მისი ლექსი “*მტირალა ტირიფი*”, რომელშიაც მოთხრობილია გააფთრებით მორბენალი წითელი ცხენოსნების ამბავი. ერთ-ერთი ცხენიდან დაჭრილი მხედარი გადმოვარდა. ცხენების ნალთა ხმა მინელდა, ცხენოსნებმა დიდი სისწრაფით დატოვეს იქაურობა. პოეტი ამ მხატვრულ სახეს ამგვარად დაყოფილი, დანაწევრებული, შეკუმშული პწკარებით გვადლევს:

“კვესავდნენ

ნაპერწკლებს

ცხენების

ნალები

და დასავლეთისკენ მხნე რაზმი მიჰქროდა.

წითელი მხედრები

რაშები ფრთამალი,

ფრთამალი ცხენები...

ცხენები...

ცხენები...

სიცოცხლევ ფრთამალი ცხენივით დადუმდა”.

(თარგმანი ვ. კეკელიძისა)

ზოგიერთ ლექსში ნაზიმ ჰიქმეთი ზოგჯერ ერთ პწკარს აჭარბებს, ხან კი 2-3 სტრიქონის ოდენა მოცულობას იყენებს, ზოგჯერ კი მეტრი და რითმა საერთოდ რომ არ ახსენდება, ისეთი ნიმუშებიც გვაქვს.

ნაზიმ ჰიქმეთი იყენებდა რა თურქული პოეზიის ტრადიციულ ფორმებს, დროდადრო დასავლურ პოეზიაში გავრცელებული ფორმის ტიპებსაც უახლოვდებოდა და მათ გამოყენებას ცდილობდა. მნიშვნელობისა და თხრობის გაძლიერების, უკეთ მოტანის მიზნით მან სპეციალური, მისთვის დამახასიათებელი ფორმა შეიმუშავა.

დასკვნა

ნაზიმ ჰიქმეთი თურქულ პოეზიაში შინაარსის, ფორმისა და აღქმის თვალსაზრისით მანამდე არნახული სიახლეების შემომტანი, თავისუფალი ლექსის ნოვატორი გახლავთ. გარდა ამისა, პატრიოტიზმი, სოციალიზმი, მშვიდობა, სიყვარული და მონატრება... ეს ის თემები გახლავთ, რომლებზეც აქტიურად წერდა პოეტი, მაგრამ ამათგან ყველაზე მნიშვნელოვანი მაინც სოციალიზმის თემა იყო. კაცობრიობის ბედნიერებისათვის მებრძოლი ნაზიმ ჰიქმეთი თავის ლექსებში გადმოგვცემდა ადამიანთა ტკივილსა თუ სიხარულს, სიყვარულსა თუ გაჭირვებას, წინააღმდეგობას, აჯანყებას, დარდას და კაემანს. მას სჯეროდა ახალი ხვალისდელი დღის გათენებისა და იმისა, რომ წყვილიაღს შეცვლიდა ნათელი დღეები.

ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედებაში *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* ყველაზე ცნობილი ნაწარმოებია. როგორც ტექნიკური, ისე შინაარსობრივი თვალსაზრისით ის მშვენივრად წარმოაჩენს თვით ავტორსა და მთელ მის ლიტერატურულ შემოქმედებას; დეტალურად, ყველა მონაცემით აღწერს პოეტის შემოქმედებით პიროვნებას. ნაზიმ ჰიქმეთმა ეპოპეის *“ჩემი ქვეყნის ადამიანები”* წერა 1939 წელს დაიწყო. ნაწარმოებში მოცემულია ვრცელი პერიოდი მეორე კონსტიტუციის დროიდან II მსოფლიო ომის დამთავრების შემდგომი პერიოდის ჩათვლით (1908-1945). ამ ვრცელი პერიოდის პანორამა წიგნში ეპიკური ნაწარმოების – დესთანის – სახით არის მოწოდებული. *“ჩემი ქვეყნის ადამიანებში”* გამოყენებულია შერეული ტექნიკა: აქ ვხვდებით პროზას, ლექსს, სცენარს. ეს ნაწარმოები არ არის ოდენ ლექსი, რომანი, ნოველა, პიესა, სცენარი, მაგრამ ყველაფერ ამას მოიცავს, ამდენად, იგი ახალი ჟანრის ნოვატორად გვევლინება.

ნაზიმ ჰიქმეთი თურქული ხელოვნებისა და ლიტერატურის ისტორიას კრიტიკოსისა და გამაერთიანებლის თვალთ უყურებს; დღევანდელ ექსპერიმენტებს კი მომავლის პოზიციიდან განიხილავს და ყველაფერს ამას ერთად აფასებს მსოფლიო ხელოვნებისა და კულტურასთან კავშირში. ამგვარად, მან საფუძველი დაუდო თურქეთში მეცნიერულ მატერიალისტური ხელოვნებისა და ლიტერატურის კრიტიკას. ამ მეცნიერული მატერიალისტური ხელოვნების თეორიისა და ესთეტიკის საშუალებით მან დაგვანახა, თუ რა დიდი წვლილი შეაქვს ეროვნულ კულტურას ზოგადსაკაცობრიო ხელოვნებისა და კულტურის გამდიდრების საქმეში.

სადისერტაციო ნაშრომის აპრობაცია: ნაშრომის ძირითადი ნაწილი მოხსენებების სახით წაკითხული იყო საერთაშორისო კონფერენციებზე. დებულებები და კვლევის შედეგები ასახულია სხვადასხვა სამეცნიერო ჟურნალებში:

- 1) ჰაზიმ მ. ჰუსეინი. (2013). ნაზიმ ჰიქმეთის პოლიტიკური იდეალები. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის “ენა და კულტურა” II შრომები. (გვ. 539-545)
- 2) ჰაზიმ მ. ჰუსეინი. (2013). ნაზიმ ჰიქმეთისა და ვლადიმერ მაიკოვსკის პოეზიის ურთიერთმიმართებისათვის. ქუთაისის ილია ჭავჭავაძის სახელობის სამეცნიერო ბიბლიოთეკის წელიწადი. V. ქუთაისი: საგამომცემლო ცენტრი „ქუთაისი“. გვ. 471-476
- 3) ჰაზიმ მ. ჰუსეინი. (2013). რუსული თეატრის გავლენა ნაზიმ ჰიქმეთის დრამატურგიაზე. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის “თანამედროვე ინტელისციპლინარიზმი და ჰუმანიტარული აზროვნება” შრომები. ნაწილი I. აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. (გვ. 346-349)
- 4) ჰაზიმ მ. ჰუსეინი. (2012). ნაზიმ ჰიქმეთის ცხოვრება. სამეცნიერო ჟურნალი “ენა და კულტურა” № 8. ქუთაისი. (გვ. 150-153)
- 5) ჰაზიმ მ. ჰუსეინი. (2008). ნაზიმ ჰიქმეთის პოეტური ევოლუციის თავისებურებები (1920-1936 წწ.). პერსპექტივა-XXI. # X. თბილისი: გამომც. „ნეკერი“. (გვ. 30-35)

AKAKI TSERETELI STATE UNIVERSITY

FACULTY OF HUMANITIES

With the right of manuscript

Hazim Mohammed Hussein

Social Views of Nazim Hikmet According to His “Human Landscapes from My Country”

1005 - Philology

An Abstract

From the presented dissertation for obtaining the academic degree Doctor of Philology

Kutaisi

2015

The work has been conducted at the Department of Oriental Philology of Akaki Tsereteli State University

Research Supervisor: Giorgi Shakulashvili (10.02.06)
Doctor of philological Sciences

Opponents:

Pr. Dr. Ilyas Ustunyer

Assoc. Pr. Dr. Elene Javelidze

The defence of the dissertation will take place on 2015, at at the meeting of dissertation board of the faculty of Humanities at AkakiTsereteli State University
Address: 4600, # 59 Tamar Mepe Str. Kutaisi, Blok I, room # 1114

The dissertation can be read in the library of the Faculty of humanities at AkakiTsereteli State University (4600, # 59 tamarMepe str. Kutaisi)

The abstract was sent to on2015
The secretary of Scientific Board

Doctor of Philology
Professor

/I. Kikvidze/

General Description of the Work

Actuality of the work: Nazim Hikmet is one of the most important and influential figures in 20th-century Turkish literature, a famous Turkish poet who gained his well-deserved name of a great master of Turkish poetic words and was acclaimed for the „lyrical flow of his statements”. To truly evaluate the creative work of Nazim Hikmet and deeply analyze his artistic thinking there are some important facts to be considered: he was the first who introduced new understanding of arts in Turkish reality; he was the first who applied methods and outlook of dialectical materialism to artistic perception of the world and draw fantastic examples of his thinking. At the same time Nazim Hikmet is the founder of the theory of scientific-materialistic arts and aesthetics in Turkey.

Nazim Hikmet, the first and greatest poet of modern Turkey, is not only one of the giants of world poetry but one of the unsung heroes of the twentieth century. A survivor of thirteen years in Turkish prisons and thirteen more in exile in the Soviet Union, he produced a body of work whose scope and power affirm the ultimate triumph of the human spirit over the forces of tyranny. Silenced in his own country for a quarter-century, his work has since been translated into more than fifty languages around the world.

The poet thinks that laws and methods of artistic perception of the world is the same, but of course the ways of conveying them is different. He believes: “There is no Chinese wall in arts. The art of different countries is a part of the whole art.... To claim the opposite it means that we don't see dialectical relationship in our understanding”. Thus, our perception of reality is different from each other in various art forms; however, there is connection between them. This unifying (synthetic) way of thinking made Nazim Hikmet an important theorist of art and aesthete.

An epic novel in verse “Human Landscapes from my Country” by Nazim Hikmet best conveys the views of the poet. Technical as well as contextual analyses of the work show that it is the best work of Nazim Hikmet. The epic gives the best description of the poet as a writer as well as a person. To better understand what we mean it is necessary to see how well is developed the form and the content of the verse.

The epic novel in verse “Human Landscapes from my Country” is a vivid presentation of the writer's creative achievements. Despite writing his first poems in syllabic meter, Nazim Hikmet distinguished himself from the "syllabic poets" in concept. With the development of his poetic conception, the narrow forms of syllabic verse became too limiting for his style and he set out to seek new forms for his poems. Breaking the boundaries of the syllabic meter, he changed his form and preferred writing in [free verse](#) which harmonized with the rich vocal properties of the language. The verse became a visit- card for Nazim Hikmet as it shows the free style of the poetry. The novel is saturated with socialist points of views of the poet. The socialist outlook is considered to be the basics of the verse. In spite the fact that the poem consists of approximately 20 000 verses – destani- it is easily read due to the easy language, innocent and realistic style of the poet. His mastery of language and introduction of free verse and a wide range of poetic themes strongly influenced Turkish literature.

The epic novel“ Human Landscapes from my Country ” is a long poem that was planned to be a five- volume poem. Moreover, the time and the theme of the poem is the same although it is a

collection of poems written in different periods. Thus, it could be easily called ethnology. However, it is impossible to call it just poetry even if we take the most lyrical verse of the work. Taking into account the techniques of narration and the content of the poem, we can say that the work could be called an epic poem as well as a novel. It could even be considered to be a script for a play. Perhaps we could call it a play as well as destani (epos) as it tells us a story of an Anatolian man fighting against enemies, against human being's degeneration, against history, nature, knowledge and ignorance, against being modern and out of date, even against himself.

The poem is thought to be Nazim Hikmet's most prominent work as it consists of free style verses. Although there are no verbal or written data available about the fact that the poet considered the poem to be the best among his creative works but we think that the poem could have been special for the poet. The epic novel was banned for many years in his own country and it was written in many different places. The poem "Human Landscapes from my Country" is a nostalgia of Nazim Hikmet. It shows the poet's love to his country, to his homeland, which he loves the most. The work is a destani (epos) dedicated to his own people, the people he loved so much and the people he wanted to be taken out of darkness.

Scientific novelty of the work: In Turkey as well as out of the country Nazim Hikmet is known as a representative of social realism. However there is one fact to remember: there is a great difference between social realism seen by Nazim Hikmet and the social realism that existed in the Soviet Union. In 1921 Nazim Hikmet arrived in the Soviet Union and was enrolled in the Eastern Communists Workers' University. He did not speak any Russian at the time. Famous Soviet poets were under the influence of futurism in this period. Among them were: Mayakovski, Selvinsk, Bagritski and others. There were many other trends and tendencies in the arts during that period in the Soviet Union.

Therefore as Nazim Hikmet did not speak any Russian and as there were so many trends and tendencies in the Soviet arts, it was almost impossible for Nazim Hikmet to become socialist. In 1924 he returned back to Turkey but went back to the Soviet Union a year later. During his stay in the SU he was more impressed by the artistic trends rather than social realism. After receiving early recognition for his patriotic poems in syllabic meter, he came under the influence of the Russian Futurists in Moscow, and abandoned traditional forms while attempting to "depoetize" poetry. Although if we take a close look at his creative work we can hardly say that Nazim Hikmet was influenced by Mayakovski. In his autobiography written by MemetFuat we can read Nazim Hikmet's conversation with Fevralski, one of the representatives of Soviet Theatre. Nazim Hikmet talks about Mayakovski and he says:

«At first I did not speak Russian and could not understand Mayakovski's poems well. I cant's say I understand them well now but I used to follow the form of his poems. I thought he expressed his feelings and thoughts through the form. I also tried to express my thoughts through the form. But later when I saw the drafts of his writings I discovered that Mayakovski did not always use the syllabic forms for his poems. So I realized that writing process was more complicated than that".

Therefore, we can say that there is no reason to think that Nazim Hikmet was influenced by social realism in 1928 when he returned to Turkey again. The only thing we can say for sure is that

Nazim Hikmet had undergone serious literal as well as political changes. As a result of these changes in terms of form and content of his lyrics he appeared to be away from traditional Turkish poetry. He shared the ideas of communism with Leninism background. Ahmet Oktay used to say that there were no writers in Turkey till 1940s but Nazim Hikmet who comprehended the context of literature in terms of Marxism. Moreover, there was no review in any magazine studying or analyzing the theory of literature in this context. The process began from the period when “the law on establishing the peace” came into force. It’s pity that Nazim Hikmet was the only writer who followed the law.

If we open his destani “National Army (The Epic of the War of Independence)” which is considered to be one of the best examples of national movement against imperialism, one can easily see from the very beginning that it has many things in common with socialist realism. One might say that the ideas given in the epic cannot be called communism but one thing is clear- the epic is a political message carrying certain ideology. The main characters of the poem are the brave people of high moral with the sense of responsibility, collectiveness and justice. The text is a destani type which means that it is based on people’s personal adventures. The stories describe the relationships that are characteristic for socialist realism. “National Army” is written on the principles of socialism and socialist realism. It is a work that defends and follows those principles. The main reason for this is that when Nazim Hikmet wrote the piece, he praised Atatürk and the republic on the one hand, and on the other hand he didn’t want to lose Marxism ideals. He wanted to prove that the ideals were very important for him. Thus, “National Army” is a work that was born in the Soviet Union written on the principles of socialist realism. As for “Human Landscapes from My Country”, it was written in prison. It could be considered to be the best example of Turkish writing with the principles of socialist realism.

The aim of the research work: The aim of the work is to study the poet's artistic world, to analyze his ideological distinctiveness, to learn his dialectical materialist ideas, to emphasize the specificity of his epic poem "Human Landscapes from my Country" and to identify the poet’s social beliefs based on the above mentioned epic poem.

There is no class classification of workers and peasants in the epic “Human Landscapes from My Country” as socialist realism requires. Although the Soviet Union is highly praised in the text, we can also find examples of socialist realism in Turkey analyzed by Nazim Hikmet. However, after leaving for the Soviet Union in 1951 the poet was convinced that his views and opinions on socialist realism while being in Turkey, were right.

There are no situations in “Human Landscapes from My Country” similar to “National Army”. The attitude of the author towards Atatürk and especially towards the republic is different in the second poem. There are still idealistic heroes and the heroes are fighting for ideology, only it has been called communism, but in “Human Landscapes from My Country” the main characters are rather pathetic, ignorant people with their adventurous stories.

In fact, the characters in the epic “Human Landscapes from My Country” use the language of their so called “class”. The poet uses “ordinary Turkish language” that is easily understandable for everyone. He thinks that if you work for people, they should be able to understand you. Every piece of work performed by creative workers belongs to people. That’s why he used to read extracts

from “Human Landscapes from My Country” out loud to prisoners in prison. He used to simplify the language if the extracts appeared to be difficult to understand.

Nazim Hikmet gives a wide variety of characters in his epos. He is very careful not to fall into schematism or idealism. The author describes the events and the heroes in accordance with appropriate environment and developmental processes. He always gives the opinions of many people while describing the characters, including their opponents as well as their followers. The author calls his own technique realistic and dialectical-materialistic point of view. It means that while creating heroes, the author might have protagonist characters with some changes to make. But the most important thing is that Nazim Hikmet never idolizes the characters. That’s why he falls neither into romantism or nor into sentimentalism. He describes things as they are, In other words he describes the truth objectively. His manner of writing was determined by the politics he followed and by the theory he believed.

In order to maintain objectivity, the author basically gives concrete facts, bare reality and appears in the role of an observer. Their views are entirely derived from their environment. Therefore the author chooses people from different walks of life. He chooses the most typical representatives of people with all their characteristic features including the bad or good sides of theirs, weak or strong points of theirs, some of them are right and some of them are wrong, some are beautiful and some are ugly. The author describes their lives.

“Human Landscape from My Country” owns the characteristic features of many genres, including destani, a short story, a play, a novel, and a story. Interestingly, it does not belong to any of those genres totally. Sometimes we can say that it is close to cinema arts with its panoramic technique. However, no one can say it is like a cinema- the work is very specific, something special and original.

Nazim Hikmet tries to introduce new social arts into Turkish art which was characterized by bourgeois art. He tries to enforce an absolutely strange tendency of arts which was born in the 20th century. He considers the social art to be the highest level of consciousness and the best way to convey your feelings and views as a writer. Oriented towards the future, fearless optimism with the hope that the universe will change the consciousness is an inseparable part of his worldview. Nazim Hikmet used to write his first poems in syllabic meter. Breaking the boundaries of the syllabic meter, he changed his form and preferred writing in [free verse](#) which harmonised with the rich vocal properties of the [Turkish language](#). That’s why he is considered to be a pioneer and innovator of modern literal arts. Nazim Hikmet combined folklore poetry with modernism and made it universal.

Practical Importance of the Research: In general for people who are interested in literature Nazim Hikmet is a great poet on the one hand and a great humanist and patriot on the other hand. The purpose of the research is to show the importance of Nazim Hikmet to people interested in Turkish Studies and to students, especially to ones who study Turkish literature. The research proves that Nazim Hikmet’s literal heritage could be studied through many directions and it could greatly contribute to the learning process.

Methodology of the research: To study and analyze the problem given in the dissertation different methods are used such as descriptive, historical, comparative and typological methods are used along with the method of system analyses.

The structure of the work: The dissertation consists of an introduction, three chapters and general conclusions. The first chapter of the dissertation is dedicated to Nazim Hikmet's life and literary heritage; the second chapter studies Nazim Hikmet's political ideals and the period when his epos was written; the third chapter describes the writer's ideological positions and some poetic features of his destani "Human Landscape from My Country".

Approbation of the dissertation: The work has been conducted and discussed at the Department of Oriental Studies at Akaki Stereteli Kutaisi State University.

The main points of the research have been reflected in the papers at different scientific seminars and scientific sessions.

Introduction

There are numerous books about Nazim Hikmet in various languages and there are a lot of researches studying Nazim Hikmet. Not all of them could be considered to be excellent but if we gather the information found in them, we can see that there are plenty of things we know about Nazim Hikmet. The aim of the dissertation is to show the people who are interested in literature in general and in Nazim Hikmet in particular, that he was a great poet, humanist and patriot.

Described as a "romantic communist" and "romantic revolutionary", he was repeatedly arrested for his political beliefs and spent much of his adult life in prison or in exile. His prison life started since 1938. Since that period Nazim Hikmet tried to carry out lots of new experiments in terms of writing. He tried to enrich his poems with different sounds, tones and means of writing. The poems written in 1939-1940 such as "Walnut Tree and Lame Yanus Story", "Salim, a son of Shaman and the Book", also the poetry written to his wife "A letter to My Wife" show that the poet was in search of style.

Nazim Hikmet started to write his epos "Human Landscape from My Country" in 1941. He aimed to describe the history of Turkish society from the second constitutional monarchy up to the modern days. This book has become a keystone of his work. Nazim Hikmet adopted the name of a talented poet since his very early years. He gave an excellent description of his country in his epic poems "Human Landscape from My Country" and "The epic of the War of Independence". In "The Epic of Sheikh Bedreddin" he proved that deep and impressive lessons could be learned from the poems written with the sense of analyzing history. All this, of course, brought unprecedented, non-existent understanding of poetry, which in the poet himself and in Turkish literature caused a great desire to adopt the changes in arts.

Nazim Hikmet managed to accept the world aesthetically as well as artistically with the help the epochal battle for establishing new laws of perception. With his creative work he enabled us think deeply about the world and about the things that are so important for the welfare of mankind. It is known that Nazim Hikmet never wrote books on just art, he never wrote anything about the theory of arts and aesthetics. That's why he never considered himself to be a theorist of arts or an aesthete. However, according to his views and opinions Nazim Hikmet from the very youth up to the maturity is proved to be a theorist of arts and a real aesthete. His study of the main notion of arts, its main laws, structures, functions, purposes and genres, his description of development of arts, its

classical and international characteristics and Nazim Hikmet's own approaches to arts prove that he was a theorist of arts or an aesthete. Nazim Hikmet willingly or unwillingly is in the center of aesthetics with his poetry, poems, and novels, theoretical or practical activities. Nazim Hikmet was the first who brought dialectical-materialistic understanding of arts in Turkey. He was the first to become the creator of the theory of scientific –materialistic arts and aesthetics. That's why he is called a founding father of aesthetics.

Nazim Hikmet gained his unique place in the history of the world arts as he was the one who fought against “old” to be replaced by “new”. The aim of his fight was to show the causality of opinions and activities and to show how important it is to take the principles into life. Nazim Hikmet believed that an artist is a part of the world transformative process. Therefore, an artist should be involved in the process to be ready to form something new and to become an “organizer of life”. Consequently, an artist is expected to be a progressive educator and at the same time be an active, brave and challenging person. An artist should fulfill his function as a connector between a person and society and should form new human relationships determined by the history.

Thus, an artist's worldviews are the key points to change the world artistically. This is the issue Nazim Hikmet was fighting for. As a rule, such kind of attitude is usually followed by a theme. In this case the theme was “socialism” for Nazim Hikmet. He believed that taking part in the fight for “the happiness and peace of the world and progressive mankind” meant that you supported the idea of scientific approach to arts. Nowadays thematic approach in the arts has become somehow favoritism. Nazim Hikmet's whole creative life is the best and natural example of progressive thinking in the process of replacing the old things, approaches and opinions with the innovations. The educative, instructive and supportive role of Nazim Hikmet is great in the process of bringing up realist, qualified and progressive young artists in Turkey.

Chapter I

Social-Political Situation in Turkey in the XX Century and Characteristics of New Turkish Poetry

1. 1. Family Life

Early life of Nazim Hikmet (1902-1963) coincides with a period of political upheaval and the occupation of his homeland. The bone-soft-seated love for his country and the courage of youth took him to Anatolia. He learnt many things in Anatolia. He saw the life as it was, he saw the life in reality. In his works he described his departure for Anatolia, then for Moscow and how he got political education. Further life of Nazim Hikmet is full of unfair courts, retuning back to his country illegally and escaping again. He was repeatedly arrested for his political beliefs and spent his 16 years in prison and the rest of his life in exile far away from his beloved homeland.

1. 2. Literal heritage of Nazim Hikmet

It's a common knowledge that Nazim Hikmet's poetry as well as his epic destani “Human Landscapes from My Country” written in 1940s in prison along with many of his poems are considered to be revolutionary circuit in the literary history of Turkey. However, we still think that the links between Nazim Hikmet's poetry and other pieces of new Turkish poetry is not fully and

thoroughly studied. There are several reasons for that: poetry critics are very superficial in Turkey; there is no important, serious critical discipline in Turkey studying the poetry.

Nazim Hikmet is known to be the representative of the first generation of poets of the Turkish republic. He started his writing in syllabic meter by the name heje. He spent his early years in Russia and was influenced by the innovative tendencies in arts. He met Mayakovski there. They used to recite poems in different meetings. Nazim Hikmet knew classical Devine poetry well and the novelties carried out in the XIX century under the influence of French poetry. Yahya Kemal was his teacher of literature. He was his relative as well. So Nazim Hikmet was introduced to the Turkish folklore from his early age.

Nazim Hikmet has often been compared by Turkish and non-Turkish men with Mayakovski and some other poets. Although his work bears resemblance to these poets and owes them occasional debts of form and stylistic device, his literary personality is unique in terms of the synthesis he made of iconoclasm and lyricism, of ideology and poetic diction

Gap between Nazim Hikmet's poetry and some other tendencies of new Turkish arts can be explained by the lack of communication up to 1940s. There are some reasons that need to be considered: this highly original synthesis of Turkish poetry to some extent went beyond the natural forms commonly used in the modern Turkish poetry, and to some extent got even higher than that... The constant pursuit of the poet due to his works or to his political reasons, his absence from the country from time to time, an illegal way of life or the time spent in prison became a kind of reason for the failure in his literary life. There were some other reasons as well...

Young Nazim Hikmet published his first poems before the republic was formed; in 1920s he published his books: "835 Verses", "[Gioconda And Si-Ya-U](#)". The poems made a great influence on the society. The poet expended his poetry in terms of form as well as themes; he also enriched the language so much that almost all other poets got very surprised. Nazim Hikmet did not divide the lexis into the words that could be used in poems and the words that could not be used in poems. He played an important role in the process of creating free style of writing with the help of original disposal of words. The above mentioned books were followed by the selection of poems: "Obtained 3," "1+1=1", "The town without sound", "A night telegram" "Why did Benerji Commit Suicide", "Letters to Taranta -Babu", "Portraits" destani "The epic of Sheikh Bedreddin", "[Poems For Piraye \(9 to 10 o'clock poems\)](#)", "Human Landscape from My Country".

We would like to point out that Nazim Hikmet used to be influenced by other poets in his youth. They were Iusup Zia, OrhanSeip, ParukNaphiz and even Yahya Kemal. While Nazim Hikmet was still a beginner, some of them were famous already, for example Ahmed Hashem who was famous for his rich and specific vocabulary. As for Yahya Kemal he used to compose his poems with concepts borrowed from Turkish music. While explaining the inner rhythm of the poetic language, he used musical terms such as Tinnit, which denoted the musical value of the sounds or words that pace a line of poetry. For Yahya Kemal this was the only method for creating internal harmony. He states, "Poetry is a kin to music. Poetry is not made of couplets, but poetry is melody." For the most part, he was consistent and practiced what he preached; in his later poetry, he tried to use simple Turkish language were music and meaning go hand-in-hand.

It must be noted that Nazim Hikmet did not speak good Russian when he went to Russia, When got introduced with the Russian poetry he was impressed by the music of the language and by the form of poems (we means separated gradual lines). Accordingly he was influenced by the rhythm.

In order to fully understand the importance of Nazim Hikmet for the Turkish poetry, to give him an appropriate place and determine the innovations he brought into Turkish poetry, we need to discuss the following issues:

2. The poet used to speak Istanbul Turkish but his written language was absolutely different. Nazim Hikmet was the first who used sincere feelings and simple language in poetry. That's why one cannot stop mentioning Nazim Hikmet established new style of writing which was characterized by deep, sincere attitude, love of the Turkish language and using the ordinary language to help the people better understand the poetry. Besides, after his first return from Russia the poet addressed people and used a very clear and simple language as he believed that with the help of his simple language people would have better understood all the problems he had with the authorities and would make the process public.
3. Today we have the poems by Nazim Hikmet written with simple, natural, sincere, pleasant manner of narration. They are the best examples of lyrics of the Turkish literature.
4. In addition, it should be mentioned that Nazim Hikmet enriched the Turkish poetry by bringing the variety of themes and topics into discussion. He made the poetry more natural, more human, and more practical. While being in Russia he got acquainted with new ideology which was more people oriented. He was the first who mentioned earthly things in his poems like: tractor, gasoline, fuel oil, factories and plants and multi-storey buildings; the working class, the working people who he was so much admired by. He also mentioned the words like: revolution, rebel, strike and other words related to the theme. He was even admired by the clothes worn by working people. He called the clothes "the luckiest clothes of independence". He dreamt of the time when one day freedom would walk in Turkey with "the luckiest clothes of independence". He wrote:

«And it is certain my dear that
One day, with his hands open
Freedom will walk in my beautiful homeland
With "the luckiest clothes of independence".

Nazim Hikmet wrote poems with different variety of content and topics indifferent periods of his creative work. He never said no to bringing novelty into life. He was always a supporter of innovations.

Despite writing his first poems in syllabic meter, Nazım Hikmet distinguished himself from the "syllabic poets" in concept. With the development of his poetic conception, the narrow forms of [syllabic verse](#) became too limited for his style and he set out to seek new forms for his poems. Nazim Hikmet never used to write individualistic poems. His poems conveyed socialist views of the poet. Nazim Hikmet followed the poets like Tevfik Fikret, Mehmet Emin and Mehmed Akif.

Gradually as it was already mentioned that the syllabic (heje) measure appeared to be limited for the contents of his verse and the poet was involved in the search for new forms. He

destroyed a narrow and limited frames of heje and enriched the Turkish language with its vocal properties and started to use free style of writing for the harmonization of the language.

Nazim Hikmet described the development of the society as a whole dialectical unit. He see the development of human thinking as a continuous process in the history of mankind with the implementation of human labor and hopes.

The first poem where Nazim Hikmet managed to combine his preferable form and the contents is the poem “The Epic of Sheikh Bedreddin”.The culmination of his creative work is the epic “Human Landscapes from My Country” where the author managed to convey his feelings through his preferable form.

First poems of Nazim Hikmet are full of national patriotic themes. His reaction was caused by the tensed situation in Ottoman Empire of that period. The period was full of battles and defeat. His emotions were openly given in his poems: “A captive of forty thieves “ and “A wounded ghost”.

Nazim Hikmet brought unprecedented novelties into Turkish Poetry in terms of content, form and understanding of verse and became a free verse innovator in Turkey. He used to write about patriotism, socialism, peace, love, nostalgia, sadness and human relations. But the poems written on the topic of socialism still prevails more. Some argued that the search of his free verse forms was influenced by Mayakovsky.

Although patriotism saturated his poetry, there are many poems in the creative works of Nazim Hikmet written on love. The objects of his poems are women the poet once loved. Generally, Nazim Hikmet is a master of love lyrics. Nazim Hikmet who was fighting for the happiness of mankind described in his poems human love, joy, nostalgia, pain, misery, rebel, poverty, the ways how to resist and cope with destiny. The poet was very optimistic about the future and believed in the bright days to change the darkness.

Nazim Hikmet was a member of the Communist Party and was actively involved in the work of the party. Due to this fact he was often in trouble and put in prison. He left Turkey for the last time in 1951, after serving a lengthy jail sentence for his radical acts, and lived in the Soviet Union and Eastern Europe, where he continued to work for the ideals of world Communism. He always fought for the freedom of people and wrote excellent poems on the topic. After many years when Nazim Hikmet left the communist party he never turned away from the road- he still continued to write about the happiness of mankind, about the peace and welfare of humanity. Nazim Hikmet belongs to those rare creative workers who managed to leave a rich and important literal heritage in spite of his short life.

Chapter II

2. 1. Political Ideals of Nazim Hikmet and Date of Birth Of Destani

He used his poetry as a weapon against the occupation of Istanbul and gained the name of a “poet-flagman” fighting against imperialism.

He learnt about socialist ideas in Anatolia first when he went to [Anatolia](#) in order to join the [Turkish War of Independence](#); he wanted to write a poem that would invite and inspire the

Turkish volunteers in Constantinople and elsewhere to join their struggle. This poem was much appreciated, and Nazim Hikmet was appointed as a teacher to the Sultani (high-college) in [Bolu](#). He carefully studied socialist ideas with the help of socialists he met there. Having gained a little experience Nazim Hikmet decided to know more about the revolution and went to Russia to personally experience the results of the revolution. The poet spent two years there and became a strong political person. In 1923 Nazim Hikmet joined the communist party of Turkey. This fact indicates that he finally linked his fate to the fate of the working class. The poet never hid his position. His poems and letters were used as weapon in the fight for socialism and working class. Even after his death thousands of young people joined the socialist revolution with the help of his poems. In 1923 he wrote a poem "The Poet" where he described his poetic views. He says that his favourite holy book is "Anti-Duhring" by Frederick Engels. And then he continues:

"My dear poet,
Throughout the year I wrote a poem about rain on these things ...
But To create a
the masterpiece
I am waiting until
I'll become a hafiz (one who knows the Quran well). "

Nazim Hikmet's creative works fully convey his love to his country. In his collection of poems "First Poems" is a poem written in 1913 titled "Homeland Moan", which ends with the following line: "You are the hope for the homeland's torn heart." Also in this collection of poems a poem is included written in 1914 entitled "According to Bahryeli", where the following lines can be found: "Many people like me walk in the world ready to die for his homeland," Here is another poem "Homeland." All of them were written at his early age. They show Nazim Hikmet's attitude towards imperialism. He wrote the poem "Black Power", which dares to attack imperialism and criticize the authorities of pashas and sultans. In this verse, he presented himself as a nationalist poet.

Nazim Hikmet revolutionized Turkish poetry. The revolution is known by the name "free Verse". Nazim Hikmet's creative work is nourished by the changes in Turkish poetry at the end of the XIX century, by French verslibre (a verse without rhythm), and by Russian modernism. Nazim Hikmet united all these things in his poetry and put into Turkish language. But we need to remember that at that time it was forbidden to even mention his name. He was released in 1950 as a result of the withdrawal of the amnesty law. Unfortunately, this time life entrapped him and he had to leave the country.

After leaving prison in July, 1950 the main aim of Nazim was to publish his epic poem "Human Landscapes from my Country". The poem was written in prison with lots of problems to overcome. In the introduction of the poem that was published in 1961 by Russian publishing house, the author wrote that he started to write the epic poem in 1941 in prison in Bursa. But we can learn from his letters that he added some chapters that were written in Istanbul and Çankiri. The poet could not finish the poem by 1950. It took him almost 20 years to finalize the epos. This lengthy creative process helped the work to become steeled, edged, hardened and strengthened with many

changes to undergo and political messages to be added. So, if we look through the process of creating the poem currently unfolding, we will get the idea on Hikmet's intellectual development.

The epic poem "Human Landscapes from My Country" is a collection of different stories written in different period with various purposes. The poet started to write the epic in 1939 and was hardly finished in 1960s. Once being in prison in Istanbul Nazim had an idea that instead of writing about so called "great and famous people" it could have been much better to write so called 'encyclopedia' about workers, peasants, housewives in other words about ordinary lives of ordinary Turkish people. Soon after moving to Istanbul prison from Çankiri, Nazim seriously started to work on the epos. At first the work was given quite an intrigue name "Encyclopedia of Famous People". At the end of the year 1940 the poet wrote to his wife: "Here we are with the majority of the people we met, with the thought of them. I'm trying to write their history in the manner of stylization used in major dictionaries and encyclopedias".

In the same introduction of the epic "Human Landscapes from My Country" Nazim Hikmet wrote the following: «There are more than three thousand people in my destani with their fate or misfortune, with their own views and opinions. The actions take place in Europe, Asia, France, Soviet Union, China and other countries. It is not easy to bring in so many facts and people's description in the narrative style. One man's life is not long enough to do it, but thanks to the concision of poetry when only 20-30 string are needed to describe a character's identity and tell his story, it is possible to successfully perform the job".

On March 20 1940 Nazim Hikmet wrote a letter to Kemal Tahir who was a prominent [Turkish novelist](#) and [intellectual](#). Tahir spent 13 years of his life imprisoned due to political reasons and wrote some of his most important novels during this time. In his letter Nazim spoke about the tasks he wanted to fulfill in his epic "Human Landscapes from my Country":

«1. I want a reader to enter "The Tower of Babylon" full of people after having read 1200 lines; 2. Showing so many different people I want a reader to learn about different representatives of society mainly on the example of Turkish people. I want a reader to learn about social situation in Turkey of a certain period, of course from dialectic point of view and dynamic; 3. I want Turkey with its social or economic situation to be the first in terms of importance and the world situation to be the second; 4. I want to give comprehensive answers in my capacity to the questions like: Where do we come from? Where are we now? Where are we going?

These four issues are the key points for me. There is a danger to become "schematic".

In order to avoid schematics it is necessary to describe appropriate people and events in a great range of variety. There is a plan: 1. The first book (volume) is an introduction to lumpen proletariat, the proletariat, presentation of petty bourgeoisie classes. Here we get acquainted with some important personality; 2. The second book is an introduction to petty bourgeois and bourgeois classes. This is the beginning of "National Destani" with its facts and results. Now I know how to start. I don't write to you as I want it to be a surprise. In this second piece there are some important people, they have not met each other yet, they travel by one train or another; at the end of the book their rivalry starts; 3. The third and the fourth books are the continuation of the first and the second books. There are descriptions of some towns, villages or regions of Anatolia and the city (Istanbul). This a technical plan. I worked out the process, counted and I realized that I needed to describe 300

people in different dimensions. I needed to bring those people on the stage and take them back again. Some of them might need to appear on the stage several times. This is just one of the artistic means to make the epic verse well-performed. From the position of the four major issues - it is not necessary". Indeed, "Human Landscape from My Country" is the poet's wonderfully knitted panorama which is a wonderful implementation of the plan described by the poet.

In «the first book" the poet tells us a story about a train that leaves from the Haydarpaşa railway station at 15.45. Passengers of the train №510 are ordinary people: workers, peasants, soldiers, policemen, walkers, unemployed, wounded, convicts, clerks and so on ... The poet shortly describes their appearance, their adventures, manner of talking, origin and the environment around them. We learn a lot about the working class in Turkey and about their social conditions with the help of the description of people given by the author.

In «the second book" the poet describes the passengers of the fast train that leaves from the Haydarpaşa railway station at 19.00. The passengers of the train are: journalists, politicians, capitalists, merchants, in other words bourgeois representatives. There are also heroes fighting for the freedom of people. Again, like in the first book the author helps us to learn about the class and social strata of Turkey through the stories and descriptions given in the book.

"The third book" is a continuation of two previous books. Here the author tells us the stories of prisoners, for example a story of a convict Halili who spent most of his life in prisons and hospitals of Anatolia. Simultaneously the author describes the life of prisoners, patients, nurses and peasants living in Turkey at that time.

In "the fourth book" wider range of varieties is given. It describes the relationships of peasants and their masters; it describes dissolution of the aristocracy, the bureaucracy, the people's despair, terrible time Halili spent in jail, the horrible scenes from the Second World War, the patriotic struggle of the French (especially the Left) against fascists, fight between the Germans and the Soviet Union, the hero of the guerrillas (like Zoia), destruction of fascism upon Moscow ..

In the fifth book which is not finished, the author describes the life of Istanbul during the war; the hardship of people, bitterness of Halili as a prisoner in jail his nostalgia, sadness, letters from his wife Aishe and the problems after being released from prison.

Chapter III

Nazim Hikmet's Epic Poem "Human Landscapes from My Country"

3. 1. Ideological Position of Nazim Hikmet

According to the Epic Poem "Human Landscapes from My Country"

Written during the Second World War while Hikmet was serving a thirteen-year sentence as a political prisoner, his verse-novel uses cinematic techniques to tell the story of the emergence of secular, modern Turkey by focusing on the always-entertaining stories of sundry characters from all walks of life. Nazim Hikmet describes the characters briefly with the help of few sentences. There are small minority of people who do not want to participate into the Second World War. They are heroes from the previous war or the women who have husbands, sons or relative soldiers and do not

want to lose them. But the majority agrees that Turkey must participate into the Second World War. In this case it is very important who will win the war and whose side Turkey will choose.

There are different opinions about the war given in the epic. Some characters think that Germany will win the war others believe that the war will end with the victory of the Soviet Union. But we can easily see that there are more people supporting Hitler. Only few people support the Soviet Union. They are mainly communist convicts. Here, you can say that Nazim Hikmet classified the characters according to their views and what outlook for the war they have.

One of the characters of the epic is the author himself. A deviation of lyrical narration of facts is so interlinked that hardly anyone will be able to draw a border between them. The poet's voice is heard through the whole narration assessing the development of events. A lyric strengthens the objective reality and increases the cognitive meaning of destani. A reader does not only follow what was happening in Turkey during the national-liberation movement or what was happening in Moscow at the eve of inevitable battle or the general situation in Turkey, France, the Soviet Union but at the same time the author wants the reader to know what people who were involved in the processes felt. And what is most important we can learn what the author himself felt during that hardship.

In the poem, Hikmet takes the traditional oral epic form and adapts it to the modern condition by using elements of drama, film and the novel. Hikmet wrote it as poetry not for self-protection or to distance himself from his material, but rather because poetry was more economical: in a poem he could say much more faster than in prose. This becomes clear on reading; "Human Landscapes" spreads across 17,000 iron-forged lines, but it is extraordinarily efficient, never wasting a single word.

All the events are portrayed through the eyes of the various characters – from the top to the bottom of the social spectrum - but expressed through Hikmet's own inimitably direct poetic style. The author found it difficult though to find artistic genre for the epic "Human landscapes from My Country". It was a long and difficult process. He often mentioned it in the letters sent from prison: "My brain has been swollen to find a new way to convey the content of the poem. Poetry's opportunity is boundless. I believe that the field of literature is the most beautiful and comprehensive. It is only needed to release a verse from traditional narrowness of the poem. I have tried a lot to achieve the aim and now I know that I need a wider weapon, a new method to achieve the goal..."

The author tries to tell the stories of his characters briefly in a laconic manner as it is given in encyclopedias. The poet does not give his feelings and personal attitudes to the heroes – likes or dislikes–directly. In his letter to his wife Piraia the poet talks about Zoia Kosmodemianskaia (Soviet partisan; heroine in the Great Patriotic War) though the character is called Tania in the epic. The poet writes to his wife: "...You are right; the great drawback of Tania's character is her exaggerated excitement and ecstasy. I only found out the drawback after having written the passage but could not find the courage enough to go back and change something. Unnecessary, excessive excitement and enthusiasm might be acceptable in poems for a poet in his early years but this is a great disadvantage in a poet's creative work when he is already an adult, mature man. "

As we have already mentioned “Human Landscapes from My Country” was supposed to be “an encyclopedia of famous people”. In this ‘encyclopedia’ Nazim Hikmet wanted to describe the lives of his prison mates. He wanted the public to know about those people. He planned to write about those people in a style encyclopedia and biographies like in brochures. He wrote about 3000 lines in that way. The poet's lens is directed towards the human face, or object to, the natural elements that will lead directly to the goal. The author left behind all the extra things; He was looking for poetry in nature, objects or people. He looks for poetry in everyday lives of ordinary people. The poetry is the union of the nature, objects and people. He sees those things as paints that could be mixed to take a beautiful picture. One color only mean one thing, but the combination of colors, they give rise to each other in a beauty. Nazim Hikmet takes things in an ordinary situation and combines them to create a certain unity and thereby create a poem. There are almost no figurative expressions. The author gives the things as they are without beautifying them. There are no comparisons. The things are not compared with other things. No metaphors are used. In other words no symbols are used.

There are lives of many different people are described in the destani. Like *İnönü War*, and Battle [of Dumlupınar](#). Sometimes personal events are also described e.g. a wounded peasant left alone face to face with wolves, or brave battle of people, or a driver Ahmad who is saying good-bye to his lorry or details of the Battle of Kizil-Tepe. The epic novel “Human Landscapes from My Country” is the combination of those stories.

Nazim Hikmet’s socialism has never been just a bare socialism. Here we are talking about spirituality rich socialism, not only romantic, but also about socialist realism full with knowledge and wisdom. Nazim Hikmet does not evaluate literature from outside like a man sitting in the ivory tower. He is a representative of people, fighting for them and with them even being exiled from his favourite homeland. He knows his people very well, he protects their rights, he is aware of their hardship, their happiness, their sadness and the frustration of their hopes. That’s why no dialogue in the destani “Human Landscapes from My Country” seem to be false. Every word uttered in the novel is real. All the characters in the epic say real things. Majority of them are the people Nazim Hikmet met in prison. He was one of them once. He was close with them. One can trace the wisdom of an Anatolian man in every word said by a mechanist Alaedin; another character of the poem - a coal miner Ismail is very superstitious. His thoughts are distorted by human prejudices that were widespread in Anatolia; one more character of the novel -a student is kind of suspicious of tomorrow and the future of the country; there are two negative characters in the novel -Doctor Paik and Mrs.Shahende who were described in the poem to show that the art is not just positive characters and positive facts, there are negative things in there like in life.

The whole cohort of those heroes travel by train. The stories take place in the ordinary train N150 as well as in the fast train travelling in Anatolia. This is the cohort of the society which consists of so many different people travelling to the same direction. And of course, the direction and the way where to go are chosen by the passengers themselves. Where does the train lead to civilization or to the destruction? Do they travel to the tops or to the abyss? Of course the train is used allegorically. The train is full of people with different feelings; some of them are happy, others are worried; there is a very little space left for fair, tiredness or laziness in there; In fact, the train is a

symbol of his homeland for Nazim Hikmet. Homeland is full of so many different people like a fast train. Nazim Hikmet tells our own story in fact. He constantly whispers: "My beloved people, this is our train and we are to choose its way and direction." No matter, which carriage we are travelling today and which carriage we choose tomorrow. ...the most important thing is to be together if the train turns over.

The whole epic poem is an endless mental and literal fight. The train travels and the stories of people are written in the poem. This is the stories of people fighting for their homeland; some devoted, others – indifferent. It is made up of a traveler's vivid encounters with Turkish men and women from all walks of life. In colloquial language, Hikmet stages their private hopes and griefs, and through these many human dramas, he documents Turkey's historic transformation into a secular republic. The book describes people from different social backgrounds and classes, ranging from the dispossessed and the unemployed to senators and industrialists... from factory workers and peasants to doctors and professors' wives. The author describes a wide panorama of the time since the adoption of the Constitution to the Second World War and afterwards. He tells the story of his personality and, at the same time, the history of his motherland. But he tells the story not only of his Motherland but he also tells us the world history through the history of his home country. All the stories are so vividly illustrated that no one could find in any text-books.

Nazim Hikmet is known as a representative of socialist realism for its creativity both in Turkey and abroad. There is a great deal of difference between Nazim Hikmet's perception and understanding of socialist realism and the socialist realism that was implemented in the Soviet Union. When Nazim Hikmet's two works ("The National Army" and "Human Landscapes from My Country") are studied in terms of socialist realism, there are different attitudes and evaluations towards these two books.

Nazim Hikmet considered Ataturk to be a rebel leader for the release of his people. Ataturk's written "word" is the only source of information that formed the basis of "The National Army". In this work, the characters are involved in the development process, work collectively, with high morals; they are self-sacrificing and good people. As mentioned above, this type of work - *destani* consists of individual adventures, and it is the principles of socialist realism.

In the epic novel workers and peasants are idolized. The cult is made out of their leader's personality; he is highly praised with no drawbacks to mention. In fact, some of the characters with the same high-quality personal properties could be found in the works written in Fascist Germany. Consciousness of working class and peasants, the self-consciousness that is so popular, the position of a leader, authorial regime and ideology are the issues socialism is mostly concerned about. Fighting for these issues is considered to be a Holy Fight. Of course it is problematic and pointless attempt to put Fascism, Stalinism, Kemalism and republic in the same line and to try to evaluate those facts, but it is still possible to say that these people and these regimes have something in common as all the regimes and states are developed around one leader. This kind of development always creates authorial pressure more or less. So we can say that „The national Army” is written with certain programme, purposes and directions where the main emphases is made on the founder of the republic –Ataturk. Although he is highly praised the work we can see that Nazim Hikmet prefers Marxist organization of the world.

The situation seems to be different in the epic novel “Human Landscapes from My Country”. The poet’s attitude towards Atatürk and especially towards republic is changed. The characters are idolized in the same way as in previous work; the ideology is still very active fighting for those heroes but this time the ideology is called communism. But unlike other works written in that period the epic novel describes lives of ordinary people some of whom are rather ignorant and poorly-educated. The notion of socialist realism is not based on working class and peasants in the epic. Nazim Hikmet believes that the best example of socialist realism is found in the Soviet Union. But the novel is created not by the principles of the Soviet realism but by the principles of the socialist realism born in Nazim Hikmet’s mind.

Nazim Hikmet belongs to those rare poets who believe that the Communist Party is the leader of the working class. The principles of the party, the fight for the class equality were artistically described by the poet with the help of his talent and it was artistically presented to the world. It means that the ideology of the poet is clear. A great poet is in favour of the working class; he wanted to release the working people from exploitation; he wanted socialist and communist regimes to be introduced to Turkey; he wanted freedom for his people. In other words he was against all wars inspired by the imperialism; he was against all kinds of discrimination and exploitation; he was in favour of peace. We can say that Nazim Hikmet found his own place in the struggle for class equality with his socio-political views and opinions. He found his place in the first line of the front. In his epic poem in verse “Human Landscapes from My Country” the poet speaks out loud through one of the characters - Halili. He gives argumentative discussion why he is a communist and he uses dialect while giving arguments. He believes that to be a communist today is determined by the history itself. Being against republic does not mean not to believe in national struggle. National struggle like communist struggle means fighting against imperialism. But there is one thing to consider- the struggle should be performed not in the country that breeds bourgeoisie and exploits proletariats, but it should be performed in the country which believes in communism, which believes that all human beings are equal. In this sense Nazim Hikmet believed that the mankind should fight for the equality not in the name of the Soviet Union but in the name of humanity, in the name of communism, in the name of class struggle.

3.2. Some Poetic Characteristics of the Epic Novel “Human Landscapes from My Country” by Nazim Hikmet

Nazim Hikmet was a poet who did not hide that he was a communist. One of his interviews he openly declared that “he was a member of the communist party since 1923’ and then he added that “it was the only thing he could be proud of”. This is the very point of view that determined the direction of his poetry. This worldview appeared to become the starting point of his poetry. However, Nazim Hikmet wrote not only on communism, he also wrote about love, nostalgia, good and bad sides of people. We can even say that majority of his poems are on the above mentioned issues. However, every poem by Nazim Hikmet is based on dialectic materialism. He discussed every human feeling- love, joy or hatred from the prism of this position. Therefore, the attempt of

some researchers to describe him as being a poet who only writes about love and lyrics and to peel his worldview from his poetry is absolutely useless with no ground at all.

Nazim Hikmet was very well-aware that: “the responsibility of a poet is not less important than the responsibility of an engineer or a mechanic. On the contrary, sometimes the poet’s responsibility is stronger than others.... A poet is an engineer of our soul. His voice is heard by million people, his voice is heard by the souls of thousand people. Every poet must be aware of that, every poet must be proud of the fact that every word uttered by them has an incredible power. Awareness of that fact must make a poet more responsible. Honest poets who fight for peace and happiness of people must realize their mission. There can be no difference between the poet's life and works. We do not live two lives, one practical and the other creative. We are an integral part of the body.”

In almost every work Nazim Hikmet has a role of a person sacrificing himself for the idea. But at the same time he is a person full of love and enthusiasm. He misses his close people all the time and shows his feelings in his writings. He shows his attachment to his relatives, to his homeland, to the nature. But at the same time the contents and themes are also very important for the poet. It would be very difficult to determine which of those characteristics are more important if a critic or a researcher does not take a right way to study Nazim Hikmet’s creative work. While studying Nazim Hikmet’s poetry and creative work there is a following classification given:

- 2.1. Nazim Hikmet fighting against ideology, existing regime and imperialism;
- 2.2. Attachment:
 - 2.2.1. Strong feeling of attachment towards his beloved homeland;
 - 2.2.2. Missing his son;
 - 2.2.3. Longing for freedom;
- 2.3.1. Love of the nature;
- 2.3.2. Love of people.

In 1920s the discussion about syllabic meters and the types of writing was very popular in Turkish Poetry. The poets who were involved in national literary movement headed by Mehmet Emin Yurdakul used to use syllabic meter. They paid more importance to social function of a poem. They were in favour of combining literary language with spoken colloquial language. After World War I as a result of interveners against the liberation struggle of the newly established Turkish Republic popular and nationalist approach paved the way for a national literature to establish closer relations with the government.

The state which achieved its own political, social and cultural existence by completely changing the way of the Ottoman Empire encouraged the poets of the national literature to say no to Divine poetry. In the book “Modern Turkish Literature in the Period of Republic” Shukran Kurdakul draws his attention to this situation; He writes that using the syllabic meter helped the poets to make the literature understandable for everyone. In addition, the number of poets of the national literature increased. They raised the concerns of people in their poems; they used the slogans in their poems which made the poetry more realistic and more public.

If we study Nazim Hikmet’s creative works from the very first poem up to the latest one in terms of language, we can see that it reveals all the characteristics of Anatolian Turkish language

within 1920s up to 1963 in the XX century. From time to time the poet was influenced by other poets like TevpikPikret, Yahia Kemal. He is often considered to be a pupil of Yahia Kemal. But gradually, especially since 1924 after returning back from Russia, the poet started to find a new metric form for his poems; he started to use a new way of narration and very soon he found a free style of writing which means that the language of his poems was closer to people, it was more understandable for people and it became a folk poetry.

What can we say about *ééé* form in the epic novel “Human Landscapes from My Country”? This is a mixture of classical poetry, folk poetry and free verse.

The following extract is written on the syllabic meter:

DağtaşMemetdolu, dağtaşsevkiyat (a)
Gidenleraçsusuz, dönenlersakat (a)
Memedinayağındayarımçarıklar (b)
Memetyüzükoyunyatmışsayıklar (b)

However, some lines are written in a folklore style in the destani:

The moon rises, trying to move,
But they are trying to save her beloved. Ç
The moon rises clear, bright,
Moon rises,

The moon rises, the area freezes and whitens.

However, in the novel “Human Landscapes from Country” the poet mainly uses Verslibre which is an open form of poetry that abandons consistent meter patterns, rhyme, or other forms of musical pattern. It thus tends to follow the rhythm of natural speech. The form used by the poet sometimes turns into lyrics without narration and sometimes it turns into enthusiasm grown from the confession from the heart.

In his “Human landscapes” Nazim Hikmet appeared as a poet, a mastery of the new features: he managed to show the actual methods documented by a poetic kind of symbol and substance of a successful connection; the proportion between the real and the estimated length of time; he managed to show historical panorama of the era, and concrete reality at the same time.

If we study Nazim Hikmet’s poetry in terms of form, the impression is following: he gave examples of moderate, straightforward lines in his early writings like Iusup Zia and OrhanSeip. For example his poem “Black Power” which was written in 1921 at the age of 19-20, is written with the meter 6+5, with the rhythm a,b,b,a in stanza four. The first stanza is read as following:

«Centuries in this country,
The simple, clean hearts
Heaven instead of eternal light
Black strength lies down in darkness. ”

The form of the poem in modern literature is a free style which was introduced by the end of the XIX century. Free style was spread all over the world in the XX century. It was Nazim Hikmet who used free style in the Turkish literature in 1922. His collection of poems “835 verses” published in 1929 is basically written with the free style.

Features of short free verse can be formulated as:

A) free verse does not have the metric, i.e, it is not necessary to follow the equal number of syllables or observe the rules about the length of syllables; So some lines are long (over one line), while others might be are short-term (for example, only one word). In other words there is no set line length; no set rhythm; no rhyming pattern way of conveying ideas and feeling; carefully created word picture.

Such kind of approach to the poetry enlarged its possibilities. The author of a number of studies on Turkish literature and art, including *The Short Story and Novel in Turkish Literature* Cevdet Kudret gives his opinion about free verse. He believes that classical style of a poem limited an author's possibilities as he had to follow a rich metric system, rhythm and a form of a poem. There were limited amount of means to convey the feelings and opinions within the frame of a classical form of a poem. For example, a poet was not allowed to use a word if it did not fit the length of a line or vice versa- sometimes he needed to make a long line short and convey his feelings and thought with the help of a *beit* that corresponded to a line, though sometimes improperly rendered as "couplet" since each *beit* was divided into two hemistiches of equal length, each containing two, three or four feet, or from 16 to 32 syllables.

The beginning of the 20th century ranks as the Silver Age of Russian poetry. While the Silver Age is considered to be the development of the 19th-century Russian literature tradition, some avant-garde poets tried to overturn it. Though the Silver Age is famous mostly for its poetry, it produced some first-rate novelists and short-story writers though most of them wrote poetry as well as prose.

In the "Silver Age" of the Russian literature futurist paid attention not only renewing sounds or creating symbols while using means of prosody such as rhythm or alliteration they also paid attention to internal dynamics of the language. Thus it became clear that the review of the scientific literature in the form of thematic and realistic approach to the position that was widespread before, was no longer enough. Russian literature and, consequently, the world's most important contribution to the literature of futurism is that developed with the support of the Russian formalist theory, the study of the scientific literature in terms of innovative methods to expand.

Nazim Hikmet was looking for the forms and new means of expression that did not exist in the Turkish literature before. His poem "Weeping Willow" dated by 1928 tells us a story of runners of red horse. One of the injured riders fell from a horse. The sound of the horseshoe faded away; jockeys quickly left the place. The way the story is described by the poet is magnificent. He uses fragmented, compressed lines:

O what a pity!

What a pity for him that

no more he shall lie on the foaming necks of galloping horses,

no more he shall play his sword behind the white armies!

The sounds of the horseshoes fades away slowly,

the horsemen vanish at where the sun sets!

Horsemen horsemen red horsemen,

their horses winged with wind!

Their horses winged with...

Their horses winged...

Their horses...

Horse...

Life has passed like the wind winged horsemen!

Sometimes Nazim Hikmet uses more than one row, sometimes he uses 2 or 3 lines, sometimes no rhythm or metric is used. With his poems, plays and writings, he opens a new era in literature. He starts a new tradition of poetry, in terms of both content and form. We see music in his poetry, we see movement.

Nazim Hikmet using the traditional forms of Turkish poetry from time to time he also approached the Western forms of poetry and tried to use them. The length of the verses, separation of the words, and selection of the rhymes and usage of prosody and syllable meters altogether echo the melodic structure of a choral piece of music. He developed his own distinguished form of writing to increase the importance of meaning, to make the narration more exciting and to make the writing become more easily understandable.

Conclusion

As a poet, Nâzım Hikmet's name was first heard in conjunction with that of the Syllabists, he fundamentally belonged to a conception of poetry entirely different from theirs. He was a revolutionary who wrote poems in order to provoke people against the occupying forces in an occupied land. His self-sacrificing personality made him not to refrain from risking everything if necessary. Nazim Hikmet is known as an innovator who brought free style of writing into Turkish poetry in terms of content, form and perception. In addition, there are some issues that were highly discussed by the poet. These issues were patriotism, socialism, peace, love and attachment. But socialism was the most important among them. Nazim Hikmet who was fighting for the happiness of mankind conveyed human feelings in his writings such as human pain and joy, love and hardship, resistance, rebellion, sadness and sorrow. He believed in a new tomorrow morning, and the fact that the darkness would be followed by clear days.

“Human Landscapes form My Country” is the most famous work of Nazim Hikmet. From both technical and conceptual point of view, it's perfectly portrays the author and all his literary works; It describes the poet's creative personality in detail. Nazim Hikmet started to write his epic novel in verse “Human Landscapes form My Country” in 1939. The novel covers a long period from the second constitution up to the end of the World War II (1908-1945). The book is an epic panorama of this extensive period given in the form of destani. “Human Landscapes form My Country” uses mixed media: Here we encounter prose, poetry, script. This work is not only a poem, novel, short story, play, screenplay, but above all, it involves all of these things altogether. Therefore, it appears as the innovator of a new genre.

Nazim Hikmet looks at Turkish arts and literature with the eyes of a critic and a unifier; he appreciates nowadays experiments in terms of future and evaluates everything in connection with

the world's arts and culture. His way of thinking acquired different aspects as he examined closely the life conditions of the Turkish people. In doing so, he laid the groundwork for the materialist scientific literature and the arts criticism in Turkey. In the scientific materialist through the theory of art and aesthetics he showed us that national culture makes a great contribution to the process of enriching the world culture and arts.

Approbation of the dissertation: The main points of the research have been reflected in the papers at different scientific seminars and scientific sessions. The main regulations of the dissertation and the results are given in the following scientific magazines:

- 1) Hazim M. Hussein. (2013). Political Ideals of Nazim Hikmet. International Scientific Conference "Language and Culture" II. Kutaisi. (pg. 539-545)
- 2) Hazim M. Hussein. (2013). On the Relationship between Nazim Hikmet and Vladimir Maiakovsky's Poetry. Annual Journal of Kutaisi Ilia Chavchavadze Scientific Library. V. Kutaisi: Publishing Centre "Kutaisi". (pg. 470-476)
- 3) Hazim M. Hussein. (2013). Influence of Russian Dramaturgy on nazim Hikmet's creative work. International Conference "Modern Interdisciplinarity and Humanitarian Thinking". Part I. Akaki Tsereteli State University. (pg. 346-349)
- 4) Hazim M. Hussein. (2012). Life Nazim Hikmet. Scientific Journal "language and Culture" # 8. Kutaisi. (pg. 150-153)
- 5) Hazim M. Hussein. (2008). The Peculiarities of Poetic Evolution of nazim Hikmet (1920-1936). PERSPECTIVE-XXI. # X. Tbilisi: "Nekeri" (pg. 30-35)

AKAKİ TŞERETELİ DEVLET ÜNİVERSİTESİ

BEŞERİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

DOĞU FİLOLOJİSİ BÖLÜMÜ

El Yazmaları Hakkında

Hazım Mohammed Hussein

**NAZİM HİKMET'İN SOSYAL GÖRÜŞLERİ
“MEMLEKETİMDEN İNSAN MANZARALARI“NA GÖRE**

Özet

Bu tez özeti filoloji doktora akademik derecesi (Ph.D) kazanmak için sunuldu

Kutaisi

2015

Bu doktora tezi Türk edebiyatı alanında, Akaki Tserteli Devlet Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi Doğu Filoloji Bölümünde hazırlandı.

Tez Yöneticisi: Filoloji Bilimler Doktoru Giorgi ŞAKULAŞVİLİ

Bilimsel Danışmanlar:

Pr. Dr. İlyas ÜSTÜNYER

Assoc. Pr. Dr. Elene CAVELİDZE

. . 2015 tarihinde Akaki Tserteli Devlet Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi`nde Bilimsel Komitesi toplantısında doktora tezi savunması yapılacaktır.

Adres: 4600, # 59 Tamar caddesi.Kutayisi, Bina 1, oda No.1114

Doktora tezine göz atmak için, Akaki Tserteli Devlet Üniversitesinin kütüphanesi

Adres: 4600, # 59 Tamar caddesi.Kutayisi

. . 2015 tarihinde tez gönderildi.

Bilimsel Komitesi Sekreteri:

Prof. Dr.

İ. Kikvidze

İSBN

Akaki Tsereteli Devlet Üniversitesi

Araştırmanın Genel Tanımı

Temanın güncelliği Nâzım Hikmet, türk şiirinin ve aydınlığının büyük ustası olma onurunu hakkıyla kazanan bir şairdir. Nazım Hikmet'in sanat ve edebiyatla ilgili düşüncelerini bütünsellik içinde ele aldığımızda şu çok önemli olguyla da karşılaşmaktayız: Türkiye'de sanat anlayışına, dünyanın sanatsal olarak özümlemesine ilk kez diyalektik maddeci dünya görüşünü ve yöntemini getirmiş, onun benzersiz örneklerini vermiş olan Nazım Hikmet, Türkiye'de aynı zamanda, bilimsel maddeci sanat kuramı ve estetiğinin de kurucusu olmuştur.

Nazım Hikmet'e göre dünyayı sanatsal olarak özümlemenin yasaları ve yöntemi bir, ama anlatım yolları, hiç kuşkusuz, farklıdır; Nazım Hikmet'e göre "sanatlar arasında Çin setleri yoktur. Bunlar bir bütünün parçalarıdır... Bunun aksini iddia etmek bilgilerimiz arasındaki diyalektik bağı görmemek demektir". İşte, sanatlar, gerçekliği özümleme biçimimize göre birbirinden ayrılırlar; yoksa, aralarında birbirini bağlayan temel bağlar vardır. Nazım Hikmet'i önemli bir sanat kuramcısı ve estetikçi yapan en büyük özelliklerinden biri de onun bu birleşimci (sentezci), bütünsel düşünce özelliğidir.

Nâzım Hikmet'in *Memleketimden İnsan Manzaraları* adlı eseri de bu düşünceleri yansıtan onun külliyatındaki en nadide eserdir. Zira hem teknik hem de muhteva açısından baktığımızda Nâzım Hikmet'i ve onun edebiyatını en iyi özetleyen, onun edebi şahsiyetini tüm verileriyle en iyi aksettiren eseridir. Bunu daha iyi kavramak için Nâzım Hikmet şiirinin muhteva ve şekil unsurlarının nasıl oluştuğuna ve geliştiğine şöyle bir bakmak gerekir.

Memleketimden İnsan Manzaraları da bu anlamda Nazım Hikmet'in bütün karakteristiğini koymaktadır. Onun artık alamet-i farikası haline gelmiş olan serbest ölçülü şiir tekniği hikâyeyi bütünlüklü bir şekilde baştan sona kavramaktadır. Ayrıca Nazım Hikmet şiirine çepeçevre hâkim olan toplumculuk da eserin temelini oluşturmaktadır. Yaklaşık yirmi bin mısradan oluşan bu uzunca şiir Nâzım Hikmet'in akıcı dili, samimi ve gerçekçi üslubuyla kolay okunan bir eserdir.

Memleketimden İnsan Manzaraları beş cilt olarak tasarlanmış ve yazılmış uzunca bir şiir kabul edilebilir. Nitekim aynı zamanda-aynı konu etrafında gelişen farklı zamanlarda yazılmış şiirlerden mürekkep olduğu için-bir antoloji de sayılabilir. Ama bu eseri edebiyatın en lirik ferdi olan şiir tanımıyla sınırlamak mümkün değildir. Çünkü anlatım tekniği ve içeriği de göz önünde bulundurulduğunda bu eser aynı zamanda manzum bir hikâyedir, romanda. İçerdiği kurgulave sıkça kullanılan konuşurma tekniğiyle aslında biraz da senaryodur; belki de oyunve tabi ki de

destandır. Anadolu insanının düşmanla, yozlaşmayla, tarihle, doğayla, bilgiyle, cehaletle, modernleşmeyle, geri kalmışlıkla ve kendisiyle verdiği mücadeleyi anlattığı için.

Bu yüzden ki içinde ve dışında her türlü “Nâzım“ bulunan bu eser Nâzım Hikmet’ in en ayrıcalıklı eseridir hiç kuşkusuz. Nâzım Hikmet’in *Memleketimden İnsan Manzaralarını* ayrı bir yere koyduğuna dair bir sözü, yazısı yoktur lakin; bizce onun için de ayrı bir yerdedir bu eser. Eserlerinin kendi dilinde kendi ülkesinde yasaklı olduğu yıllar boyu farklı farklı mekanlarda parça parça yazılmıştır. *Memleketimden İnsan Manzaraları* ve Nâzım Hikmet’in her şeyden özge tuttuğu her şeyden fazla sevdiği memleketine olan sevdasıdır, bir yerde özlemidir. Çok sevdiği ama bir o kadar da kızdığı, karanlıktan çıkarmak için uğraş verdiği halkına, ithaf ettiği bu eseri bir destandır.

Bilimsel yeniliği Nazım Hikmet gerek Türkiye’de gerekse de yurtdışında, yazdıklarıyla sosyalist gerçekçi bir yazar olarak tanınmıştır. Ancak, bu noktada gözden kaçan çok önemli bir nokta vardır: o da Nazım Hikmet’in sosyalist gerçekçilikten anladığıyla Sovyetler Birliği’ndeki sosyalist gerçekçiliğin uygulanışı arasındaki büyük farklardır. Nazım Hikmet 1921 yılında Sovyetler Birliği’ne gidip KUTV’da (Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi) öğrenci olduğunda henüz Rusça bilmiyordu. Üstelik o sıralarda, Sovyetler Birliği’ndeki edebiyat dünyası başlarını Mayakovski, Selvinski, Bagritski gibi şairlerin çektiği Fütürizm (Gelecekçilik) ve konstruktivizm (Yapımcılık) akımlarını etkisindeydi. Bunların dışında da, sanat alanında birçok fikir ve yöneliş bulunmaktaydı.

Dolayısıyla hem Nazım Hikmet’in Rusça bilmemesi hem de dönemin sanat anlayışı, onun bir sosyalist gerçekçi olmasını olanaksız kılıyordu. 1924 yılında Türkiye’ye dönüp ertesi yıl yeniden Sovyetler Birliği’ne gittiğinde ve orada geçirdiği üç yıl boyunca da sosyalist gerçekçilikle değil, daha fazla yukarıda saydığımız iki akımla ilgilenmişti. Aslına bakılırsa Nazım Hikmet’in bu dönemlerde Mayakovski’den bile tam anlamıyla etkilendiğini söylemek mümkün değildir. Nitekim Memet Fuat’ın Nazım Hikmet adlı biyografisinde Sovyet tiyatro insanı Fevralski’yle yaptığı bir konuşmada Nazım Hikmet’in Mayakovski hakkında şunları söylediği kaydedilir:

“Başlangıçta, Rus dilini iyi bilmediğim sıralarda, şiirlerini anlayamıyordum Mayakovski’nin. Şimdi de hepsini anlayabildiğimi söyleyemem, fakat basamak biçimindeki dizelerini taklit ediyordum. Düşüncelerini her zaman böyle yazdığını sanıyor, ben de kendiminkileri aynı biçimde yazmaya çalışıyordum. fakat bana müsvedde defterlerini gösterdiklerinde, her zaman ille de basamak biçiminde yazmadığını gördüm. Demek ki iş daha karmaşıktı“.

Dolayısıyla Nazım Hikmet'in 1928'de ikinci kez Türkiye'ye döndüğünde sosyalist gerçekçilik akımının etkisinde olduğunu düşünmek için bir neden yoktur. Ancak, elbette Nazım Hikmet Sovyetler Birliği'nde kaldığı süre içinde hem edebi hem de politik anlamda bir değişim geçirmiştir. Bu değişimin sonunda şiir anlayışı biçimsel ve içerik olarak gelenksel ve o yıllarda yazılan Türkçe şiirden ayrılmış, kendisi de temel olarak Leninizm'le biçimlenmiş bir komünizmi benimsemiştir. Buna karşın, Ahmet Oktay'ın da belirttiği gibi, 1940'lara kadar Nazım Hikmet dışında, yeni yazın'ı Marksist bağlamda algılayan hiçbir önemli yazar görülmemiş, dahası: dergilerde yazın kuramına aynı bağlam içinde katkı getirmeye çalışan çözümleyici kayda değer sayıda inceleme de yer almamıştır. Bu dönem, Takrir'i Sükun Kanunu'nun yürürlükte olduğu günlerden başlamaktadır ve ne yazık ki, hemen hemen yalnızca Nazım Hikmet tarafından yürütülmüştür.

Nazım Hikmet'in emperyalizme karşı bir halk hareketi olarak gördüğü Milli Mücadele yıllarının *Kuvayi Milliye*'deki ele alınışında, sosyalist gerçekçilikle daha ilk bakışta göze çarpan ortaklar vardır. Öncelikle, adı Komünizm olmasa da bir rejim ve ideolojinin metnin politik mesajını biçimlendirdiği aşıkardır. Bu metinde kahramanlar aydınlanma yolunda ilerleyen, gelişim sürecine dahil olmuş, kolektif bir emeği ve mücadeleyi paylaşan, ahlaklı, fedakar, örnek kişilerdir. Zaten metin de destansı bir amaçla yola çıkmış bireylerin hikayelerinden oluşmaktadır ki, bu, sosyalist gerçekçilikle kurulabilecek temel ilişkiyi meydana getirir. *Kuvayi Milliye*'nin sosyalizm ve sosyalist gerçekçilikle kurduğu ve koruduğu ilişkinin bir başka sebebi de, Nazım Hikmet'in bir yandan Atatürk ve Cumhuriyet'i öven bir metin yazarken, diğer yandan kendi Marksist ideallerinden kopamaması ve kopmadığını kanıtlama isteği/telaşdır. Buna göre, *Kuvayi Milliye*, Sovyetler Birliği'nde doğan ve gelişen sosyalist gerçekçiliği; *Memleketimden İnsan Manzaraları* ise Nazım Hikmet'in daha çok hapise ve el yordamıyla geliştirdiği Türkiye'deki toplumcu gerçekçilik anlayışını örneklemeye yakın birer metindir.

Tezin amacı genel olarak şairin sanat dünyasını, ideoloji ayrılıklarını -diyalektik maddeci görüşünü, şiir özelliklerive *Memleketimde İnsan Manzaraları* Destanı'nda Nazım Hikmet'in sosyal görüşlerinin incelemesi.

Memleketimden İnsan Manzaraları'nda sosyalist gerçekçiliğin önerdiği gibi bir köylü ve işçi sınıfı anlayışı yoktur. Önerilen ve övülen doğru örnek Sovyetler Birliği'dir; ancak eldeki metin Sovyet Sosyalist gerçekçiliğinin esaslarıyla değil, büyük ölçüde Nazım Hikmet'in kafasında kurguladığı Türkiye'deki toplumcu gerçekçiliğin bakış açısıyla şekillenmiştir. Nitekim Nazım

Hikmetin 1951 yılında Sovyetler Birliği'ne kaçmasının ardından tanıştığı sosyalist gerçekçi sanat hakkındaki düşünceleri de bu görüşü desteklemektedir.

Memleketimde İnsan Manzaraları'nda *Kuvayi Milliye'de olduğu* gibi aynı durum gözlenmez. Atatürk ve özellikle de Cumhuriyet'e karşı takınılan tutum değişmiştir. Yine idealleştirilen kahramanlar ve bu kahramanların uğruna savaştığı bir ideoloji bulunmaktadır. Ancak bu idealin adı artık komünizmdir. Fakat ideal kahramanlardan daha çok; kötü, cahil, geri kalmış bir halkın bireylerinin hikayeleri yer alır *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nda.

Gerçi *Memleketimde İnsan Manzaraları*'nda kişiler kendi "sınıfsal" dilleriyle konuşurlar. Ama şairin dili genellikle "halk Türkçesi"ne dayanır. Ona göre, "bir halk sanatkarı her şeyden önce halk tarafından anlaşılmalı ve halkın sanatkarı olmalıdır". Bundan ötürü, *Memleketimde İnsan Manzaraları* hapishanede her sınıf halka defalarca okunmuş, anlaşılması güç yerler atılıp daha sade, daha açık yazılmıştır.

Nazım Hikmet *Memleketimde İnsan Manzaraları* destanında geniş ve dağınık bir içeriği başarıyla sergiler. Bunun için, şemacılığa ve ülkücülüğe düşmemeye dikkat eder. Olayları da, kişileri de çevreleriyle süreç ve oluşum içinde, karşıtlıkları da kucaklayan çok yanlı bir kavrayışla (kendi deyimini kullanırsak, "realist diyalektik materyalist" görüşüyle) ele alır. Belki tipik ve karakteristik olanı yakalamak üzere ayıklar onları, yeniden düzenler, ama özlerini değiştirmez, ülküselleştirmez. Dolayısıyla, ne romantizme kapılır, ne de duyguculuğa. Her şeyi olduğu gibi kuram yahut politika uğruna zorlamadan verir. Yani gerçeği bir nesnellikle.

Bu nesnellığı sağlamak üzere, genellikle, somut olguya, çıplak gerçekliğe bağlı bir gözlemci gibi davranır. Bakışları hep yöresindedir. Bunun için, çevresinin çeşitli kesimlerinden onları temsil eden canlı, karakteristik tipler seçer. Onları iyi ve kötü, doğru ve yanlış, güzel ve çirkin, güçlü ve zayıf yanlarıyla kimliklerini açıklar, yaşantılarını hikaye eder. *Memleketimde İnsan Manzaraları* destan, hikaye, oyun, tarih, roman, anlatı türlerinden birtakım çizgiler taşır. fakat tümüyle hiçbirine indirgenemez. Arasına kurulan görüntüleme ve kesitleme tekniği yönünden biraz sinemaya yaklaşır, ama onunla da özdeşleşmez. Öylesine özgün (orijinal) bir eserdir.

Nazım Hikmet, burjuva sanat ve estetik anlayışı için bütünlükle yabancı olan yirminci yüzyıl sanatının, yani, toplumcu sanatın yepyeni bir yasallığı olarak, sanatta yantutma ilkesini ortaya koyarken bunu bir sanatçının ulaştığı en yüksek bilinçlilik düzeyi olarak, bir sanatçının yapıtındaki ideolojik yönün en tam anlatımı olarak ele almaktadır. Böylesine ileriye yönelik, dünyayı dönüştürücü bilinçlilik içinde, hiç kuşkusuz, iyimserlik, sanatçının dünyagörüşünün ayrılmaz

biryanıdır. Nazım Hikmet ilk yıllarda hece vezni ile şiirler yazmıştır. Daha sonra Türk şiirinde ilk özgür koşuk/serbest vezinle şiirler yazarak modern çığırın öncüsü olmuştur. Nazım'ın divan ve halk şiirini ulusal potada eriterek çağdaş sentezini yaparak evrensel boyuta kavuşturmuştur.

Ele aldığımız **tezin pratik önemi** genel de edebiyat ve Nazım Hikmet'in eserleriyle ilgilenmiş okuyanlara Nazım Hikmet'in hem büyük bir şair olduğunu hem de hümanist ve yurtsever insan olduğunu göstermektedir. Bu araştırmanın amacı, türkologlara, ve üniversitelerinde eğitim gören öğrencilerin özellikle Türk edebiyatı dersi ve ilgili diğer derslerin işlenişinde, Nazım Hikmet'in sanat mirası öğrenciler hangi yönde geliştirebileceklerini ve eğitimine ne gibi katkıları olabileceğini ortaya çıkarmaktır.

Doktora tezi tartışması (tarih) Akakı Tsereteli Kutaisi Devlet Üniversitesinde oldu.

Doktora tezinin düğüm soruları çeşitli konferanslarda bildiri olarak okuyup makaleler yayımlamaktadır.

Tez, GİRİŞ, ÜÇ BÖLÜM ve SONUÇTAN oluşmaktadır. “Nazım Hikmet'in Hayatı ve Edebi Mirası“ başlığı denilen tezin birinci bölümünde, tezin ikinci bölümünde yer alan “Nazım Hikmet'in Siyasal İdealleri ve Destanın Doğuşu Tarihi“ incelenmiştir. Belirttiğimiz üçüncü bölümde de “Nazım Hikmet'in İdeolojik Pozisyonları“ ve Nazım Hikmet'in Destanı “Memleketinden İnsan Manzaraları“ bazı şiirsel özellikleri“ yer almaktadır.

Giriş

Çeşitli dillerde Nazım Hikmet üstüne pek çok kitap yayımlandı, pek çok tez yapıldı. Bazılarının yetersiz oldukları söylenebilirse de, taşıdıkları bilgiler yan yana konunca önemli bir birikim ortaya çıkmıştır. Ele aldığımız tezin amacı genel de edebiyat ve Nazım Hikmet'in eserleriyle ilgilenmiş okuyanlara Nazım Hikmet'in hem büyük bir şair olduğunu hem de hümanist ve yurtsever insan olduğunu göstermektir.

Nazım Hikmet 1938'de başlayan cezaevi yıllarında yeni yeni denemeler yapıyor, şiirine değişik sesler, tonlar, söyleyiş özellikleri katmak istiyordu. 1939-40'ta yazdığı Ceviz Ağacı ile Topal Yunus'un Hikayesi, Şaban oğlu Selim ile Kitabı gibi şiirleriyle eşi Piraye'ye mektup tarzında yazdığı şiirlerinde, şiirle öykü anlatmanın değişik yollarını araştırıyordu.

1941'de yazmaya başladığı *İnsan Manzaraları* ya da *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nda II.Meşrutiyet'ten bu yana Türkiye'nin toplumsal tarihini yansıtmayı amaçlıyordu. Bu kitap onun başyapıtı oldu. Nâzım Hikmet'in gençlik yıllarından başlayarak gitgide etkinliği artan

bir şair oluşu, Memleketimden İnsan Manzaraları ve Kurtuluş Savaşı Destanı'nda, ülkesinin tarihine eşsiz bir boyut kazandırdığı gibi, Şeyh Bedreddin Destanı'nda olduğu gibi, geçmişe döndük bir dünya görüşünün şiirde ne denli etkileyici sonuçlar verebileceğini de gösterdi. Bunlar elbette o güne dek görülmemiş bir şiir anlayışını getirirken Türk edebiyatına, şairinde de büyük değişimlere neden oluyordu.

Nazım Hikmet çağının sanatının yepyeni yasallıklarını bulmasına ve çağının savaşımı içinde dünyayı hem yaratımsal, hem de kuramsal alanda, estetiksel ve sanatsal olarak özümleyip bunu derinliğine kurabilmesine olanak vermiştir. Ancak, bilindiği gibi, Nazım Hikmet, hiçbir zaman sanat üstüne başlı başına bir kitap ortaya koymamış; başlı başına bir sanat kuramı ya da estetik kitabı yazmamıştır. Bu nedenle de kendisine hep bir sanatçı gözüyle bakılmış, bir sanat kuramcısı ya da estetikçi olarak görülmemiştir. Oysa, Nazım Hikmet, gençlik yazılarından bu yana, gerek sanatın özü, genel yasallıkları, yapısı, işlevleri ve türleri, gerek sanatın gelişmesi, sınıfsal, ulusal ve evrensel özellikleri üstüne kuramsal yaklaşımı ve düşünceleriyle karşımıza aynı zamanda bir sanat kuramcısı ve estetikçi olarak çıkar. Kaldı ki, Nazım Hikmet'in gerek şiir, roman, tiyatro: gerek sinema, resim ve uygulamalı sanat alanlarında hem yaratımsal-pratik, hem de kuramsal bir etkinlik içinde bulunmuş olması, onu ister istemez estetiğin genel alanı içine çekmiştir. Nazım Hikmet Türkiye'de sanat anlayışına ilk kez diyalektik maddeci dünya görüşünü ve yöntemini getirmiş ve bilimsel maddeci sanat kuramı ve estetiğinin de kurucusu olmuştur.

Nazım Hikmet'in dünya sanat tarihi içindeki bu benzersiz yeri, “eski“yi değiştirip “yeni“yi kurma mücadelesinden kaynaklandığı gibi, bunun doğal sonucu olarak, düşünce ile eylem arasındaki ayrılmaz ilişkiden, düşüncenin yaşamda gerçekleştirilmesi mücadelesinden kaynaklanır. Bu yüzden, Nazım Hikmet'e göre, dünyayı dönüşüme uğratma mücadelesinin ayrılmaz ögesi olan sanatçının, herşeyden önce, çağının bu mücadelesine bilinçli bir biçimde katılması gerekir; çünkü, sanatçı, yeni'nin yaratılmasında “yaşamı örgütlendiren“ bir kişidir. Dolayısıyla, sanatçının, ilerici, aydınlatıcı olması gerektiği kadar; aynı zamanda etkin (aktif), eylemci, bu mücadelenin güçlüklerine katlanacak yüreklilikte bir kişi de olması gerekir. Bireyin iyiliği ile toplumun genel iyiliği arasındaki uyumlu ilişkinin kurulmasında sanatçı üstüne düşen görevi yerine getirmelidir, tarihin zorladığı yeni insansal bireşimi yaratmalıdır.

Dolayısıyla, Nazım Hikmet için, dünyanın sanatsal olarak dönüştürülmesinde başlıca çıkış noktası, sanatçının bu mücadele içindeki dünya görüşüdür. Böyle bir dünya görüşü, belli bir tezlilik taşır, bu tezse, çağımızda “toplumculuk“tur. Buysa, “bugün halkının ve bütün ilerici insanlığın

mutluluk ve barış mücadelesi“ içinde yer almak, bu uğurda kavga vermek, bilimsel dünya görüşünü tutarak mücadele etmektir. Çağımızda sanatta tezlilik artık sanatta yantutmaya dönüşmüştür. Nazım Hikmet’in sanatı eski'nin yerine yeni'nin kurulmasında iyimserlik bu nedenle ilerici dünya görüşünün en doğal bir özelliğidir. Türkiye'de ilerici, gerçekçi ve nitelikli sanatçıların yetişmesinde Nazım Hikmet'in aydınlatıcı, öğretici, yol gösterici, destekleyici rolü çok büyüktür.

1. BÖLÜM

XXy.y. Birinci Yarısında Türkiye'nin Sosyal ve Siyasal Durumu ve Yeni Türk Şiirinin Özellikleri

1.1. Nazım Hikmet'in Hayatı

Nazım Hikmet'in gençlik yılları çok sevdiği memleketinin işgal yıllarına karşılık gelmiştir. Nâzım Hikmet'teki ete kemiğe bürünmüş memleket aşkı ve gençlik ateşinin verdiği mücadele ruhu, genç şairi Anadolu'ya götürmüştür. Anadolu Nâzım Hikmet'e çok şey katmıştır. Hayatın tüm çıplaklığı ile gerçeklerine tanık olmuştur. Anadolu'ya yolculuğu, devamında Moskova'ya gidişini ve Kutv'deki eğitimini beraberinde getirmiştir. Nâzım Hikmet'in bundan sonraki yaşamı ülkeye kaçak gidip gelmelerle ve haksız yargılamalarla geçmiştir. Bu yargılamalar Nâzım Hikmet'in hayatının en güzel on altı yılını demir parmaklıklar arkasında heba etmiştir. Geri kalan sürgün yıllarda ise kalbindeki vatan özlemi asla bitmek tükenmek bilmemiştir.

1.2. Nazım Hikmet'in Edebi Mirası

Nazım Hikmet'in şiirlerinin, gerekse 1940'li yıllarının başlarında hapisanelerde yazılan *Memleketimde İnsan Manzaraları* adlı büyük epiği de içlerinde olmak üzere tüm bu süreçlerde verdiği çeşitli ürünlerinin Türk şiirinde büyük devrim olduğu herkesçe kabul edilmektedir. Ama zannettiğimiz kadarıyla Nazım Hikmet şiiriyle yeni Türk şiirinin öteki ürünleri, öteki şiir akımları arasındaki karşılıklı ilişkiler yeterince irdelenmiş değildir. Bunun birkaç sebebi vardır: Türkiye'de şiir eleştirisinin sığılığı, önemli, ciddi bir eleştiri disiplini oluşturamayışı bilinen bir şeydir.

Bilindiği gibi, Nazım Hikmet, Cumhuriyet döneminin ilk kuşak şairleri olan hececiler'den biri olarak şiire başladı. Çok genç bir yaşta Rusya'da yaşadığında o dönemin öncü sanat hareketlerinden etkilendi. Nazım Hikmet, Rusya'da yaşadığı zaman Mayakovski'yi tanıdı, toplantılarda beraber şiir okuyorlardı. O, klasik Divan şiirini ve bu şiirde modern Fransız şiiri etkisi altında 19. Yüzyılda gerçekleşen yenilikleri biliyordu. Yahya Kemal edebiyat öğretmeni idi ve ailece yakınlıkları olan bir kimseydi. Nazım Hikmet, artık genç yıllarında Türk halk şiirini de tanıyordu.

Nazım Hikmet şiiriyle yeni Türk şiirinin öteki yönelişleri arasındaki kopukluğun, 1940'lı yıllara kadar sürdüğü düşünülmüş bir iletişim eksikliğinin nedenleri birkaç noktada toplanabilir: Çok özgün bir sentez oluşturan bu şiirin modern Türk şiirindeki daha doğal oluşumların bir ölçüde dışında, bir ölçüde üstünde bir yerde kalması... Şairin gerek yapıtları hakkındaki kovuşturmalar gerekse siyasal nedenlerle, zaman zaman ülke dışında, gizlilikte ya da hapisanelerde yaşamını sürdürerek, ülke edebiyat yaşamından arada bir kopma zorunda kalışı... Bunlara belki başka nedenler de eklenebilir.

İlk şiirlerini Cumhuriyet öncesi yıllarda yayımlayarak, 1920'li yılların sonunda 835 Satır ve Jokond ile Si-Ya-U kitaplarıyla kamuoyunu etkileyen Nazım Hikmet'in (1902-1963) ise Türk şiirinde ayrı bir yeri vardır. Gerek biçim gerekse tema bakımından şiirine büyük bir genişlik getiren şair, şiir diline de kendisinden sonra gelenleri etkileyecek ölçüde yenilik getirmiştir. Şiirde kullanılan, kullanılmayan sözcükler diye bir ayırım yapmayan Nazım Hikmet, dizeleri kullanmaya getirdiği özgünlükle de özgür koşuk biçiminin gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır. Adı geçen iki kitabını izleyerek şiirleri, Varan 3,1+1=Bir, Sesini Kaybeden Şehir, Gece Gelen Telgraf, Benerci Kendini Niçin Öldürdü, Taranta Babu'ya Mektuplar, Portreler, Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı, Saat 21-22 Şiirleri, Memleketimden İnsan Manzaraları, Son Şiirleri kitaplarında bir arada toplanmıştır.

Sözümüzü devam ederken Nazım Hikmet'in ilk gençlik yıllarında Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, Faruk Nafiz, hatta Yahya Kemal'in şiirlerinin etkisinde kaldığını bir daha belirtiyoruz. Nazım Hikmet yetişme dönemindeyken güçlü sanatçı Ahmet Haşim kendine özgü bir dil kullanıyordu, Yahya Kemal ise bir yandan "Eski Şiirin Rüzgarıyla" adını verip aruzla, Divan Şiiri Türkçesiyle yazdığı gazeler, rubailer kaleme alırken bir yandan da Türkçe ağırlıklı yeni bir şiir dilini denemeye yöneliyordu.

Nazım Hikmet Rusya'ya gittiğinde Rus dilini ve şiirini yeni yeni öğrendiği için onun şiirini ancak biçim açısından, basamaklı dizlerle anlatımı benimsemesi bakımından etkilediği söylenebilir. Nazım Hikmet'in Tür' şiirindeki yerini ve Türk şiir diline kazandırdıklarını belirlemek gerekirse, önce şu konulardan söz edilmelidir:

1)Konuşulan dil'in, İstanbul Türkçesine dayanan ve yazılan dil'den bütün bütün ayrılan Türkçenin, onun çoğu zaman içtenlikli, yalın anlatımıyla şiir Türk diline yerleşmesindeki küçümsenemeyecek payı. Şairin Türkçeye olan derin, hiç eksilmemiş bağlılığı, sevgisi, hep Türkçe yazmış olması, burada anımsanması gereken etkenlerden biridir. Bir başkası ise daha ilk Rusya dönüşünden başlayarak – inandığı davanın yaygınlaşmasına yardımcı olacağı için geniş halk kitlelerine seslenen, onların kolayca anlayacağı bir dille yazma isteği olmalıdır.

2) Şairin, bugün elimizin altında bulunan şiir yapıtları içinde öyle şiirler, öyle dizeler vardır ki, içten, yalın, doğal ve rahat anlatımlarıyla lirizmin Türk şiirindeki en başarılı örnekleri arasındadırlar.

3) Nazım Hikmet'in Türk şiirine konu bakımından bir başkalık, bir çeşitlilik getirdiğini de söylemeliyiz. Rusya'dayken bağlandığı ideoloji tanıtma-yayma düşüncesi doğrultusunda, şiire teknoloji kavramlarını, traktörden benzine, mazota, fabrikalardan çok katlı yapılara, hep övgüylesöz ettiği, hayranlık duyduğu işçilere, emekçilere, isyan, devrim, grev... gibi kavramlara kadar pek çok sözcüğü Türk şiirine onun getirdiğini söyleyebiliriz. O, işçi tutumunu şu dizelerinde “özgürlüğün en şanslı elbisesi“ sayar:

“Ve elbette ki, sevgilim, elbet
Dolaşacaktır elini kolunu sallaya sallaya
Dolaşacaktır en şanslı elbisesiyle, işçi tulumuyla
Bu güzelim memlekette hürriyet“.

Nâzım Hikmet sanat yaşamının değişik dönemlerinde değişik anlayışlarla şiir yazmış, denemekten, yeni arayışlara girmekten hiç vazgeçmemiş, hep yenilikçi kalmıştır.

Nâzım Hikmet ilk şiirlerini hece vezniyle yazmakla birlikte, içerik bakımından hececilerden oldukça uzaktı. Onların bireyci şiirlerinin tuzağına düşmemiş, toplumsal içerikli bir şiire yönelmiş, Tefik Fikret, Mehmet Emin ve Mehmet Âkif gibi şairlerin yoluna girmişti.

Giderek şiirinin gelişen içeriğine, hece ölçüsünün dar kalıpları yetmez oldu, yeni biçim arayışlarına yöneldi. Hece ölçüsünün kalıplarını kırarak, Türkçe'nin zengin ses özelliklerine büyük uyum sağlayan serbest nazma geçti.

Nâzım Hikmet, şiirlerinde, toplumun gelişme yasaları ile insan aklı, emeği ve ümidinin tarihte oynadığı rolü, diyalektik bir bütünlük içinde ele alır. Yetkin biçimde ilk kez “Şeyh Bedreddin Destanı“ ile kendi formunu bulmuş olan böyle bir somutlaştırma, “Memleketimden İnsan Manzaraları“ ile doruk noktasına ulaşmıştır.

Nâzım Hikmet’in ilk şiirlerinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun gerilemesinden, uğradığı savaş yenilgilerinden kaynaklandığı açık olan ulusal duygular da önemli yer tutmaktadır. “Kırk Haramilerin Esiri“ ile “Yaralı Hayalet“ bunların en güçlü örnekleridir.

Nâzım Hikmet Türk şiirinde içerik, biçim ve anlayış bakımından daha önce görülmeyen yenilik getirince serbest nazımın öncüsü olmuştur. Ayrıca yurtseverlik, toplumculuk, barış, aşk ve özlem gibi konulara şiirlerinde değinirken toplumculuk daha ağır basmaktadır. Nazım’ın ilk deneyini değerlendiren kimi edebiyatçılar Mayakovski’den etkilendiğini bildirmişlerdir.

Sevgi ve aşk konularında çeşitli şiirler yazan Nazım, sevdiklerinin çoğuyla birlikte yaşamayı başarırken şiirlerinde onlara yer vermiş ve sevgi alanında usta bir şair olduğunu göstermiştir.

İnsanlığın mutluluğu için mücadele veren Nazım, şiirinde insanların acı, sevgi, sevinç, sıkıntı, direnme, ayaklanma ve özlemlerini yansıtarak yeni yarınların doğacağını ve karanlık günlerin aydınlığa kavuşacağını dile getirmiştir.

Nâzım Hikmet komünist partisinde faaliyette bulunduğu için sıkıntılara uğrayarak hapislere atılır. Halkların özgürlükleri için mücadelesini sürdürür ve en güzel şiirlerini yazar ve uzun yıllar sonra bu partiden ayrılarak yine tuttuğu yoldan sapmaz, insanların mutluluğu için barış için şiirlerini yazmaktan geri kalmaz. Nâzım Hikmet kısacık ömrüne birbirinden güzel ve anlamlı bunca eser bırakmış olan ender sanatçılardandır.

2. BÖLÜM

Nazım Hikmet’in Siyasal İdealleri ve Destanın Doğuşu Tarihi

İstanbul’un işgaline karşı, kendi silahıyla yani şiiriyle savaşmak yolunu tutan Nazım Hikmet, emperyalist saldırganlara karşı oluşan şiirdeki bayraktarı olmaya başlamıştır.

Sosyalist fikirlerle de ilk kez Anadolu’da tanışır. Ankara’da ve daha sonra öğretmenlik yapmak üzere gönderildiği Bolu’da yaptığı gözlemlerin ve buralarda tanıştığı sosyalistlerin etkisiyle sosyalist fikirlere olan ilgisi daha da artar. Bu kısa deneyimin ardından, devrimi bizzat görmek amacıyla Sovyet Rusya’ya gitmeye karar verir. Burada geçirdiği iki yıl boyunca siyasal kimliği iyice

sağlamlaşır ve gelişir. 1923 yılında TKP'ye üye olması, artık kaderini işçi sınıfının kaderiyle birleştirdiğinin bir göstergesidir. Şiirleri ve yazılarıyla da bu kimliğini ortaya koymaktan geri durmaz. Artık onun şiiri, sosyalizm mücadelesinde ve işçi sınıfının hizmetinde bir silah olarak kullanılacak, ölümünden sonra bile on binlerce genç insan onun şiirleri sayesinde sosyalizm ve devrim mücadelesinin saflarına katılacaktır. 1923'te yazdığı Şair adlı şiirinde kendi şairliğini şöyle tarif etmektedir:“en sevdiğim gazel Anti Dühringdir Engels'in“ ve sonra devam eder:

“Şairim

bir yıl yağan yağmur kadar şiir yazdım...

Fakat asıl

şaheserime

başlamak için

Hafızı Kapital olmayı bekliyorum“.

Nazım Hikmet'in “İlk Şiirler“ adlı eserinde yer alan “Vatanın parçalanmış bağı bekliyor senden ümit... “ dizeleriyle biten 1913 yılında yazdığı Feryad-ı Vatan adlı şiiri, vatan uğrunda Feday, cana, benim gibi çok kişiler var“ dizeleriyle biten 1914'te yazdığı bir Bahriyelinin Ağzından adlı şiiri ve Vatana adlı şiiri, çocukluk döneminde yazdığı şiirleridir. Söz konusu bu şiirler, Hikmet'in emperyalizme karşı olan duygularını ifade etmektedir. Hikmet'in “Kara Kuvvet“ adlı şiiri, Nazım Hikmet'in emperyalizme, sultanlığa ve padişahlığa karşı çıkma cesaretini gösteren ulusçu bir şair olduğunu göstermeye yeterlidir.

Nazım Hikmet, çağdaş Türk şiirinde en önemli devrimi gerçekleştirmiş bir şairdir. Bu devrim, şiirin teknik alanında “özgür koşuk“ diye adlandırılan bir yenilikçi harekettir. Kaynağında hem Türk şiirinin 19'ncü yüzyıl sonlarındaki gelişmeleri, hem Fransız “özgür koşuk“ hareketi, hem Rus modernizmi ve bütün bunların Nazım Hikmet tarafından Türk dili temelinde gerçekleştirilmiş sentezi söz konusudur. O dönemlerde adının anılması bile yasaklanır duruma geldi. 1950'de af yarasından yararlanarak serbest bırakıldıktan sonra yaşamına yönelik bir başka komplo üzerine ülkeden ayrılmak zorunda kaldı.

Temmuz 1950'de özgürlüğüne kavuşan Nazım'ı bekleyen en önemli iş, hapisane yıllarının büyük projesi olan *Memleketimden İnsan Manzaraları* 'nı yazmaya hazırlamaktı. Söz konusu eserin yaratılış öyküsüne bakıldığında, Nazım'ın karşılaştığı güçlükler açıkça görülür. Nazım 1961'de eserin Rusça baskısına yazdığı önsözde, bu şiire 1941 yılında Bursa Cezaevi'nde başladığını söyler. Ama mektuplarından anlaşıldığı kadarıyla, İstanbul ve Çankırı'da yazdığı

bölümleri de şiire katmıştır. 1950’li yılların sonuna felene kadar şiir üzerinde son değişiklikleri yapacak durumda olmadığından, eserin tamamlanması, aralıklarla 20 yıl sürmüştür. Eser bu uzun süreçte çeşitli yaratıcılık evrelerinden geçerken, aynı zamanda kat kat sanatsal değişiklikler de geçirmiş ve siyasi göndermeler eklenmiştir. Bu nedenle şiirin ortaya çıkış sürecine göz atmak, Nazım’ın entelektüel gelişimi hakkında önemli ipuçları sağlar.

Memleketimden İnsan Manzaraları farklı zamanlarda ve değişik niyetlerle yazılmaya başlanmış bir dizi anlatıyı bir araya getirir. 1960’ların başında ancak tamamlanmış (tabii ona da “tamamlanmış“ denebilirse) olan eserin doğuşu, 1939 Aralığı’na kadar uzanır. O tarihte İstanbul’da cezaevinde bulunan Nazım’ın aklına, alışıldık “Kim Kimdir? “ türü kitaplarda boy gösteren “büyük adamlar“ yerine, insanlık tarihinin biçimlenmesinde gerçek pay sahibi olan işçilerin, köylülerin, ev kadınlarının, kısacası sıradan Türk insanların yaşamlarını kaydedecek bir “ansiklopedi“ yazma fikri gelmişti. Çankırı’ya nakledildikten kısa bir süre sonra, “Meşhur Adamlar Ansiklopedisi“ gibi kışkırtıcı bir başlık verdiği bu eser üzerinde ciddi biçimde çalışmaya başlayan Nazım, 1940 yılının sonlarına doğru Piraye’ye yazdığı bir mektupta öyle diyordu: “Buradaki insanların çoğunu beraber tanıdık, beraber düşündük. Büyük lügatlardaki ve tercüme hal ansiklopedilerindeki edayla, bu eda istilize edilerek ve şahısların hal tercüme fonunda kısa bir tarih ve cemiyet parçası vermek için uğraşıyorum“.

Memleketimde İnsan Manzaraları’nın Rusça çevirisinde yazdığı önsözde Nazım Hikmet şöyle demektedir: “Destanımda, yazgıları, düşünceleri ve eylemleriyle üç binden fazla insan var. Olay Avrupa’da, Asya’da, Türkiye’de, Fransa’da, Soviyet Birliği’nde, Çin’de ve diğer ülkelerde geçmektedir. Bu kadar geniş kapsamlı olayları ve bu kadar çok insanı anlatı türünde yazmaya bir insanın ömrü yetmezdi, Fakat şiir, özlüğüyle, yirmi-otuz dizede bir insan kişiliğini betimleme, onun yazgısını anlatabilme yeteneğiyle böyle bir işin başarılmasını olanaklı kılıyor“.

Nazım Hikmet *Memleketimden İnsan Manzaraları* ile ne yapmak istediğini, 20 Mart 1940’ta Kemal Tahir’e yazdığı bir mektupta şöyle anlamaktadır:

“İstiyorum ki okuyucu 1200 mısra bitirdikten sonra vıcık vıcık insan kaynaşan bir mahşerden geçmiş olsun. 2) İstiyorum ki bu insan mahşerinin konkre ifadesi okuyucuya ana hattında muayyen bir devirdeki, muhtelif sınıflara mensup Türkiye insanları vasıtasıyla Türkiye’nin Muayyen bir tarihi devredeki sosyal durumunu anlatsın. Tabi donmuş bir halde değil, diyalektik seyri ve akışıyla. 3) İstiyorum ki ikinci planda Türkiye cemiyetini çevreleyen dünya durumu – muayyen bir devrede – anlaşılsın. 4) İstiyorum ki nerden gelinip nerede bulunduğu, nereye gidildiği sualine – dehamin içinde

azami imkanlarla cevap verilsin“. Bu dört nokta ana meselemdir. Tehlike ‘Şemacılığa’ düşmektir.

Şemacılıktan kurtulmak için insanları ve hadiseleri mümkün mertebe çok taraflı olarak vermeye çalışmak lazım. Şimdi gelelim teknik plana. 1) Birinci kitap lumpen proleter, proleter, küçük burjuva sınıflarının takdiminde bir mıkaddeme ve hazırlıktır. Burada birkaç esassahsiyetle de şöyle böyle tanışırız. 2) ikinci kitap küçük burjuva ve burjuva sınıflarının takdiminde bir mukaddimedir. Buraya bir vakiayı sonuyla, neticesiyle de aydınlatmak için ‘Milli Destan’a girecektir. Nasıl gireceğini tespit ettim. Sana süpriz olsun diye yazmıyorum. Bu ikinci kitapta da bazı esas şahsiyetler birbirleriyle karşılaşmadan önce kah birinci tren, kah ikinci tren – ikinci kitabın sonunda- ele alınarak kıyasa başlanır. 3) Üçüncü ve dördüncü kitap birinci ve ikinci kitapların inkişafıdır. Bir Anadolu kasabası, bir köy ve bir şehirde (şehir İstanbul)... İşte teknik plan bu. Bu davayı sonuna erdirebilmek için hesap ettim, irili ufaklı 300 kadar insanı- muhtelif ölçülerle- perdeye çıkarıp gerisin geriye çekmek lazım gelecek. İçlerinden bazıları perdeye sonuna kadar zaman zaman çıkacaklar. Fakat bu sırf ikinci bir alaka unsuru temin için bir çeşit hüner bazlıktır. Yoksa- dört ana mesele bakımından- buna lüzum yoktur“Gerçekten de *Memleketimden İnsan Manzaraları* şairin bu istekelerini karşılamaya elverişli, panoramik bir örüleştendir:

“Birinci Kitap“ta 15.45’te Haydarpaşa’dan kalkan Anadolu katarındaki yolculardan söz aşılr. 510 no.lu vagona, üçüncü mevkide giden bu yolcular çoğunlukla halktan kişilerdir: İşçiler, köylüler, askerler, jandarmalar, serseriler, işsizler, sakatlar, hükümlüler, küçük memurlar, vb.. Şair bunların belli başlılarını vücut yapıları, yaşam öyküleri, konuşmaları, kökenleri ve çevreleriyle kısaca tanıtır. Yolcuların serüvenleri, kişilikleri ve konumları yardımıyla Türkiye’nin emekçi sınıfları ve toplumsal durumu bir yere kadar öğrenilmiş olur.

“İkinci Kitap“ta, Haydarpaşa’dan 19.00’da kalkan sürat katarının yolcuları, özellikle yataklı vagona gidenler anlatılır: Gazeteciler, politikacılar, kapitalistler, tüccarlar, kısacası, küçük ve büyük burjuvarlar. Bir de Kurtuluş savaşı’nın (Milli Mücadelenin) halk kökenli kahramanları. Şair, birinci kitapta olduğu gibi, bu kişilerin özellik ve yaşantılarını hikaye ederek yurdumuzdaki sınıfsal ve toplumsal yapıyı tanımamızı sağlar.

Birinci ve İkinci Kitap’ları sürdürüp geliştiren “Üçüncü Kitap“ta, hükümlü yolculardan sosyalist halil’in, Anadolu’da hapisanede ve hastanede geçen yaşamı belirtilir. Onun yanı sıra öteki mahpusların, hastaların, hemşirelerin, doktorların, köylülerin kimlik ve serüvenleri özlü bir biçimde hikaye edilir.

“Dördüncü Kitap“ta değişik konular işlenir: Anadolu’da köylülerle ağaların ilişkileri, eşrafın karşısında bürokrasinin bozuluşu, halkın çaresizliği, Halil’in hapisanedeki günleri, İkinci Dünya Savaşı’ndan korkunç sahneler, Fransızların (özellikle solcuların) Nazilere karşı yurtseverce direnmeleri, Almanlarla Sovyetlerin çarpışmaları, partizanların (Zoya gibi) kahramanlıkları, faşizmin Moskova önünde yenilmesi...

Yarım bırakılan beşinci ve son kitapta savaş yıllarında İstanbul’da halkın çektiği sıkıntılar, Halil’in acılı hapisane yaşantıları, özlemleri, karısı Ayşe’den aldığı mektuplar ile cezası sona eren Fuat’ın dışarıda karşılaştığı sorunlar dile getirilir.

3. BÖLÜM

Nazım Hikmet’in Dastanı “Memleketimden İnsan Manzaraları“

3.1.Nazım Hikmet’in İdeolojik Pozisyonları “Memleketimden İnsan Manzaraları“na Göre

Nazım Hikmet, *Memleketimden İnsan Manzaraları*’ndaki hemen her karakter hakkında birkaç cümle kurdurur. Savaşa girmemekten yana olan az sayıdaki insanın çoğu, ya eski savaş gazileridir ya da kocası, oğlu ya da bir yakını asker olan kadınlardır. Ama büyük çoğunluk, Türkiye’nin kaçınılmaz şekilde İkinci Dünya Savaşı’na katılacağına, hatta katılması gerektiğinde birleşir. Bu kez de savaşı kimin kazanacağı ve Türkiye’nin kimin yanında savaşa gireceğine cevap aranır.

Metinde hem Hitler’in başında bulunduğu Almanya’nın hem de Sovyetler Birliği’nin kazanacağını düşünenler vardır. Ama kolaylıkla tahmin edileceği gibi, bu kitle arasında da Hitler yanlıları çoğunluktadır ve Sovyetler’i destekleyenler komünist mahkumlar dışında pek azdır. Zaten yine komünistler dışında Sovyetler Birliği’nden yana olmayı savunan da yoktur. Bu noktada Nazım Hikmet’in karakterlerini savaş hakkındaki fikirleri üzerinden de bir sınıflamaya tabi tuttuğunu söylemek mümkündür.

İnsan Manzaraları’nın kahramanlarından biri de yazarın kendisidir. Olayların anlatılışıyla lirik yansımaları öylesine kaynaşmış durumdadır ki, bunlar arasındaki sınırı çizmek kimi kere çok güçtür. Şairin olayları değerlendiren sesi bütün anlatı boyunca sürüp gider. Lirikizm, nesnel gerçekliği

ve destanın kavratıcı önemini güçlendirmektedir. Okuyucu sadece, Türkiye ulusal Kurtuluş Savaşı ya da Moskova önlerindeki büyük savaş yıllarında Türkiye’de, Fransa’da, Sovyetler Birliği’nde neler olup bittiğini değil, fakat insanların bu olaylar içinde neler duyduklarını, neler yaşadıklarını, her şeyden önce de, bu zorlu zamanlarda şairin kendisinin neler duyduğunu ve yaşadığını da öğrenmektedir.

İnsan Manzaraları’nda uyguladığı sanatsal türe Nazım Hikmet kolayca ulaşmadı. Uzun ve zorlu araştırmalar sonucunda vardı ona. Hapishaneden yazdığı mektuplarda araştırmalarından söz etmektedir: “Şiirin yeni bir muhteva verişi üzerinde kafa patlatıyorum. Şiirin eb’atı büyük, en mükemmel ve en ihatalı edebiyat şekli olduğuna inanıyorum. Yalnız bu adeti darlığından kurtarmak lazım. Şimdiye kadar bunu yapmak için uğraşmadım değil. fakat daha çok ve daha yeni sihalarda, daha başka metodlarla çalışmak lazım...”

Şair, kahramanların yaşamöykülerini, ansiklopedilerde olduğu gibi özlü bir biçimde yazmaya çaba göstermektedir. Bunu yaparken kendi kişisel duygularını, sempati ya da antipatilerini bir yana bırakıyor. Destanın, adı Tanya diye geçen Zoya Kosmodemyanskaya bölümü için şunları karısı Piraye’yeyazmaktadır: “...Haklısın, elbette Tanya pasajının en büyük kusuru lüzumundan fazla heyecanlı, coşkun olmasıdır. Bu kusuru ben ancak yazdıktan sonra fark ettim. Fakat değiştirmeye cesaret edemedim. Fazla dışarı vuran, fazla ayarsız heyecan ve coşkunluk, gençlik şiirlerinde belki affedilen, hoş görülen bir şeydir, fakat artık olgunlaşması gereken bir adamın yazısında bu büyük bir kusurdur”.

Söylediğimiz gibi İnsan Manzaraları başlangıçta “Meşhur Adamlar Ansiklopedisi” olarak tasarlanmıştı. Bu “Ansiklopedide” Nazım Hikmet, “meşhur” insanların, yani hapishane arkadaşlarının kısa yaşam öykülerini anlatmak ve bir toplum kesitini, ansiklopediler ve biyografik elkitaplarının yazılış göstermek istiyordu. Hemen hemen üç bin dize yazılmıştı böylece. Şairin objektifi, amacına doğrudan doğruya gerekli bir doğa parçasına, insan yüzü ya da nesneye çevrilidir. Fazlalıklar görüş alanı dışına çıkarılmıştır. Doğada, nesnelere ya da insan yüzlerinde, gündelik şeylerin şiiri aranıyor. Şiir, doğanın, nesnelere, insanların birlikteliğinde, onların karmaşık iç içe girmesindedir. Tıpkı boyalar gibi. Bir renk, sadece kendisi demektir. Fakat renklerin birleşmesi, iç içe girmesi, güzellik demektir artık. Nazım Hikmet nesnelere olağan durumlarında, onları işlemeden alıp birleştirmekte, iç içe geçirmekte ve böyle yaratmaktadır şiiri. Mecazlar hemen hemen tümüyle ortadan kalkıyor. Nesnelere ya da oldular yalın olarak, hiçbir sıfatla nitelenmeden alınıyor. Hiçbir

şeyle karşılaştırılmıyor, benzeştirilmiyorlar. Mecaza yer yoktur burada. Kısaca imge elde etmek için kullanılan araçlardan hiçbirine rastlanmıyor.

Destanda halk yaşamından birçok olay yansımaktadır. Bunlar kimi kez İnönü Savaşı, Dumlupınar Savaşı gibi büyük olaylar, kimi kez kişisel olgulardır, yarasındaki kurtlara bakan bir köylü ve halkın kahramanca savaşı, kamyonuyla vedalaşan şoför Ahmet ve Kocatepe Savaşı'nın ayrıntıları, birlikte ve İnsan Manzaraları'nda yan yanadır.

Nâzım Hikmet' in toplumculuğu kuru bir toplumculuk olmamıştır hiçbir zaman. Maneviyatla beslenen ama sadece romantik bir uğraş olmanın ötesinde bilgiyle akılla kıvılcımlanan bir toplumcu-gerçekçilik söz konusudur. Fildişinden kulede oturarak edebiyat paralamaz Nâzım Hikmet. Halktan biridir, onlar için mücadele eder ve hatta bu yüzden çok sevdiği memleketinden ayrı düşer. Hakkını savunduğu halkını da iyi tanır iyi bilir sıkıntısını da mutluluğunu da kinini de hayal kırıklığını da. Bu yüzden Memleketimden İnsan Manzaraların' da kurulan hiçbir diyalog havada kalmaz, her söz gerçek sahibinin ağzından çıkmış kadar sıcaktır. O denli iyi konuşturur karakterlerini Nazım Hikmet. Bu karakterlerin çoğunu uzun yıllar yattığı mahpuslarda tanımıştır. O halkına yakın durmuş bir mahkumdur. Makinist Alaeddin' in ağzından çıkan her sözde Anadolu insanının bilgeliği vardır. Kömürcü İsmail' de Anadolu insanının hurafelerle beslenen çarpık inancı. Üniversiteli' de müteredit bir umut görürüz yarına dair ve dünyaya. Doktor Faik ve Şahende Hanım menfi tiplerini çizmekle Nazım Hikmet, sanatın sadece olumlu kahramanlar yaratmak ve sadece olumlu olgular göstermekle yükümlü olmadığını belirtmek istiyor.

Tüm bu karakterlerini trenlere yükler Nâzım Hikmet. Bu 510 numaralı üçüncü mevki vagonu da olur Anadolu Sürat Katarı da. Ardı ardına sıralanmış vagonların içinde aynı yöne doğru giden insanlar topluluğu... ve tabi ki bu gidişi ve gidilecek yönü esasında belirleyen de trenin içindekilerdir. Medeniyete doğru mu gider bu tren yoksa yok oluşa doğru mu, Zirvelere doğru mu tırmanır yolu yoksa uçuruma doğru mu gider koşar adım? Tabi ki alegorik bir trendir Nazım' ın treni. İçinde bin bir dert ve tasayla yüklü; yılgınlığın, yorgunluğun ve tembelliğin umuda çok az yer ayırdığı bir trendir bu. Ve bu tren aslında memleketidir. İçinde memleket sathında yaşayan her türlü insanı barındıran bir gariplikler ekspresi. Ve aslında Nazım Hikmet, bize bizi anlatırken bir yandan da şu gerçeği fısıldar kulağımıza: -Bu tren bizimdir ve gideceği istikameti biz belirleriz ey güzel insanlar. Bugün hangi vagonunda olduğunuz çok önemli değildir yarın hangi vagonunda olacağınız da... Asıl önemli olan bu tren devrildiğinde içinde hep beraber olacağımız gerçeğidir.

Fikri ve edebi mücadelesine orada da devam eder mütemediyen yazarak. İşte içinden tren geçen *Memleketimden İnsan Manzaraları*, memleketinin mahpuslarında dökülür kağıtlara. II.MeşrutiyettenII.Dünya Savaşının sonrasına kadar olan geniş bir zaman diliminin panoramasını sunar bize. Hem kendi kişisel tarihi hem memleketinin tarihidir anlatılanlar. Sadece memleketi anlatmakla kalmaz Nazım Usta dünyaya enternasyonal bakan gözleriyle memleketinin içinde yüzdüğü dünyayı da anlatır. Hem de öyle anlatır ki tarih kitaplarında bile bulunamayacak bir gerçekçiliktir.

Nazım Hikmet gerek Türkiye’de gerekse de yurtdışında, yazdıklarıyla sosyalist gerçekçi bir yazar olarak tanınmıştır. Nazım Hikmet’in sosyalist gerçekçilikten anladığıyla Soviyetler Birliği’ndeki sosyalist gerçekçiliğin uygulanışı arasındaki büyük farklardır. *Kuvayi Milliye ve Memleketimden İnsan Manzaraları*’nın toplumcu gerçekçilik ve sosyalist gerçekçilik açısından değerlendirilirken, bu iki kitap hakkında ilk bakışta sıra dışı sayılması olası olan birer önermede bulunmak istiyoruz.

Nazım Hikmet, Atatürk’ü halkın arkasında toplandığı bir lider olarak konumlandırırken, onun kaleme aldığı *Nutuk*’u da *Kuvayi Milliye*’nin birinci ve tek kaynağı olarak kullanır. Bu metinde de kahramanlar gelişim sürecine dahil olmuş, kolektif bir emeği ve mücadeleyi paylaşan, ahlaklı, fedakar, örnek kişilerdir. Söylediğimiz gibi, metin destansı bir amaçla yola çıkmış bireylerin hikayelerinden oluşmaktadır ki, bu, sosyalist gerçekçilikle kurulabilecek temel ilişkiyi meydana getirir.

İşçi ve köylüler idealize edilmiş, lider kütleleşmiş hatta yücelmiştir. Aslında bu özelliklerden belirleyici olan bazıları, Nazi Almanyası’nda üretilen metinlerle de örtüdür. İşçi ve köylünün algılanışı, metinlerdeki popüler anlayış, liderin konumu, otoriter bir rejim ve ideoloji ve her şeyden önemli ve *Kutsal bir dava*.Bu açıdan, elbette, Nazizm ve Stalinizm’le Kemalizm ve Cumhuriyet’in dünyaya bakışını aynı çizgide görmek ve değerlendirmek sorunlu ve anlamsız bir çaba olacaksa da, bir lider etrafında gelişen ve az da çok totaliter/otoriter bir baskının hissedildiği her rejim ve devlette, yukarıda saydığımız ortaklıklara rastlamak mümkündür. Dolayısıyla, bir program dahilinde, belli amaç ve yönlendirmelerle yazılan *Kuvayi Milliye* için, Cumhuriyet’i ve Atatürk’ü öven ve yücelten, ancak dünyayı Marksizm’le anlamlandıran bir yazarın kaleminden çıkmış bir metindir denebilir.

Oysa *Memleketimde İnsan Manzaraları*’nda aynı durum gözlenmez. Atatürk ve özellikle de Cumhuriyet’e karşı takınılan tutum değişmiştir. Yine idealleştirilen kahramanlar ve bu

kahramanların uğruna savaştığı bir ideoloji bulunmaktadır. Ancak bu idealin adı artık komünizmdir. Fakat ideal kahramanlardan daha çok; kötü, cahil, geri kalmış bir halkın bireylerinin hikayeleri yer alır *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nda. Sosyalist gerçekçiliğin önerdiği gibi bir köylü ve işçi sınıfı anlayışı yoktur. Önerilen ve övülen doğru örnek Sovyetler Birliği'dir; ancak eldeki metin Sovyet sosyalist gerçekçiliğinin esaslarıyla değil, büyük ölçüde Nazım Hikmet'in kafasında kurguladığı Türkiye'deki toplumcu gerçekçiliğin bakış açısıyla şekillenmiştir.

Nazım Hikmet, işçi sınıfının öncü örgütü Komünist Partisi'nin savaş ilkelerini sanatçı dehasıyla, sınıf savaşını bütün gerçekleriyle yoğurarak bayraklaştırabilen yeryüzünün gördüğü en derin ozanlardan biridir. Bu demektir ki, Nazım'ın ideolojisi açıktır. Büyük ozan işçi sınıfının, emekçi halkın sömürden kurtulmasından, sosyalist, komünist toplum düzenine, tam özgürlüğüne kavuşmasından yanadır. Bundan ötürü de emperyalizmin kışkırttığı savaşlara, sömürgeciliğin her türüne karşı, barıştan yanadır. Nazım Hikmet, bu sosyal-politik niteliğiyle sınıf savaşında yerini açıkça belirtmiş, cephesini tayin etmiş bir ozandır. Nazım Hikmet *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nın sonunda Halil'in aracılığıyla Komünist olma gerekçesini açıklarken bile diyalektiği kullanır. Onun için bugün komünist olmanın bizzat kendisi tarihsel bir gerekliliktir. Cumhuriyet'i karşısına alırken, Milli Mücadele'ye olan inancını da hemen ardına ekler. Çünkü Milli Mücadele'nin özünü, tıpkı komünizm gibi, emperyalizme karşı verilen bir savaş olarak değerlendirir. Ancak bugün, safında durulacak kavga, burjuvazisini yaratıp proletaryayı sömüren bir kapitalist Cumhuriyeti'ndeki değil, "insan insana kulluğunu yok etmeye" soyunmuş komünizmdir. Bu açıdan Nazım Hikmet için, yaşanan günde insanlığın Sovyetler Birliği adına değil, insanlık adına vermesi gereken savaş da, komünizm ve sınıf mücadelesi için olmalıdır.

3.2. Nazım Hikmet'in Destanı "Memleketimden İnsan Manzaraları" Bazı Şiirsel Özellikleri

Nazım Hikmet komünist olduğunu söyleyen bir şairdir. Nitekim kendisiyle yapılmış bir söyleşte "1923'ten beri Komünist Partisi üyesi" olduğunu, "övündüğü tek şeyin de bu" olduğunu belirtir. İşte Nazım'ın şiirlerine doğrultu veren, onun şiirlerinin içeriğini dolduran bu dünya görüşüdür. Elbet Nazım, hep komünizmi işleyen, onu yücelten şiirler yazmadı. Özlemlerine, sevgiye, insanların iyi yanlarına, kötü yanlarına vb. ilişkin şiirler de yazdı. Hatta bu yoldaki şiirleri çoğunlukla yazdı. Fakat hangi tema üzerine yazarsa yazsın, onun şiirlerine egemen olan bakış, Diyalektik Mater-

yalızdır. Sevgilerini, sevinçlerini, öfkelerini hep bu bakış açısı ile yoğurarak işledi. O yüzden bazı araştırmacının ondan yalnızca sevgi, özlem şiirleri okumalarının, onu bağlı olduğu dünya görüşünden soyutlama, o görüşten koparma, yeni kuşaklara da onu böyle tanıtmaya çabısından öte hiç bir anlamı yoktur.

Nazım Hikmet şunu iyi biliyordu: “Şairin sorumluluğu mühendislerin, teknisyenlerin sorumluluğundan bir damla olsun az değildir. Bilakis daha da büyüktür... Şair ruhun mühendisidir. Onun sesi, milyonlarca insana, onların ruhuna hitap etmektedir. Kelimenin bu muazzam gücü, her şairi gururlandırmalı, onu sorumluluk bilincine kavuşturmalıdır. Barış ve ülkelerinin saadeti için mücadele eden namuslu şairler bu görevi gayet iyi bilmelidirler. Şairin hayatı ile edebi faaliyeti arasında hiçbir ayrılık olamaz. Biri pratikte, biri şiirde iki ayrı hayat yaşamıyoruz. Tek bir vücuduz”.

Nazım Hikmet, hemen bütün yapıtlarında, yoluna baş koyduğu davanın adamı olarak karşımıza çıkar. Ama o, aynı zamanda, ender rastlanan bir duygu, coşku ve sevgi adamıdır; sürekli olarak seven, sevdiklerinin özlemini çeken, bunu başarıyla dizlerine aktarabilen bir şairdir. Sevdiklerine, yurduna, insana ve doğaya duyduğu güçlü özlem, gözardı edilmeyecek bir içerik ve konu sorunudur; bu bakımdan bir incelemeci, onun bu özelliklerinden hangisini başta belirtmek gerektiğinde bizim gibi zorlanabilir. Onun şiirinde ele alınanları şu sıraya göre ele almayı seçilmiştir:

2.1. Nazım Hikmet’in Şiirinde İdeoloji, Rejime ve Emperyalizme Başkaldırı.

2.2. Özlem:

2.2.1. Yurt Sevgisinden Kaynaklanan Yurt Özlemi;

2.2.3. Oğul Özlemi;

2.2.4. Özgürlük Özlemi;

2.3.1. Doğa Sevgisi;

2.3.2. İnsan Sevgisi.

1920’li yıllarda Türkçe şiirde aruz ve hece vezni tartışması egemendir. Mehmet Emin Yurdakul’un öncülük ettiği milli edebiyat akımına bağlı şairler, hece veznini kullanarak, şiirin toplumsal işlevini ön plana çıkarırlar. Yazı diliyle konuşma dilinin birleştirilmesi düşüncesini savunurlar. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra işgalcilere karşı yürütülen mücadele sonucunda kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin halkçı ve milliyetçi tutumlu, milli edebiyat savuncularının iktidarla yakın ilişkiler kurmasına yol açar. Yeni kurulan devletin, kendi varlığı siyasal, sosyal ve kültürel olarak Osmanlı’nın tümünden reddi üzerine kurması, milli edebiyat akımına bağlı şairlerin

Divan şiirini reddeden tavrıyla örtüşür. Çağdaş Türk Edebiyatı 3: Cumhuriyet Dönemi adlı kitabında bu duruma dikkat çeken Şükran Kurdakul, hece vezniyle yazarların iktidarla ilişkilerinin, milli edebiyat akımı şiirinin sloganlaşmasına, halka inme ve onların sorunlarını şiirde yansıtmaya amacından uzaklaşmasına yol açtığını belirtir.

İlk yayımlananlarından son yazdıklarına kadar Nazım Hikmet'in şiirinin, dil kullanımı bakımından XX. yüzyılın ilk 20 yılından 1963'e kadarki Türkiye Türkçesi yazın dilinin özelliklerini genel olarak yansıttığını söyleyebiliriz. Onun dilinde, yer yer Tefik Fikret'in, gününün şairlerinin, öğrencisi olduğu Yahya Kemal'in şiir dilinin etkileri görülürken, yavaş yavaş, özellikle, 1924'teki Rusya dönüşünden sonra şairin kendine özgü bir biçime, anlatıma ve halka yakın bir dile yöneldiği gözlenmediğini söyleyebiliriz.

İnsan Manzaraları'nın biçimi hakkında bahsetmek de yararlı olur: *İnsan Manzaraları*, klasik şiirin, halk şiiri dörtlüklerinin ve serbest veznin bir bileşimidir.

Aşağıdaki parçalar, örneğin, hece ölçülerine göre yazılmıştır:

Örneğin:

Dağ taş Memet dolu, dağ taş sevkıyat (a)

Gidenler aç susuz, dönenler sakat (a)

Memedin ayağında yarım çarıklar (b)

Memet yüzükoyun yatmış sayıklar (b)

Destanda sık sık halk türküleri tarzında yazılmış parçalara rastlanır:

Ay doğar aşmak ister,

yare kavuşmak ister.

Ay doğar ayan ayan,

Ay doğar çini mini,

Ay doğar ayazlanır, ortalık beyazlanır.

Fakat "İnsan Manzaraları"nın temel ölçütü (vezin), sık sık öykümeden liriğe, içtenlikli bir itiraftan söylevci bir coşkuya geçişiyle, Nazım Hikmet'in destana uyguladığı serbest vezindir.

İnsan Manzaraları'nda Nazım Hikmet'in şair olarak ustalığının yeni özellikleri ortaya çıkmaktadır: Olgusal (faktografik) yöntemlerle simgenin, belgesel bir kesinlikle şiirsel İmge özlülüğünün başarılı birleşimi; gerçek ve koşullu zaman birimleri arasındaki oran; çağın tarihsel panoramasının genişliğiyle betimlerdeki gerçekçi somutluluğun birlikte yürütülmesidir.

Nazım Hikmet şiiri biçim bakımından ele alacağımız zaman şu gözlemler ve izlenimler edilmektedir: Şair, çocukluk-ilk gençlik denemelerinde olsun, ilk yayımlanan şiirlerinde olsun, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi gibi şairlerinin ürünleri tipinde, ölçülü, düzgün uyaklı örnekler ortaya koyuyordu. Örneğin, onun 1921’de, 19-20 yaşındayken yayımladığı kara Kuvvet şiiri 6+5 hece ölçüsüyle a, b, b, a uyak düzeniyle, 4 dörtlülle yazılmıştır. İlk dörtlük şöyledir:

“Asırlar vardır ki, bu memleketin,
En sade, en temiz gönüllerine,
Göklerin ezeli nuru yerine,
Zulmeti iniyor kara kuvvetin“.

Çağdaş edebiyatların nazım biçimi serbest nazımdır. Serbest nazım, 19. yüzyılın sonlarında kullanılmaya başlandı. 20. yüzyılda tüm dünyada yayıldı. Türk edebiyatında ise ilk kez Nazım Hikmet’in 1922’de yazdığı şiirlerde görüldü ve yine O’nun 1929’da çıkardığı 835 Satır adlı kitabıyla yaygınlaştı.

Serbest nazımın özelliklerini kısaca şöyle özetleyebiliriz:

a) Serbest nazımda ölçü (vezin) kullanılmaz. Yani dizelerde hece sayılarının denkliği ya da hecelerde uzunluk – kısalık gibi kurallara uyulmaz. O yüzden kimi dizeler uzun (örneğin bir satır boyunda), kimi dizeler kısa (örneğin bir sözcük) olabilir.

Bu tutumun sağladığı zengin olanaklar vardır. Cevdet Kudret’in anlatımıyla, örneğin Klasik nazımda ölçek, ayak, nazım biçimleri, ozanın söyleyişini sınırlayan bağları; düşüncenin ya da anlatılan olayın bu bağlarla uzlaşma olanağı kıttı; sözgelimi, çok kısa söylenmesi gereken bir sözü, kullanılan ölçüğün uzunluğuna uydurmak zorunluluğu vardı; ya da uzun bir düşünceyi, ölçüğe ve nazım biçimine (sözgelimi, beyite) sığdırmak için kırmak gerekiyordu.

Rus edebiyatının “Gümüş çağ’ında“ ilk olarak fütüristler uyak, aliterasyon ve asonans gibi prosodi araçlarının yalnızca ses yineleme veya sembol yaratma amacıyla kullanılmayacağını kanıtlayıp dil olgularının iç dinamiğine dikkat çekmişlerdir. Böylece daha önce yaygın olarak uygulandığı şekilde edebiyat incelemesinde tematik ve gerçekçi yaklaşımın bilimsel açıdan yeterli olmadığı gösterilmiştir. Fütürizmin Rus edebiyatına ve dolayısıyla dünya edebiyatına en önemli katkısı, Rus biçimcilerinin destek aldığı kuramlarla edebiyatı bilimsel açıdan inceleme yöntemlerinin geliştirilmesinde öncü olmasıdır.

Nazım Hikmet Türk şiir dilinde daha önce rastlanmayan biçim ve anlatım denemelerine de girişiyordu. 1928 tarihini taşıyan, *Salkımsöğüt* adlı şiirinde anlattığı, doludizgin koşan kızıl

atlılardan bir yaralı, atından yuvarlanır. Nal sesleri azalıp atlılar süratle uzaklaşırken şair bu imgeyi şu bölünmüş, eksiltilmiş dizelerle verir:

“Nal sesleri sönüyor perde perde,
Atlılar kayboluyor güneşin battığı yerde!
Atlılar, atlılar, kızıl atlılar,
Atları rüzgar kanatlılar!
Atlılar rüzgar kanat...
Atlılar rüzgar...
Atları...
At...

Rüzgar kanatlı atlar gibi geçti hayat! “.

Bazı şiirlerde Nazım Hikmet’in kimi zaman bir kitabın satır boyunu aşan, yer yer 2-3 satır tutan, çok uzun dizeli şiirler yazmış olduğunu, üstelik, ölçü ve uyak öğelerinin bir yana bırakıldığı bu örneklerin çok da uzun olduğunu görüyoruz.

Nazım Hikmet Türk geleneksel biçim türelerini kullanılarak, arasıra Batı şiirindeki türlere yaklaşan denemelere de girmiştir ve anlamı ve anlatımı güçlendirmeye yöneleyerek kendine özgü bir biçim oluşmuştur.

SONUÇ

Nazım Hikmet Türk şiirinde içerik, biçim ve anlayış bakımından daha önce görülmeyen yenilik getirince serbest nazımın öncüsü olmuştur. Ayrıca yurtseverlik, toplumculuk, barış, aşk ve özlem gibi konulara şiirlerinde değinirken toplumculuk daha ağır basmaktadır. İnsanlığın mutluluğu için mücadele veren Nazım, şiirinde insanların acı, sevgi, sevinç, sıkıntı, direnme, ayaklanma ve özlemlerini yansıtarak yeni yarınların doğacağını ve karanlık günlerin aydınlığa kavuşacağını dile getirmiştir.

Nâzım Hikmet’ in *Memleketimden İnsan Manzaraları* adlı eseri onun külliyatındaki en meşhur eserdir. Hem teknik hem de muhteva açısından baktığımızda Nâzım Hikmet’ i ve onun edebiyatını en iyi özetleyen, onun edebi şahsiyetini tüm verileriyle en iyi aksettiren eserdir. Nazım Hikmet, *Memleketimden İnsan Manzaraları’nı* 1939’de yazmaya başlamıştır. İkinci Meşrutiyet’ten II. Dünya Savaşı sonrasına kadar çok geniş bir zaman diliminin öyküsünü (1908-1945) bu kitapta destanlaştırmıştır. Düzyazı, şiir, senaryo tekniklerinin iç içe kullanıldığı *Memleketimden İnsan*

Manzaraları, şiir, roman, öykü, oyun, senaryo, destan olmayan ve hepsini içeren yeni bir türün habercisi olmuştur.

Nazım Hikmet'in Türk sanat ve edebiyat tarihine gerek geçmişi eleştirel ve bireşimci bir gözle özümleyerek bakışı, gerek gününün sanatsal deneyimlerini geleceğin açısından yorumlayarak ortaya koyuşu ve tümünü dünya sanatsal kültür bağlamı içinde değerlendirişyle, Türkiye'deki bilimsel maddeci sanat ve edebiyat eleştirisinin temellerini böylece atmış olduğu gibi; ulusal kültürlerin katkılarıyla evrensel sanat ve edebiyat kültürünün de nasıl zenginleştiğini yine bilimsel maddeci sanat kuramı ve estetiği içinde ortaya koymuş olmaktadır.

Yayınlanan Makaleler :

1. Hazım Mohammed Hüseyin, Nazım Hikmet'in tiyatro ürünlerine Rus tiyatrosunun etkisi, AkakiTsereteli Devlet Üniversitesi,Humaniter Bilimler Fakültesi, Uluslararası Bilimsel Sempozyumu "Modern İnterdisiolinarizm ve Humaniter Fikir", 10-12 Ekim 2013, Kutaisi, s.346-349
2. Hazım Mohammed Hüsseyin. (2013). Nazım Hikmet ile Vladimer Maiakovski'nin şiirlerinin ilişkileri. Kutaisi İlia Chavchavadze Bilimsel Kütüphanesi. Tselitsdeuli dergisi V. Kutaisi: Kutaisi yayınları. s.471-476
3. Hazım Mohammed Hüseyin, "Nazım Hikmet'in Siyasal İdealleri", Uluslararası Bilimsel Sempozyumu "Dil ve kültür" II, Kutaisi, 2013, s.539-545.
4. Hazım Mohammed Hüseyin, "Nazım Hikmet'in Hayatı", Bilimsel Dergi "Dil ve Kültür", №8, Kutaisi, 2012, s.150-153.
5. Nazım Hikmet'in Şiirsel Gelişiminin (1920-1936) Özellikleri, Perspective- XXI ,X, Tbilisi Bağımsız Üniversitesi Asya ve Afrika Enstiüsü, Tbilisi , 2008, s.30-35.